

**ABDULLAH BUHÂRÎ ve ÖMER
FARUK ATABEK'İN ESERLERİNDE
TEK KADIN FİĞÜRLERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Mihriban KAHVECİ
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Asuman ŞENEL
Ağustos, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH BUHÂRÎ ve ÖMER FARUK ATABEK'İN
ESERLERİNDE TEK KADIN FİGÜRLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Hazırlayan
Mihriban KAHVECİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Asuman ŞENEL

AFYONKARAHİSAR, 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek'in Eserlerinde Tek Kadın Figürleri Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

02/08/2024

İmza

Mihriban KAHVECİ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Mihriban Kahveci
	Numarası	210697109
	Anabilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları
	Programı	İslam Tarihi ve Sanatları
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek'in Eserlerinde Tek Kadın Figürleri Üzerine Bir İnceleme
Tez Savunma Sınav Tarihi		02.08.2024
Tez Savunma Sınav Saati		14:00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☐oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

ABDULLAH BUHÂRÎ ve ÖMER FARUK ATABEK'İN ESERLERİNDE TEK KADIN FİGÜRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mihriban KAHVECİ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI

Ağustos, 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Asuman ŞENEL

Minyatür, el yazması kitapların süslenmesi ya da metnin açıklanması amacıyla ortaya çıkan bir sanat dalıdır. Bu sanat Orta Asya'dan başlayarak, İslam dünyasında ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda büyük bir gelişim göstermiştir. Küçük boyutlu ve ayrıntılı bir şekilde tasvir edilen minyatürler, toplumsal bütün olaylara ışık tuttuğu gibi kadın figürü için de belge niteliği taşımaktadır. Türk minyatür sanatında kadın imgesi, tarih boyunca farklı dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı inanış ve kültürlerde farklı şekillerde tasvir edilmiştir. Uygurlardan başlayarak günümüze kadar uzanan süreçte kadın figürleri, sanatsal ve kültürel değişimlerin izlerini taşımakla birlikte, dini temalarda, edebi eserlerde, saray ve gündelik yaşam sahnelerinde muhtelif şekillerde kendilerini göstermişlerdir. Bu tezde 18. yüzyıl Abdullah Buhârî ve 20. yüzyıl Ömer Faruk Atabek minyatürlerinde kadın figürü ele alınmıştır. Çalışmada iki farklı sanatçı tarafından yapılmış olan minyatürlerde yer alan kadın figürleri referans alınarak; kadının yaşamı, sosyal durumu ve giyim kuşamı ile ilgili özellikler saptanmaya çalışılmış; figürler, dönemin estetik, kültürel ve sosyal koşullarına bağlı olarak incelenmiştir. Abdullah Buhârî'nin 18. yüzyıl saraylı kadın figürleri ile Ömer Faruk Atabek'in 20. yüzyıl kırsal kesim kadın figürlerinin dönemsel ve sosyo-kültürel farklılıklarının, sanatçıların eserlerinde ele alınış biçimleri incelenerek mukayese edilmiştir. Bu mukayese ile 18. yüzyıl saray kadınlarının ve şehirli kadınların zarif kıyafetleri ve mücevherleri ile kırsal kesimdeki kadınların sade yaşamı ve işlevsel kıyafetleri değerlendirilerek, sosyo-kültürel yapı bağlamında, sanatta kadın temsiliinin nasıl değiştiği ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Minyatür Sanatı, Kadın Figürü, Kıyafet, Abdullah Buhârî, Ömer Faruk Atabek.

ABSTRACT

A STUDY ON SINGLE FEMALE FIGURES IN THE WORKS OF ABDULLAH BUHARI AND ÖMER FARUK ATABEK

Mihriban KAHVECİ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ISLAMIC HISTORY AND ISLAMIC ARTS**

August, 2024

Advisor: Dr. Asuman ŞENEL

Miniature is a branch of art that emerged to decorate manuscript books or explain the text. This art has developed greatly, starting in Central Asia, in the Islamic world, and especially in the Ottoman Empire. Miniatures, depicted in small size and detail, shed light on all social events and are documents for the female figure. The female image in Turkish miniature art has been depicted in different ways in different periods, different geographies, and different beliefs and cultures throughout history. Starting from the Uyghurs and extending to the present day, female figures bear the traces of artistic and cultural changes and have shown themselves in various ways in religious themes, literary works, palaces, and daily life scenes. In this thesis, the female figure in the miniatures of 18th-century Abdullah Buhârî and 20th-century Ömer Faruk Atabek is discussed. In the study, taking as reference the female figures in the miniatures made by two different artists, the characteristics of women's lives, social status, and clothing were tried to be determined. The figures were examined depending on the aesthetic, cultural, and social conditions of the period. The periodic and socio-cultural differences between Abdullah Buhârî's 18th-century palace female figures and Ömer Faruk Atabek's 20th-century rural female figures were compared by examining the way these figures were handled in the artists' works. Through this comparison, the elegant clothes and jewelry of the 18th-century palace women and urban women and the simple life and functional clothes of rural women were evaluated, and how the representation of women in art changed in the context of the socio-cultural structure was revealed.

Keywords: Miniature Art, Female Figure, Clothing, Abdullah Buhârî, Ömer Faruk Atabek.

ÖN SÖZ

Kadın figürü, sanat tarihinin en önemli temalarından biri olarak işlenmiş, kadının toplumdaki konumu ve toplumsal süreçler, kadın imgesinin oluşumunda kritik bir rol üstlenmiştir. Türk sanatında kadın figürü değişen toplumla birlikte zamanla büyük değişimlere uğramıştır. Özellikle Osmanlı dönemi minyatürlerinde sıkça görülen kadın figürleri, o dönemin estetik ve toplumsal normlarını yansıtır. Cumhuriyet dönemi ile kadınların toplumsal hayatta daha aktif rol almaları, sanat eserlerinde kadın figürlerinin daha özgür, güçlü ve üretimle ilgili çeşitli temsillerini beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, sanatta kadın figürü geçmişten günümüze toplumsal değişimlerin bir yansıması olarak önemini korumaya devam etmektedir.

Öncelikle, çalışmamın her aşamasında bana rehberlik eden, bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Asuman ŞENEL'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Tezimin İngilizce olan bölümünde bana yardımcı olan Öğretim Görevlisi Asuman Torlak'a teşekkür ederim.

Hayatımın her anında bana destek olan, sabrı ve sevgisiyle her zaman yanımda olan sevgili eşim Yakup Can Kahveci'ye sonsuz teşekkür ederim. Onun anlayışı ve desteği olmadan bu çalışmayı tamamlamam mümkün olmazdı.

Son olarak her zaman yanımda olan, bana inanan ve destekleyen sevgili babam Kazım Torlak'a, annem Zehra Torlak'a ve kardeşim Mehmet Kazım Torlak'a sonsuz teşekkür ederim. Onların sevgi ve inançları, bu zorlu süreçte bana motivasyon kaynağı olmuştur.

Bu çalışmayı hayatımda önemli yere sahip olan insanlara ithaf ediyorum. Hepinize teşekkür ederim.

Mihriban KAHVECİ
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
RESİMLER LİSTESİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK TASVİR SANATI: MİNYATÜR

1. MİNYATÜR.....	5
1.1. MİNYATÜR NEDİR?.....	5
1.2. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK MİNYATÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ.....	6
1.3. 18-20. YÜZYIL OSMANLI MİNYATÜR SANATI.....	15
1.4. 18-20. YÜZYILLARDA KADIN ALGISI ve MİNYATÜRLERE YANSIMASI.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

ABDULLAH BUHÂRÎ VE ÖMER FARUK ATABEK'İN HAYATI VE ESERLERİ

1. ABDULLAH BUHÂRÎ.....	23
1.1. HAYATI.....	23
1.2. ESERLERİ.....	23
2. ÖMER FARUK ATABEK.....	27
2.1. HAYATI.....	27
2.2. ESERLERİ.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN FİGÜRLERİ

1. ABDULLAH BUHÂRÎ TEK KADIN FİGÜRLERİ.....	36
2. ÖMER FARUK ATABEK TEK KADIN FİGÜRLERİ.....	59
3. KADIN FİGÜRLERİNİN MUKAYESE VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	110
3.1. KADIN FİGÜRLERİNİN ÖZELLİKLERİ.....	110
3.1.1. Kadın Figürlerinin Fiziksel Özellikleri.....	110
3.1.2. Kadın Figürlerinin Giysi Özellikleri.....	115
3.1.3. Kadın Figürlerinin Takı ve Mücevher Özellikleri.....	121
3.1.4. Kadın Figürlerinde Statü ve Etnik Köken.....	123
3.1.5. Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri.....	125

TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	130
KAYNAKÇA.....	133

TABLÖLAR LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1. Kadın Figürlerinin Saçları	111
Tablo 2. Kadın Figürlerinin Kaşları.....	112
Tablo 3. Kadın Figürlerinin Gözleri	113
Tablo 4. Kadın Figürlerinin Burunları	113
Tablo 5. Kadın Figürlerinin Ağız ve Dudakları.....	113
Tablo 6. Kadın Figürlerinin Yüzleri	114
Tablo 7. Kadın Figürlerinin Tenleri.....	114
Tablo 8. Kadın Figürlerinin El-Ayakları	115
Tablo 9. Kadın Figürlerinin Beden Yapıları	115
Tablo 10. Başa Giyilenler	117
Tablo 11. Üst Bedene Giyilenler	118
Tablo 12. Alt Bedene Giyilenler	120
Tablo 13. Önlük-Arkalık-Kuşak	120
Tablo 14. Ayağa Giyilenler	121
Tablo 15. Takı ve Mücevherler.....	122
Tablo 16. Kıyafetlerde Statü	124
Tablo 17. Farklı Etnik Kökenli Kadınlar	125
Tablo 18. Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri.....	126

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Yazı Yazan Rahipler	7
Resim 2. Selçuklulara Ait Seramik Çanak (İran\Kaşan).....	8
Resim 3. Dioskorides ve Savaşçı Figürü	9
Resim 4. Varka ve Gülşah.....	10
Resim 5. Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-Matrakçı Nasuh\Bağdat	12
Resim 6. Surnâme-i Hümayun-Nakkaş Osman	13
Resim 7. Fahnâme- Hz. Yunus	14
Resim 8. Ye'cüc ve Me'cüc Kavimlerinin Kovulması- Ahval-i Kıyamet.....	14
Resim 9. Levnî-Surname-i Vehbi	16
Resim 10. Yeşil Giysili Kadın- Levni.....	17
Resim 11. Erkek Figürü-Abdullah Buhari	17
Resim 12. Süheyl Ünver Minyatür	19
Resim 13. Çubuk Tutan Genç	24
Resim 14. Ayakta Duran ve Oturan Kadın	24
Resim 15. Abdullah Buhârî- Gül Resmi	26
Resim 16. Abdullah Buhârî- Manzara Resmi	26
Resim 17. Ömer Faruk Atabek	27
Resim 18. Mısri Cami Kubbe Tezyinatı	30
Resim 19. Kadın Tasvirleri	31
Resim 20. Tuğra İstifli Besmele	31
Resim 21. Çini Motifi	32
Resim 22. Mevlânâ ve Şems	33
Resim 23. Meclisin Açılışı.....	33
Resim 24. Topak Ev İçinde.....	34
Resim 25. Yaprak Üzerine Minyatür	34
Resim 26. Çiçek Tutan Kadın	36
Resim 27. Saz Çalan Kadın.....	38
Resim 28. Kaftanının Eteğini Tutan Kadın.....	40
Resim 29. Kaftanın Eteğini Tutan Kadın.....	42
Resim 30. Entarisinin Eteğini Tutan Kadın	44
Resim 31. Genç Kadın	45
Resim 32. Kaftanının Eteğini Tutan Kadın.....	47
Resim 33. Yün Eğiren Kadın	48
Resim 34. Keman Çalan Kadın.....	50
Resim 35. Pencereden Bakan Kadın	52
Resim 36. Gülabdan Tutan Kadın.....	53
Resim 37. Tabak Tutan Kadın	55
Resim 38. Karanfil Tutan Kadın	56
Resim 39. Hamam Sahnesi	58
Resim 40. Yün Ören Kadın.....	59
Resim 41. Gül Koklayan.....	60
Resim 42. Uyuyan Kız	62
Resim 43. Nakış İşleyen.....	63
Resim 44. Çinici Kız.....	64
Resim 45. Laleli Kız	65
Resim 46. Testili Kız	66

Resim 47. Nakış İşleyen.....	67
Resim 48. Gül Koklayan.....	68
Resim 49. İklığ Çalan Kız.....	70
Resim 50. Gül Koklayan.....	71
Resim 51. İzmir Yöresi Kıyafeti.....	73
Resim 52. Aydın Germencik Kıyafeti.....	74
Resim 53. Serenli Kuyu Başında	76
Resim 54. Bursa Keles Kıyafeti.....	77
Resim 55. Nakış İşleyen.....	78
Resim 56. Nakış İşleyen.....	80
Resim 57. Kedili Kız.....	81
Resim 58. Çoban Kızı	82
Resim 59. Serenli Kuyu Başında	83
Resim 60. Çarpana Kolon Dokuyan	84
Resim 61. Rakkase	85
Resim 62. Rakkase 2.....	86
Resim 63. Rubâili Minyatür.....	87
Resim 64. Saki	88
Resim 65. Saray Kadını	89
Resim 66. Kadın Tasviri	90
Resim 67. Kadın Tasviri	91
Resim 68. Kadın Tasviri	92
Resim 69. Kadın Tasviri	93
Resim 70. Kadın Tasviri	94
Resim 71. Kadın Tasviri	95
Resim 72. Kadın Tasviri	96
Resim 73. Kadın Tasviri	97
Resim 74. Kadın Tasviri	98
Resim 75. Kadın Tasviri	99
Resim 76. Kadın Tasviri	100
Resim 77: Kadın Tasviri.....	101
Resim 78. Kat'ı Çalışması\ Kuyu Başında	102
Resim 79. Kat'ı Çalışması\ Kitap Okuyan.....	103
Resim 80. Kat'ı Çalışması\ Gül Koklayan.....	104
Resim 81. Yaprak Üzerine Minyatür	105
Resim 82. Yaprak Üzerine Minyatür	106
Resim 83. Yaprak Üzerine Minyatür	107
Resim 84. Yaprak Üzerine Minyatür	108
Resim 85. Yaprak Üzerine Minyatür	109

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.e.: Adı geçen eser
a.g.m.: Adı geçen makale
a.g.t.: Adı geçen tez
BESAM: Bilim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
C.: Cilt
DMA: Dallas Museum of Art
İ.Ü.: İstanbul Üniversitesi
M.Ö.: Milattan önce
MSÜ: Milli Savunma Üniversitesi
MTA: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
s.: Sayfa
S.: Sayı
ss.: Sayfa sayısı
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
TSMK: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
vd.: ve diğerleri
yy.: Yüzyıl

GİRİŞ

Kadının varlığı insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar her zaman ön planda olmuştur. Kadın, her toplumun kendi inanç ve anlayışına bağlı olarak farklı bir yere konumlandırılmış¹, neslin devamını sağlaması, işgücüne katkısı ve çeşitli vesilelerle sanata konu olması bakımından her dönemde önemli roller üstlenmiştir². Kadın imgesi, insanlık tarihinin ilk basamağını oluşturan³ Paleolitik ve Neolitik çağda⁴ doğurganlığı ve toprağı işleyerek bereketin sembolü oluşu sebebiyle, ilk üretilen sanat eserlerine konu olmuştur⁵. Tarih öncesinden günümüze kadar pek çok kimlikle sanata konu olan kadın⁶, ilk kez Ana Tanrıça kültüyle⁷, Venüs ve Kibele heykellerinde kendini göstermiştir⁸. Doğurganlığı ve üremeyi temsil eden bu heykellerde kadın, normalden büyük kalça ve göğüsleriyle dikkat çekmektedir⁹.

Antik Yunan, Bizans ve Helenistik dönemde kadın figürü, toplumun değişen inanç anlayışıyla ortaya çıkan mitolojik hikâyelerle yeni anlamlar kazanarak¹⁰, Afrodit ve Helen gibi güzellik tanrıçası şeklinde resmedilmiş, bazen de heykel olarak tasvir edilmiştir¹¹. Toplamların zaman içerisinde değişen inanç algılarıyla birlikte mitolojik kadın imgeleri, kendine yeni anlamlar katmıştır¹². Hristiyanlığın yayılmasıyla birlikte dini bir anlam kazanan kadın imgesi Venüs tasvirlerinden, Meryem Ana tasvirlerine dönüşmüştür¹³. Sanat alanında günahsızlığı ve anneliği¹⁴ ile tasvir edilen Meryem Ana, kilise fresk ve mozaiklerinde çokça görülmektedir¹⁵.

¹ Zühal Köse-Gülsün Şahan, “Geçmişten Günümüze Resim Sanatında Kadına Bakış: Sanatta Kadın İmgesi ve Kadın Ressamlar”, *International Journal of Human Sciences*, C.18, S.3, 2021, s.434

² A. Muhibbe Darga, *Anadolu’da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*, Yapı Kredi Yayınları, 2018, ss.43-45

³ Işın Yalçınkaya, “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Paleolitik Çağ (Eski Çağı/Yontma Taş Çağı)”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, 2009, s.1

⁴ Gülay Göktaş, “Sanat Tarihinde Kadın İmgesi ve Egon Schiele Eserlerinde Kadının Temsili”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, C.7, S.14, 2021, ss.122-123

⁵ Darga, a.g.e., ss.43-44

⁶ Göktaş, a.g.m., ss.122-123

⁷ Darga, a.g.e., s.43

⁸ Göktaş, a.g.m., ss.122-123

⁹ Naciye Derin Işıkören, “Kadın İmgesi ve Tarih Boyu Değişimi”, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, S.16, 2015, s.119

¹⁰ Göktaş, a.g.m., s.123

¹¹ Nurettin Gülaçtı, “Sanatsal Bir Obje Olarak Kadın ve Bazı Toplumlarda Kadına Bakış”, *İdil Dergisi*, C.1, S.2, 2012, s.82

¹² Göktaş, a.g.m., s.123

¹³ Burcu Kaya Karaduman, “Sanat Tarihinde Kadın Bedeninin Değişen İmgesi”, *İdil Dergisi*, 2023, s.1869

¹⁴ Maksude Kurt Fidan, “Hristiyanlıkta Kadın İmgesi: Günahkâr Havva ve Bakire Meryem Düalizmi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.22, S.2, 2002, s.248

¹⁵ Vildan Işık Şen, “Bizans İkonalarından Günümüze Sanatta Meryem ve Çocuk Motifi”, *İdil Dergisi*, C.6, S.32, 2017, s. 1361

Rönesans'ın yayılmaya başlamasıyla birlikte ortaya çıkan estetik ve perspektif gibi kavramlar, kadın figürüne yeni anlamlar katmıştır. Bu dönemden sonra kadın tasvirleri estetik kaygılar doğrultusunda¹⁶, ideal güzellik algısıyla daha çok cinsel obje olarak tasvir edilmiştir¹⁷.

Kadın imgesi yalnızca Batı uygarlıklarında değil, Doğu uygarlıklarında da sanata konu olmuştur. Türk resim sanatlarından olan minyatürlerde sıkça rastlanılan kadın figürü, anlatılan konuya bağlı olarak farklı biçimlerde tasvir edilmiştir. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinden sonra kadına yüklenen anlam değişmiş olsa da tarihi, dini ve edebî konulu minyatür eserlerinde arka planlarda ve küçük figürler olarak tasvir edilmiştir. Türk minyatür sanatının tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişime bağlı olarak şekillenen kadın figürü, Osmanlı'nın erken dönemlerinden 17. yüzyıla kadar olan sürede hep var olmuştur. 17. yüzyılın ikinci yarısı ve 18. yüzyılda Batı resim geleneğinin etkisiyle ana tema haline gelen kadın figürü, özellikle dönemin sanatçılarından olan Levnî ve Abdullah Buhârî'nin eserlerinde günlük yaşamları, erotik aşk hikâyeleri, bedenleri ve dekoltesi kıyafetleri ile minyatürlerde daha açık bir şekilde yer almıştır¹⁸.

19. yüzyıla gelindiğinde ise kadın figürü batılılaşmanın simgesi haline gelmiştir. Osmanlı minyatüründe pek çok örneğine rastlanılan kadın figürü, 20. yy. çağdaş minyatür sanatının da konusu olmaya devam etmiştir. Çağdaş minyatür sanatında kadın, tek başına ve iç mekânlar içerisinde değil toplumsal hayatın içinde bir birey olarak tasvir edilmiştir. Bu dönemde üretilen minyatürlerde, ayrıcalıklı kadınlar yerine Anadolu kadınları betimlenmiştir. Tasvirlerde, Anadolu'nun gelenek, görenek ve inançları doğrultusunda kadının sosyal yaşam içerisindeki konumuna, giyim tarzına ve gündelik yaşamına odaklanılarak, cinsellik ve güzellik kaygısından uzak şekilde bir birey olarak ele alınmıştır¹⁹.

Çalışmada, 18. yüzyılda Abdullah Buhârî ve 20. yüzyılda Ömer Faruk Atabek tarafından yapılmış olan minyatürlerdeki tek kadın figürlerini incelemek, bu inceleme sonucunda kadınların tercih ettikleri kıyafetleri, hangi ortam ve şartlarda, ne şekilde tasvir edildiklerini tespit ederek karşılaştırmak amaçlanmaktadır.

¹⁶ Gökteş, *a.g.m.*, ss.124-125

¹⁷ Köse-Şahan, *a.g.m.*, s.435

¹⁸ Serkan İlden-Deniz Daruga, "Osmanlı Minyatürlerinde Kadın İmgesi", *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Nuh Hacı Yazgan Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 19-20 Eylül, Kayseri 2012, s.263, 275

¹⁹ Elif Bayrak Kaya, "Ömer Faruk Atabek Minyatüründe Kadın İmgesine", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.12, S.67, 2019, ss.446-447

Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek ile ilgili makale ve tezler yazılmıştır. Abdullah Buhârî konulu çalışmalarda, Türk sanatındaki yeri ve minyatürlerinden²⁰, minyatürlerindeki kadın figürlerinden²¹ ve minyatürlerinde kullanılan kaplardan²² bahsedilmiştir. Ömer Faruk Atabek konulu çalışmalarda ise, yaprak üzerine minyatür sanatı uygulamalarından²³, minyatür eğitime katkılarında²⁴, minyatür sanatı içerisindeki yeri ve tekniğinden²⁵, ve minyatür eserleri arasından seçilen birkaç kadın figüründen²⁶ bahsedilmiştir. Bahsi geçen çalışmalarda her iki sanatçının ve eserlerinin ayrı ayrı incelendiği görülmüştür.

Çalışmada, Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek'in tek kadın figürleri incelenerek karşılaştırılacaktır. İki sanatçı arasında yaklaşık iki yüzyıllık bir fark vardır. 18. yüzyıl Lale Devri ile 20. yüzyılda kadın algısının farkları, benzerlikleri; saraylı kadın, kentli kadın ve kırsal kesim kadınlarının minyatüre yansımalarıyla tüm bunların iki yüzyılda geçirdiği değişimlerin incelenmesi açısından yapılacak olan çalışma önemlidir.

Çalışma, Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek'in eserlerindeki tek kadın figürlerini kapsamaktadır. Çalışmada sanatçıların tek kadın figürleri ele alınarak incelenmiş ve dönemsel özelliklerinin mukayeseleri yapılmıştır. Çalışmada Abdullah Buhari'nin Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesinde ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Arşivinde bulunan tek kadın figürleri ile Ömer Faruk Atabek'in yayımlanmış eserlerinde yer alan tek kadın figürleri değerlendirilmiştir. Bahsedilen kapsamla sınırlı tutulan çalışmada Abdullah Buhârî'nin çift figürleri ile Ömer Faruk Atabek'in topluluk içerisinde bulunan kadın figürleri incelenmemiştir.

Çalışmada öncelikle problem cümleleri tespit edilmiştir. Buna göre temel problem cümlesi “Abdullah Buhari ve Ömer Faruk Atabek'in minyatürlerinde tek kadın figürleri

²⁰ Güzin Altan, “*Abdullah Buhari'nin Minyatürleri ve Türk Sanatındaki Yeri*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990.

²¹ Çiğdem Palancı, “*18. Yüzyıl Minyatür Sanatında Kadın Figürü*”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019.

²² Elif Apaydın, “*XVIII. Yüzyıl Minyatürlerinde Kap Formları (Levni, Buhari ve Enderuni'nin Eserleri Üzerine Bir İnceleme)*”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011.

²³ Derya Kaldırım, “*Türk Geleneksel Sanatında Yaprak Üzerine Minyatür Sanatı Uygulamalarında Ömer Faruk Atabek Etkisi*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015

²⁴ Gökçen Togay, “*Ömer Faruk Atabek'in Minyatür Sanatı Eğitime Katkıları*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2005.

²⁵ Aysın Çetin, “*Türk Minyatür Sanatı İçerisinde Ömer Faruk Atabek'in Yeri ve Günümüze Tekniğinin Yansımaları*”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.

²⁶ Kaya, “*a.g.m.*”, ss.435-447

nasıl ele alınmıştır?” Alt problem cümleleri olarak da aşağıda yer alan maddeler tespit edilmiştir.

1. Minyatür nedir? Tarihsel süreçte Türk minyatürünün ve 18-20. yüzyıl minyatürlerinin özellikleri nelerdir? Bu yüzyıllarda kadın algısının farkları, benzerlikleri; saraylı-kentli kadın ve kırsal kesim kadınlarının minyatüre yansımaları nasıldır?

2. Abdullah Buhari ve Ömer Faruk Atabek kimdir, eserleri nelerdir?

3. Kadın figürleri, Abdullah Buhari ve Ömer Faruk Atabek’in minyatürlerinde hangi farklar ve benzerliklerle yer almaktadır?

Tespit edilen problem cümleleri doğrultusunda literatür taranmış, ilk olarak konunun zeminini oluşturacak olan minyatür sanatının tanımı ve tarihsel süreci hakkında yapılan çalışmalar incelenmiştir. Minyatür sanatına dair yeterli ve gerekli bilgiler verildikten sonra çalışmanın esas konusunu oluşturan Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek’in hayatları hakkında araştırmalar, eserlerine dair katalog taramaları yapılmış, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler arşivinden kadın figürleri tespit ve talep edilmiştir. Tespit edilen bu figürler incelenerek görsel analizleri yapılmış, yapılan analizler ve ulaşılan bilgiler doğrultusunda kadın figürlerinin karşılaştırmaları yapılarak farklı dönemlerde yaşamış kadınlar hakkında mukayeseli bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Minyatür nedir? Tarihsel süreçte Türk minyatürünün genel özellikleri ve 18-20. yüzyıl minyatürlerinin özellikleri üzerinde durulmuş, bu yüzyıllarda kadın algısının farkları, benzerlikleri, minyatüre yansımaları; saraylı- kentli kadın ve kırsal kesim kadın algıları incelenmiştir. İkinci bölümde; Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek’in hayatları ve eserlerine dair bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde kadın figürlerinin analizi yapılarak çıkarılan sonuçlar ve ulaşılan bilgiler ışığında kadın figürleri tablolar da oluşturularak topluca ele alınmıştır.

Sonuç bölümünde ele alınan kadın figürleri tarihsel bağlama uygun olarak değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRK TASVİR SANATI: MİNYATÜR

1. MİNYATÜR

1.1. MİNYATÜR NEDİR?

Farklı kaynaklara bakıldığında minyatür kelimesinin etimolojisine ve anlamına dair pek çok bilgiye rastlamak mümkündür²⁷. Bunlardan ilkinin kökeni Orta Çağ Avrupası'na dayandırılmaktadır²⁸. Minyatür kelimesi, dilimizde en genel anlamıyla el yazması kitaplardaki metinleri açıklamak amacıyla²⁹ gölge kullanılmadan, düz renklerle yapılan resim sanatına denir³⁰. Ayrıca minyatürler, dönemin el yazması eserlerindeki metinleri, metinlerdeki en ince detayları görselleştirmesi sebebiyle yapıldıkları dönem hakkında kaynak niteliği taşıyan belgelerdir³¹.

Minyatür kelimesinin diğer bir tanımına da İslam dünyasında rastlanmaktadır. Bu kelimenin Arapça ve Farsçada tam karşılıkları olmamasına karşın³², dilimize Batı dillerindeki kullanımlarına istinaden kitap resim sanatı anlamında minyatür olarak girmiştir. Osmanlıcada ise tasvir veya nakış sözcükleri minyatür kavramının yerine kullanılmıştır. “Savr” kökünden türeyen tasvir kelimesi, bir şeyin resmini yapmak yahut en ince ayrıntısına kadar anlatmak anlamlarına gelmesi sebebiyle İslam sanatlarında minyatüre tasvir, minyatür sanatçısına ise musavvir denilmiştir. Her ne kadar minyatür kavramının bir diğer Osmanlıca karşılığı kaynaklarda nakış olarak geçse de minyatür ve nakış kavramları anlamca tam olarak örtüşmemektedir. İslam ve Batı dünyasındaki

²⁷ Minyatür sözcüğü, Orta Çağ'da yazılan el yazması kitapların bölüm başlarındaki harfleri vurgulamak amacıyla kullanılan kırmızı boya minium'dan türetilerek, bu harflerin etrafındaki süslemeleri tanımlamaktadır. Bk.:Banu Mahir, *Osmanlı Minyatür Sanatı*, 3. Baskı, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2017, s.15. Latince miniare, İtalyancada miniatura Bk.:Günsel Renda, “Minyatür”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, Yem Yayınları, İstanbul 1997, s.1262, Fransızcadaki minitäre Bk.:Mahir, *a.g.e.*, s.15, Almandaki miniatür, İngilizcede illumination kökünden türetilmiş ve batı dillerinden Türkçeye minyatür olarak geçmiştir. Bk.:Fatma Nilhan Özeltin-Filiz Nurhan Ölmez, “Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde El Sanatlarından İzler”, *ART-E Dergisi*, C.4, S.7, 2011, s.5. Bu anlamın yanında minyatür kelimesinin Latince “mignon” Bk.:Menizeh Bageri, *Türk ve İran Minyatür Sanatının İncelenmesi ile Grafik Eğitiminde Minyatürün Önemi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2004, s.8 “minus” Bk.:Renda, *a.g.m.*, s.1262 kelimelerinden türetilerek, minyatürün küçük resim anlamına geldiği de söylenmektedir. Ancak bu tanımın doğruluğu söz konusu değildir. Zira minyatüre küçük resim anlamı yüklenmiş olsaydı küçük boyutlarda yapılmış olan her resme minyatür demek zorunda kalırdı Bk.:Hüseyin Tahirzade Behzad, “Minyatür Tekniği”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Ankara 1953, s.29.

²⁸ Mahir, *a.g.e.*, s.15

²⁹ F. Banu Mahir, “Minyatür”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. XXX, Ankara 2020, s.118

³⁰ Zeki Tez, *Yasaklı Sanat Olarak Minyatür, Resim ve Grafik Tarihi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2018, s.60

³¹ Behzad, *a.g.m.*, ss.29-30

³² Bageri, *a.g.t.*, s.8

kullanım ve anlamları sebebiyle minyatür kelimesi, yalnızca kitap resimlerini ifade ederken, nakış kelimesi ise Osmanlıda kalem işi, tezhip, çini, dokuma gibi sanat dallarını kapsayan genel bir kavramdır. Sonuç olarak nakış, kaynaklardaki kullanımın aksine minyatür kavramına karşılık gelmemekle birlikte farklı sanat dalları için de kullanılan çatı bir kavramdır. Ruhi Konak'a göre, bu kullanım yerine minyatür için "Geleneksel Türk Resim Sanatı" ya da "İslam Resim Sanatı" ibarelerinin kullanımı daha doğru olacaktır³³.

1.2. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRK MİNYATÜRÜNÜN ÖZELLİKLERİ

Türklerde ilk minyatür örneklerine Doğu Türkistan'daki Turfan havzasında³⁴ rastlanmaktadır. Bu bölgede bulunan ve Uygurlar'ın başşehri³⁵ olan Hoço'da Alman araştırmacı Albert August von Le Coq'un yaptığı kazılar sonucu ortaya çıkan minyatürlü yazma yapraklar bunu kanıtlar niteliktedir³⁶. Bu bilgiler ışığında Türk minyatür sanatının ilk temsilcileri Uygurlardır. Uygurların Türk minyatür sanatının temsilcileri olmalarındaki asıl etken, 8. yüzyıldan itibaren Maniheizm dinini kabul etmeleridir. Dinin kurucusu olan Mani bir ressamdı³⁷ ve dinin öğretilerini bizzat kendisi yazarak eserlerinde resim ve minyatürler kullanmıştır³⁸. Uygur resminin kaynağını oluşturan Mani dini metinlerinin resimli olmalarındaki asıl sebep ise okuma yazma bilmeyenlere dini öğretmektir³⁹. Böylece Maniheizmin etkisiyle Uygurlar, kitap sanatında büyük gelişmeler göstermişler, usta ressam ve hattatlar yetiştirerek resimli kitaplar⁴⁰ ve duvar resimleri⁴¹ ortaya koymuşlardır. Türk resminin en eski örnekleri olarak bilinen Uygur şehirlerindeki duvar resimlerinde ve kitaplarında dînî ve dünyevi sahneler canlandırılmış, rahipler, vakıfçılar ve müzisyenler sıra halinde (Resim 1) tasvir edilmişlerdir⁴². Uygur

³³ Mahir, *a.g.m.*, s.118; Hüseyin Elmalı, "Tasvir", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XL, TDV Yayınları, İstanbul, 2011, s. 135; Ruhi Konak, "Minyatür Sanatı Bağlamında Minyatür ve Nakış Kelimelerinin Anlamına İlişkin Bilgiler", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.19, S.1, Kasım 2015, ss. 227-238

³⁴Güner İnal, *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1976, s.6

³⁵ Mahir, *a.g.m.*, s.118

³⁶ Mahir, *a.g.e.*, s.31

³⁷ Seyfi Başkan, *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, 2. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014, s. 35

³⁸ Selim Karakaş, *Türk Tarihinde Maniheizm (VIII.-XIII. Yüzyıllar)*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, s.29

³⁹ Caner Şahin, *8. Yüzyıldan Günümüze Minyatür Sanatı Tarihinin İnfografik Gösterimi*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2021, s.9

⁴⁰ Mustafa Cezar, *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1977, ss.263-264

⁴¹ Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1989, s.15

⁴² Aslanapa, *a.g.e.*, ss.15-21

resimlerinde yalnızca Maniheizm değil Budizm ve İslam dininin etkileri de görülmektedir⁴³.

Bu dönemde Mani dininin etkisi ile hazırlanan minyatürlerde Çin ve Hint etkileri görülmektedir. Zaman içerisinde bu etkilerin azalmasıyla, figürlerde klasikleşmiş olan Uygur-Türk tipleri görülmeye başlamıştır. Renklerle belirtilen hiyerarşik bir sıraya göre yerleştirilen figürler, küçük ağızlı, küçük burunlu, şişkin yanaklı⁴⁴, çekik gözlü, pembe beyaz çehreli ve şişman vücut yapılarıyla öne çıkmaktadırlar⁴⁵. Ayrıca Türk-Uygur figürlerinde dikkat çeken bir diğer özellikte yanaklarından aşağı doğru sarkan kıvrımlı perçemleridir⁴⁶.

Resim 1. Yazı Yazan Rahipler

Kaynak: Le Coq, 1923:99

11. yy. Büyük Selçuklu Devleti'nden günümüze çini ve seramiklerin üzerine işlenen minyatür tasvirleri ulaşmıştır. Bu eserler Selçuklu tip ve kompozisyonları hakkında bilgi vermektedir. Çini ve seramik üzerine çizilen figürler, uzun örgülü saçlı, küçük ağızlı, çekik badem gözlü ve yuvarlak suratlıdır. (Resim 2) Bu figürlerin, Orta

⁴³ Aslanapa, *a.g.e.*, s.251

⁴⁴ Yunus Berkli, "Uygur Resim Sanatının Üslup Özellikleri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.45, 2010, ss.158-162

⁴⁵ Emel Esin, "Uygur Sanatı", *Türk Ansiklopedisi*, C.33, Milli Eğitim Basımevi, 1983, Ankara, s.138

⁴⁶ Berkli, *a.g.m.* s.159

Asya Uygur etkisinde yapıldığı, dönemin duvar resimleriyle olan benzerliklerinden dolayı oldukça nettir. Selçuklulardan günümüze kadar ulaşan en önemli minyatür eserleri 11-13. yüzyıllar arasında Anadolu Selçuklu coğrafyasında verilmiştir⁴⁷.

Resim 2. Selçuklulara Ait Seramik Çanak (İran\Kaşan)

Kaynak: <https://www.davidmus.dk/islamic-art/ceramics/item/145> (Erişim Tarihi: 2.11.2023)

Bu dönemde Selçukluların emrinde birçok Uygur sanatçı görev almıştır. Bağdat, Diyarbakır ve Konya, Selçukluların başlıca sanat merkezleri olmuştur. Bu döneme ait Selçuklu minyatürleri tek bir konu etrafında şekillenmeyip ilim, fen ve edebiyat gibi farklı konulardaki önemli eserlerden oluşmaktadır⁴⁸. Selçuklu minyatürlerinde görülen figürlerde Uygur tiplerine rastlanmaktadır ve figürler önem sırasına göre büyük çizilmişlerdir. Minyatürlerde çoğunlukla kırmızı, mavi, yeşil renkler ve sonraları Orta Asya kültürü olarak aktarılacak stilize bitki motifleri kullanılmıştır⁴⁹.

Selçuklularda karşımıza çıkan ilk minyatürlü eser, 9. yy'da Abbasiler tarafından Yunancadan Süryaniceye, 12.yy'da da Artuk emiri himayesinde Arapçaya çevrilen *Dioskorides'in De Materia Medica* isimli kitabıdır. Kitap Arapçaya *Kitâb al-Haşâiş* olarak tercüme edilmiştir⁵⁰. Eserin, Freer Gallery'de bulunan minyatürlü sayfası, Uygur tipinin görülmesi açısından önemlidir. Bu sayfanın sağ tarafında Bizans geleneğine bağlı

⁴⁷ Filiz Çağman, Zeren Tanındı “*Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*”, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, İstanbul 1979, s.9

⁴⁸ Abdurrahman Devci, “Selçuklu Dönemi Resim Çalışmaları”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.5, S.9, Ekim 2015, ss.93-111

⁴⁹ Emine Karakeçili, “Selçuklu Resim Sanatında Uygur Etkisi (13. Yüzyıl)”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.51, 2021, ss.356-360

⁵⁰ Tez, a.g.e., s.85.

kalınarak çizilen Dioskorides, sol tarafında ise dolgun yüzlü, badem gözlü, yüzünün iki tarafından sarkan saçlarıyla Uygur tipine uygun bir savaşçı vardır⁵¹ (Resim 3).

Resim 3. Dioskorides ve Savaşçı Figürü

Kaynak: <https://asia.si.edu/explore-art> (Erişim Tarihi: 2.11.2023)

Bunun dışında *Kitābū't-Tiryāk*, *Suvar el-Kavākib es-Sābita*, *Kitāb fi Ma'rifet el-Hıyal el-Hendesiye*, *Kitābū'l-Baytara* isimli eserler bu dönemin önemli minyatürlü yazmalarıdır. 12. ve 13. yy'a tarihlendirilen bu eserlerin günümüze ulaşan nüshaları incelendiğinde hepsinde Uygur kökenli Selçuklu tiplerine rastlanmaktadır. Minyatür kompozisyonlarına bakıldığında Türk geleneklerine bağlı kalındığı görülmektedir⁵².

Selçuklu döneminde ilim ve fen konulu eserlerin yanında edebi konulu eserler de kaleme alınarak minyatürleri çizilmiştir. Diğer eserlere nispeten edebi eserler, hikâye tarzında kaleme alındıkları için o dönemin yaşantı ve kültürüne ait belge niteliğinde daha çok bilgi sunmaktadırlar⁵³. Bu eserlerin başında Anadolu Selçukluları döneminin en önemli eseri olan *Varka ve Gülşah* mesnevisi gelmektedir⁵⁴. Eserin Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Hazine 841 numara ile kayıtlı olan nüshasında bulunan minyatürler incelendiğinde tüm figürlerin Selçuklu tipine uygun şekilde yuvarlak yüzlü, çekik gözlü, küçük ağızlı, kemerli burunlu ve siyah örgülü saçlı olarak tasvir edildiği görülmektedir. Kıyafetleri yine bu dönemden olup, en belirgin özellikleri kollarındaki tirazlardır⁵⁵ (Resim 4).

⁵¹ İnal, a.g.e., s.18.

⁵² Başkan, a.g.e., ss. 73-80.

⁵³ Başkan, a.g.e., s.80.

⁵⁴ Ahmet Ateş, "Farsça Bir Varka Gülşah Mesnevisi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.5, S.5, Temmuz 2012, ss.34-50

⁵⁵ Gülşah Köseoğlu, *Varka ve Gülşah Mesnevisi Minyatürlerinde Renk, Biçim ve Kompozisyon*, Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019, ss.67-218

Resim 4. Varka ve Gülşah

Kaynak: TSMK H.841 y.33b

12 ve 13. yüzyıllara tarihlendirilen diğer edebi eserlerin başında Hariri'nin *Makâmât*'ı gelmektedir⁵⁶. Beydebâ tarafından yazılan *Kelîle ve Dimne* isimli eserin minyatürlerinde Selçuklu Üslubuna giren Bizans ve geç antik etkileri görülmektedir⁵⁷. 13. yy. Selçuklu-Türk üslubunun ve tiplerinin karakteristik özelliklerini yansıtan son eserler ise *Kitab el-Eganînas* ve *Beyad ve Riyad* adlı eserlerdir⁵⁸.

İlhanlılar döneminde, Çin etkilerinin görüldüğü minyatürlerin tarih, astronomi, tabii ilimler ve destanlar gibi konularda oldukları görülmektedir. İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın isteği üzerine Reşîdüddin Fazlullâh Hemedânî tarafından yazılan ve dünya tarihini konu edinen *Câmiut-Tevârih* dönemin en önemli resimli el yazması eseridir⁵⁹.

İncûlar dönemi minyatürlü el yazmalarında Orta Asya duvar resimlerinin ve İlhanlıların etkilerine rastlanır⁶⁰. En önemli eserleri Firdevsî'nin *Şehnâmesi*'dir⁶¹. Muzafferiler, İncûlar'dan sonra Şiraz'da tamamıyla farklı üslupta eserler ortaya

⁵⁶ Halide Çelik, *Paris Bibliothèque Nationale'deki Resimli Makâmât Yazmaları*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2016, ss.1-17

⁵⁷ İnal, a.g.e., ss.37-39.

⁵⁸ Başkan, a.g.e., s.87.

⁵⁹ Ramazan Şeşen, "Câmiu't-Tevârih", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul 1993, ss.132-134

⁶⁰ Sevay Atılğan Okay, "15. Yüzyılda İran ve Çevresinde Gelişen Minyatür Üslupları ve Sorunları Üzerine Bir Etüt" *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 2007, ss.349-350

⁶¹ Başkan, a.g.e., s.102.

koyarak⁶², Asyalı yüz tipi yerine farklı etnik özellikte figürler kullanmışlardır. Bu döneme ait eserler Topkapı ve Kahire’de bulunan iki *Şehname* ile Paris’te bulunan *Kelile ve Dimne* yazmalarıdır⁶³. 14. yüzyılın ortalarına doğru gelindiğinde sanat faaliyetlerini Tebriz ve Bağdâd okullarında sürdüren Celâyirliler, minyatürlerinde Moğol üslubu ile Türk İslam geleneklerini sentezleyerek kullanmışlardır. 15. yüzyıl sanatına da öncü olan⁶⁴ Celâyirliler’den günümüze ulaşan başlıca eserler, Hâcû Kirmânî’nin *Hamse’si* ve Kazvini’nin *Acaib el-Mahlûkat’ıdır*⁶⁵.

14. yüzyıl sonlarında Çağatay Türklerinin bir kolu olan Timurlular, ardından Türkmen Devletleri olan Karakoyunlular Şiraz ve Bağdat’ta, Akkoyunlular Şiraz ve Tebriz’de minyatür alanında seçkin eserler hazırlamışlardır. Timurlular döneminde hazırlanan eserlerdeki minyatürler genellikle metin aralarında enine doğru genişlemekte olup, gerçekçi ve küçük figürler, sade bitki örtüsü ve derinlikli kompozisyonları ile dikkat çekmektedir⁶⁶. Timurlular döneminden günümüze ulaşan, Oxford Bodleian Kütüphanesinde bulunan Firdevsî’nin *Şehnâme* nüshası en önemli eserleridir⁶⁷. Bu dönemde Bihzâd, Âğâ Mîrek ve Kasım Ali gibi ünlü nakkaşların da çalıştığı bilinmektedir⁶⁸.

Karakoyunlu ve Akkoyunlu Devletleri’nde Timurluların Şiraz okulunun etkileri görülse de bu dönemlerde kendine has özellikleriyle Türkmen üslubu ortaya konulmuştur. Karakoyunlu Türkmen üslubunda figürlerin büyük başlı, dolgun yüzlü ve tıknaz; doğa unsurlarının ise sınırlı bir biçimde ve aykırı renklerle yansıtıldığı görülmektedir. Bu üslup Akkoyunlu Türkmenleri döneminde daha çok zenginlik kazanarak fantastikleşmiştir⁶⁹. Türkmen üslubunun etkisi Osmanlı Devleti’nde de devam etmiştir⁷⁰.

Fatih Sultan Mehmet, ilk kez batıdan ressamlar getirterek portresini yapmalarını istemiştir. Bu durum sarayda portre sanatçılarının yetişmesine de zemin hazırlamıştır⁷¹. Bu dönemde portrenin yanı sıra ilk minyatürlü eserler Edirne Sarayında bulunan

⁶² Atılğan Okay, *a.g.m.*, s. 350

⁶³ Başkan, *a.g.e.*, s.102.

⁶⁴ Çağman-Tanırdı, *a.g.e.*, s.16

⁶⁵ Başkan, *a.g.e.*, s.104.

⁶⁶ Mahir, *a.g.e.*, s.40

⁶⁷ Çağman-Tanırdı, *a.g.e.*, ss.18-19

⁶⁸ Atılğan Okay, *a.g.m.*, s.354

⁶⁹ Mahir, *a.g.e.*, ss.40-41

⁷⁰ Mahir, *a.g.e.*, s.141

⁷¹ Filiz Çağman, “Tarihi Gelişimi İçinde Osmanlı Saray Minyatürleri”, *Geleneksel Türk Sanatları*, Ed: M. Özel, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996, s.187

nakkaşhânedede hazırlanmıştır⁷². Şiraz'da bulunan Timurlu sanatçıların Edirne'ye getirilerek Türk sanatçılarıyla birlikte çalıştıkları da bilinmektedir. İlk minyatürlü yazmalar, ünlü şairlerin eserlerinden oluşmaktadır. Bunlar, Bedüddin Tebrizi'nin *Dilsuznâmesi* ile Ahmedî'nin *İskendernâmesidir*⁷³.

II. Bayezid döneminde kurulan saray atölyelerinde klasik dönem sanatının temelleri atılmıştır⁷⁴. Bu dönemde 3. boyut etkisi ve Türkmen üslubuyla Doğu-Batı sentezli eserler ortaya konulmuştur⁷⁵. I. Selim ve Kanuni dönemleri minyatür sanatının yükseliş dönemi olarak anılır. Bu dönemde çeşitli konularda eserler verilmiştir. Bunların başında topografik kent tasvirleri, saray halkının ve sultanların yaşamları, saray törenleri ve siyasi konular gelmektedir⁷⁶. Kanuni'den III. Ahmed dönemine kadar geçen sürede Türk minyatürü İran etkisinden arınarak kendi üslubunu oluşturmuştur⁷⁷. Üslubun oluşmasında en büyük katkı dönemin sanatçılarına aittir. Dönemin en ünlü minyatür sanatçısı Matrakçı Nasuh'tur. En ünlü eserlerinden ilki *Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn*'dir. Eser, Kanuni'nin İran seferi için İstanbul'dan Bağdat'a kadar olan yolcuğunu ve yolculukta geçilen menzilleri isim ve resimleriyle anlatır (Resim 5). Matrakçı'ya ait diğer bir eser de Kanuni'nin seferlerini anlattığı *Süleymannâme* isimli eseridir⁷⁸.

Resim 5. Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-Matrakçı Nasuh\Bağdat

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi TY, nr.5964, vr. 27b-28a

⁷² Mahir, *a.g.e.*, s.39

⁷³ Mahir, *a.g.m.*, s.121

⁷⁴ Filiz Yenişehirlioğlu, "Osmanlı Klasik Döneminde Kültür ve Sanat", *Türkler*, C.XI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.1612

⁷⁵ Mahir, *a.g.e.*, ss.49

⁷⁶ Filiz Çağman, "Anadolu Türk Minyatürü", *Anadolu Tarihi Ansiklopedisi*, C.V, Görsel Yayınlar, İstanbul 1985, ss.932-934

⁷⁷ Doğan Kuban, *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1978, s.216

⁷⁸ Hüseyin G. Yuraydın, *Matrakçı Nasuh*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1963, ss.12-49

16. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde Osmanlı minyatürleri gözlemci tarzda hazırlanmış, nakkaşlar gördüklerini gerçekçi üslupla çizmişlerdir. Bu dönem Osmanlı minyatürü klasik çağını yaşamıştır. Konularda da çeşitlilik görülür. Ordunun zaferleri, padişah ve halkın sosyal faaliyetleri, resmî törenler, padişahların katıldığı avlar gibi yaşanmış tarihi olaylar minyatürlere konu edilmiştir⁷⁹. Tarihi konuların bolca işlendiği bu dönemde Şehnâmecilik gelişmiştir. Dönemin Şehnâmecisi Seyyid Lokman tarafından yazılan eserlerin minyatürleri Nakkaş Osman tarafından hazırlanmıştır. Minyatürlerinde süslemecilikten kaçınarak metne bağlı, tarihi minyatürlerine yansıtarak dönemin başyapıtları olarak anılan eserleri hazırlamıştır⁸⁰ (Resim 6).

Resim 6. Surnâme-i Hümâyün-Nakkaş Osman

Kaynak: TSMK, H 1344, vr. 367a-366b

I. Ahmed ve II. Osman dönemlerinde Şehnâmecilik geleneği görülmekle birlikte azalarak yerini tek sayfa minyatürlerden oluşan murakkalara bırakmıştır. Padişah ve halkın sosyal yaşamlarından portreleri içeren I. Ahmed albümü, bu tarzın güzel bir örneğidir. Bu dönemde dikkat çeken eserlerden biri fal bakmak maksadıyla hazırlanan *Falnâme*⁸¹ (Resim 7), diğeri de kıyamet alametleri ve halleri hakkında hazırlanan, cennet, cehennem, melek, mahşer, deccal Ye'cüc ve Me'cüc vb. mekân ve figürlerin detaylı bir şekilde tasvir edildiği *Ahvâl-i Kıyâmet* adlı eserdir⁸² (Resim 8).

⁷⁹ Başkan, *a.g.e.*, s.140.

⁸⁰ Serpil Bağcı vd., *Osmanlı Resim Sanatı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları*, İstanbul 2006, ss.110-111

⁸¹ Mahir, *a.g.e.*, ss.74-78

⁸² Bahattin Yaman, "Ahvâl-i Kıyâmet Yazmaları Resimlerinde Kıyamet Sonrası Hayat", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.24, S.2, 2007, ss.217-233

Resim 7. Fahnâme- Hz. Yunus

Kaynak: TSMK, H.1703 y.35b

Resim 8. Ye'cüc ve Me'cüc Kavimlerinin Kovulması- Ahval-i Kıyamet

Kaynak: DMA-Keir Collection IV- 12 <https://dma.org/art/collection/object/5341401> (Erişim Tarihi: 14.07.2024)

17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kaybedilen savaşlar, siyasi açıdan devletin zayıflaması ve batının etkisiyle birlikte Osmanlı minyatüründe klasik üsluptan büyük kopmalar yaşanmıştır. Bunların yanı sıra III. Osman ve III. Mustafa'nın sanata karşı ilgisizlikleri ve diplomatik sebeplerle padişahların Edirne Sarayı'na yerleşmeleriyle İstanbul'da bulunan saray nakkaşhanelerinde minyatür üretimi durma noktasına gelmiştir. Edirne Sarayı'nda da bir nakkaşhâne bulunmasına karşın buradaki faaliyetlere dair bir kayıt günümüze ulaşmamıştır. Artık Osmanlı tarihine dair klasik eserler yerini Avrupalıların merakını giderecek şekilde Osmanlı halkının yaşantı ve kıyafetlerini

gösteren tek yaprak şeklindeki minyatür eserlere bırakmış, batılı tarzda gölge ve ışıklar minyatür sanatına girmeye başlamıştır⁸³.

1.3. 18-20. YÜZYIL OSMANLI MİNYATÜR SANATI

Osmanlı Devleti'nde, 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren arka arkaya yaşanan ve 16 yıl süren savaşlar ardından alınan mağlubiyetler sebebiyle çözümler yaşanmış, 18. yüzyılda da Pasarofça ve Karlofça anlaşmalarıyla çöküş olarak adlandırılan bir döneme girilmiştir. Bu dönemde devlet içerisindeki kurumlar, Avrupa'nın etkisi ile yeniden düzenlenmiştir. Batı ile yakın temas içerisinde olan Osmanlı Devleti çeşitli başkentlere elçiler göndermiştir. Batılılaşma olarak anılan bu dönemde, matbaanın Osmanlı Devleti'ne gelmesi de önemli bir gelişmedir⁸⁴.

Bu dönemde yaşanan ekonomik sıkıntıların ve toplumun içerisinde bulunduğu olumsuz koşulların dağılması için saray tarafından abartılı eğlenceler düzenlenerek dikkatlerin farklı yöne çevrilmesi amaçlanmıştır. Lale Devri olarak anılan bu dönemde Avrupa'nın etkisi Osmanlının her alanında görülmeye başlamıştır. Osmanlının Rönesansı olarak değerlendirilebilecek bu dönemin etkisi uzun sürmemiştir⁸⁵.

18. yüzyılın siyasi ve sosyal ortamı bu şekilde iken, Lale Devri olarak anılan III. Ahmed döneminde, minyatür sanatı da son parlak dönemini yaşamıştır⁸⁶.

Bu dönemin en önemli minyatür sanatçısı, asıl adı Abdülcelil olan ve yaptığı meslekten dolayı "levn" lakabını alan Levnî'dir. Osmanlı minyatürünün gelişme içerisinde olduğu Lale Devri sanatçısı olan Levnî, kendinden önceki sanatçılardan farklı bir tarz ortaya koyarak resim alanında büyük başarılar elde etmiştir. Levnî'nin kendinden önceki sanatçıların üsluplarından tamamen kopmadığı ancak Avrupa resim tarzına da yaklaştığı görülür⁸⁷. Geleneksel ile yeni arasında bir dengede kalan Levnî, Osmanlı sanatına yeni bir anlayış katmış, Batı sanatını taklitten ziyade dönemin beğeni koşullarını sanatsal yeteneğiyle sentezleyerek Osmanlı resim sanatını canlandırmıştır. Levnî,

⁸³ Mahir, *a.g.e.*, ss.81-83; Çağman, *a.g.m.*, ss. 943-949; Tahir Sevinç, "II. Mustafa'nın İktidar Mücadelesi ve 1703 Edirne İsyanıyla Tahttan İndirilmesi", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.9, 2017, s.32; Bahar Selimgil, "Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür" *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, S.13, 2021, s.662

⁸⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Osmanlı Tarihi", *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, C.V, 6. Baskı, Ankara 2000, ss.1, 158-159, 170

⁸⁵ Serap Irlayıcı Tekbaş, *Surname-i Vehbi Minyatürlerindeki Eğlence Sahnelerinin Resim Eğitimi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s.24

⁸⁶ Ersoy, *a.g.m.*, s.13

⁸⁷ Şehnaz Yalçın, "Levnî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXVII, Ankara 2003, ss.154-155

gözlemci bakış açısıyla, belge niteliği taşıyan eserler ortaya koymuştur⁸⁸. Bu tarzda ortaya koyduğu ilk eser, III. Ahmed'in şehzadelerinin sünnet düğününü anlatan *Surnâme-i Vehbî'dir* (Resim 9). Eserde, At Meydanı, gece ve gündüz düzenlenen eğlenceler, esnafların geçit törenleri tasvir edilmiştir. Levnî'nin diğer eserleri, Osman Gazi'den III. Ahmed'e kadar olan padişahların portreleri ve bir albüm içerisinde bulunan 43 adet tek insan figürüdür⁸⁹. Levnî, özellikle kadın ve erkeklerin resmedildiği minyatürleriyle dönemin yaşantısını net bir şekilde yansıtmıştır. Figürlerin dekolteli, kemerli, çiçek desenli giysileri Lale Devri modasına uygun şekilde (Resim 10) tasvir edilmiştir⁹⁰. Levnî bu figürleri, kendisiyle aynı dönemde sarayda çalışan Fransız ressam Vanmour'un yağlı boya tablolarından etkilenecek yapılmıştır⁹¹.

Resim 9. Levnî-Surname-i Vehbi

Kaynak: <https://archive.org/details/surname-i-vehbi/0060.jpg> (Erişim Tarihi 11.08.2024)

⁸⁸ Gül İrepoğlu, “Levni Nakış Şiir Renk”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1999, ss.11-13

⁸⁹ Şehnaz Yalçın, “Levni”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.XXVII, Ankara 2003, ss.154-155

⁹⁰ Bağcı vd., a.g.e., ss.263-264

⁹¹ Seçil Sever Demir, “Nakkaş Levnî Minyatürlerinde Kadın Figürü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Beşerî Bilimler Ekseninde Güncel Araştırmalar: Kuramlar, Kavramlar, Uygulamalar*, Ed: B. Tunçsiper-D. İnan, 1. Baskı, Kriter Yayınevi, İstanbul 2020, s.5

Resim 10. Yeşil Giysili Kadın- Levni

Kaynak: TSMK H.2164 y.15b

Tek yaprak insan figürlerinin en karakteristik örneklerini veren diğer bir sanatçı da Abdullah Buhârî'dir. Hayatına dair çok bilgi bulunmamaktadır. Devrin kadın ve erkek giysilerine dair tüm detayları Abdullah Buhârî'nin figürlerinde görmek mümkündür⁹² (Resim 11).

Resim 11. Erkek Figürü-Abdullah Buhari

Kaynak: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y 9364

⁹² Filiz Çağman, "Abdullah-ı Buhârî", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul 1988, ss.87-88

Yerli sanatçıların dışında, dönemin getirdiği şartlar sebebiyle Osmanlıya gelen batılı sanatçıların sayısında artış görülmektedir. Bu sanatçılar, resmî belge olarak gözlemlerini resimlere aktarmışlardır. 18. yüzyılda İstanbul'a gelen yabancı sanatçılar atölyeler kurarak yerli sanatçıları da etkilemişlerdir⁹³.

Yüzün tamamen batıya yöneldiği bu dönemde klasik dönem minyatürlerinin aksine kompozisyonlardaki birlik bozulmuş, sayfalarda dağınık sahneler görülmeye başlamıştır. 16. yüzyıldaki tek noktadan resmedilen minyatürler 18. yüzyılda farklı açılardan ve yakından resmedilmiştir. Ayrıca bu dönemde perspektif, ışık ve gölgeler, kıvrımlar minyatüre girmeye başlamıştır. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren minyatür sanatı yerini Avrupa tarzı resimlere bırakarak ortadan kaybolmuştur⁹⁴.

18. yüzyılda Batı sanatının Osmanlıyı etkilemesiyle birlikte klasik minyatür sanatının etkileri azalarak ortadan kalkmış, 19. yüzyılda yerini tuval üzerine yapılan resimlere bırakmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde Türk resim sanatı gelişmiş, minyatür sanatı da Prof. Dr. Süheyl Ünver'in katkılarıyla yeniden canlanmıştır. Süheyl Ünver, İstanbul Güzel Sanatlar Akademisinde ve Topkapı Sarayı Baba Nakkaş nakışhânesinde minyatür dersleri vermiştir. Ayrıca 1977 yılında Cerrahpaşa Tıp Tarihi Enstitüsünde tezhip ve minyatür sanatlarının uygulandığı bir atölye kurarak Osmanlı nakkaşhâne geleneğini devam ettirmeyi amaçlamıştır. Süheyl Ünver'in 20. yüzyıl minyatürüne dair yaptığı en geniş çalışma 1936-1941 yılları arasında İstanbul müze ve kütüphanelerini dolaşarak 2000'e yakın minyatür örneği toplamış olmasıdır. Ünver tarafından yapılan minyatürler de (Resim 12) dâhil olmak üzere kütüphanesinde 3000'den fazla yazma eser, 5000'den fazla minyatür çalışması bulunmaktadır. 20. yüzyılda minyatür sanatının tekrar canlanmasını sağlayan Ünver, kızı başta olmak üzere bu dönemde çokça öğrenci yetiştirerek bu geleneğin devredilmesine katkı sağlamıştır⁹⁵.

⁹³ Hüseyin Elmas, *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1998, ss.52-54

⁹⁴ Ersoy, *a.g.m.*, ss.13-14

⁹⁵ Ahmet Akkurt, *Cumhuriyet Sonrası Türk Minyatürünün Özellikleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015, ss. 28-29

Resim 12. Süheyl Ünver Minyatür

Kaynak: <https://www.ktsv.com.tr/67-hocalarin-hocasi-suheyl-unver> (Erişim Tarihi:09.12.2023)

1.4. 18-20. YÜZYILLARDA KADIN ALGISI ve MİNYATÜRLERE YANSIMASI

18. yüzyılda, Lale Devri olarak anılan dönemde Osmanlı ve Avrupa arasındaki ikili ilişkiler gelişmiş, buna bağlı olarak askeri, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda pek çok değişim ve gelişim yaşanmıştır. Özellikle sanat, kültür ve sosyal hayatta yaşanan değişimler ile lüks hayat tarzı ve eğlenceler ön plana çıkmıştır⁹⁶.

18. yüzyılda sosyal hayatta yaşanan canlılık, kadınların hayatlarına da etki etmiştir. Bu döneme kadar kamusal alanda kısıtlı bir şekilde var olan kadınlar, vakitlerinin büyük çoğunluğunu evlerinde⁹⁷ yahut saray içerisindeki haremde geçirmişlerdir⁹⁸. Kadınların bu şekilde yaşamlarını sürdürmeleri, onların kafes arkasında kaldıkları anlamına gelmemektedir. Osmanlıda, toplum içerisinde kadın ve erkek beraberliği söz konusu olmamakla birlikte kadınlar kendi aralarında törenler ve cemiyetler tertip ederek eğlenmişlerdir⁹⁹. Bunların yanı sıra sosyalleşmek için hamamları tercih ettikleri de

⁹⁶ Abdülkadir Özcan, “Lale Devri”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXVII, Ankara, 2003, ss.81-84

⁹⁷ Yasemin Keskin, *Lâle Devri’nde Kadınlar: Eyüp Örneği*, Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2015, s.158

⁹⁸ Songül Çolak, “Bir İngiliz Hanımefendisi’nin -Lady Montegu- Gözüyle Osmanlı Kadını”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.13, s.393

⁹⁹ Nevin Balta, “Anadolu Kadın Başlıkları”, Alter Yayıncılık, Ankara 2014, ss.246-247

bilinmektedir¹⁰⁰. Dışarı çıktıklarında ise iffetlerini koruyacak şekilde¹⁰¹ kapanmaları istenmiş, giydikleri ferace ve peçelerin özelliklerine dikkat edilmiştir¹⁰².

18. yüzyıl ile sosyal hayatın yeniden inşa edilmesi, mesire alanlarındaki eğlencelerin artması gibi faktörler sonucunda kadınlar, sosyal hayat içerisinde daha çok görünmeye başlamışlardır. Sosyal hayatta görünürlük kazanan kadınlar kıyafetlerine önem vermişler, ev içerisinde kullandıkları renkli giysileri dışarda da kullanmaya başlamışlardır¹⁰³. Dış kıyafeti olarak kullanılan ve korunma amacıyla giyilen kıyafetler, yeni dönemle birlikte değişime uğrayarak birer aksesuara dönüşmüştür. Kadınlar Lale Devri'nin etkisiyle daha çok ince, açık renkli, gerdanı açık ve uzun yakalı feraceler giymeye başlamışlar, yüzlerini ise kapatmaktan vazgeçmişlerdir¹⁰⁴. Kadınların kıyafetlerindeki değişimler bunlarla da sınırlı kalmayarak, pahalı kumaşları, kürkleri, işleme detayları, yüksek başlıkları ve değerli taşlarıyla da dikkat çekmektedir. Lale Devri'nin getirmiş olduğu zevk ve sefa anlayışı, yaşam tarzında değişimlere ve israfa neden olmuştur. Özellikle kadın kıyafetlerinde görülen gevşeklik sebebiyle padişahlar tarafından ağır hüküm ve cezalar içeren fermanlar yayınlanmıştır¹⁰⁵.

18. yüzyılda Batılılaşmanın etkisiyle gerçekleştirilen yenilikler, sanat ortamını da etkisi altına almıştır. Bu dönemde tarihi minyatürler yerine günlük yaşamdan sahnelerin işlendiği ve kıyafet albümleri niteliğindeki eserler verilmiştir¹⁰⁶. Osmanlının Batıya açılma politikası ile değişim gösteren minyatür sanatında, kadın figürleri de gelişim göstermiştir. Bu döneme kadar topluluk içerisinde kısıtlı bir şekilde yer alan kadın figürleri, 17. yüzyılın sonlarında Avrupalıların ilgi ve isteği üzerine çarşı ressamı tarafından hazırlanan kıyafet kataloglarında öne çıkmaya başlamış, 18. yüzyılda da Levnî ve Abdullah Buhârî'nin kıyafet albümlerinde, Enderunlu Fâzıl'ın *Zenannâme* isimli eserinde açıkça kendine yer bulmuştur. Modernleşme sonucunda gelen özgürlük ile minyatürlerde görülmeye başlayan kadın figürleri tüm detayları ile resmedilmiştir¹⁰⁷.

¹⁰⁰ Lady Montagu, “*Türkiye Mektupları*”, Tercüman 1001 Temel Eser, ss.36-37

¹⁰¹ Keskin, a.g.t., s.163

¹⁰² Melek Sevrüktekin Apak-Filiz Onat Gündüz-Fatma Öztürk Eray, “*Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri*”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997, ss.100-107

¹⁰³ Işıl Pınar Özlük, “Lale Devri’nde Kadın Giyimi”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, C.1, S.1, 2012, ss.151-152

¹⁰⁴ Sevrüktekin vd., a.g.e., s. 101; Balta, a.g.e., s. 257

¹⁰⁵ Sevgi Gürtuna, *Osmanlı Kadın Giysisi*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, ss.55-59; Özcan, a.g.m., s.81-84

¹⁰⁶ Bağcı vd., a.g.e., s.261

¹⁰⁷ Çile Maden Kalkan, “Çin ve Osmanlı Minyatürlerinde “Kadın Figürü” RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, C.37, ss.1048-1056

Yukarıda adı zikredilen sanatçılar tarafından resmedilen kadın figürleri, dekolteli, renkli, süslü entari, takı ve başlıklarıyla dönemin modasını yansıtmaları bakımından önemlidir. Ayrıca yapılan eserler, kadınların sosyal yaşamlarını, eğlencelerini, lükse düşkünlüklerini belgelemesi açısından da önemli kaynaklardır. Bu dönemde yalnızca Osmanlı kadınları değil farklı etnik kökenden kadınların kıyafet ve yaşamlarına dair izler görmek de mümkündür¹⁰⁸.

19. yüzyıla gelindiğinde Tanzimat'ın ilanı ile birlikte Osmanlı'da yeni bir dönem başlamıştır. Batılılaşmanın ve demokrasinin daha çok hissedildiği bu dönemde kadınların yaşamlarında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir¹⁰⁹. Tanzimat döneminde yapılan reformlar sonucunda toplumsal hayatta daha çok görünürlük kazanan kadınlar, meslek edinmeye başlayarak çalışma ortamlarına dahil olmuşlardır. Ayrıca kadınların ve kız çocuklarının eğitim alabileceği, batı tarzı eğitim sistemli farklı okullar açılmıştır¹¹⁰. Tanzimat'ın ilanı ile Meşrutiyete kadarki süre içerisinde kadınların hayatlarında belirginleşen değişimler ve giyim kuşamları, Osmanlı sanatçıları tarafından yapılan resimlere konu olmuştur. Bu dönemde resmedilen kadın figürleri günlük yaşam sahneleri içerisinde, dini kuralların ve devletin koyduğu sınırların dışına çıkılmadan resmedilmişlerdir¹¹¹.

20. yüzyılda Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan Kurtuluş Savaşı sebebiyle azalan erkek nüfusunun yerini bu dönemde kadınlar doldurmuşlardır. Böylece kadınlar pek çok farklı alanda çalışmaya başlamışlardır¹¹². Bu dönemde Anadolu kadınları gerek cephede savaşarak gerekse cephedeki askerin yiyecek içecek ihtiyacını temin etmek, yaralı askerlerin bakımına yardımcı olmak gibi farklı alanlarda sorumluluklar üstlenerek savaşa dahil olmuşlardır¹¹³. Kurtuluş Savaşında bireysel, sosyal ve milli görevlerini yerine getiren kadınların, Cumhuriyetin ilanından sonra¹¹⁴ bireysel özgürlüklerine kavuşarak erkeklerle eşit haklara sahip olması açısından kanunlar çıkarılmıştır. Bu

¹⁰⁸ Bağcı vd., *a.g.e.*, ss.263-279

¹⁰⁹ Balta, *a.g.e.*, s. 266

¹¹⁰ Nihal Cihan Temizer, "19. Yüzyılda Batı'da ve Osmanlı'da Kadının Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.1, 2022, ss.54-56.

¹¹¹ Geç Dönem Osmanlı Resim Sanatında Kadın İmgesinin Temsili ss.60-65

¹¹² İhsan Şerif Kaymaz, "Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye'de Kadının Toplumsal Konumu", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.26, 2010, s.340

¹¹³ Gülay Sarıçoban, "Millî Mücadele'de Anadolu Kadını", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.21, S.4, 2017, ss.1331-1332

¹¹⁴ Hürol Erbay, Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, 2019, ss.15-16

dönemde kadınların eğitim, kılık kıyafet, medeni halleri gibi konulara dair hakları genişletilmiş ve toplumsal alanda kadınlara yer açılmıştır¹¹⁵.

18. yüzyılın ardından geleneksel kimliğini yitirerek yerini tuval resimlerine bırakan minyatür sanatı¹¹⁶, 20. yüzyılda yeniden canlanmaya başlamıştır¹¹⁷. Ülkenin yaşadığı Kurtuluş Savaşı ve kadınlar çağdaş minyatür sanatçılarının eserlerine de konu olmuştur. Ömer Faruk Atabek, Cahide Keskiner ve Gülçin Anmaç gibi sanatçılar, Osmanlı kadınlarının yanı sıra Anadolu kadınlarını, günlük yaşamlarını, toplumsal rollerini, giyim kuşamlarını, sosyal hayatlarını ve savaş mücadelelerini eserlerinde konu edinmişlerdir¹¹⁸.

¹¹⁵ Kaymaz, *a.g.m.*, ss.344-350

¹¹⁶ Mahir, *a.g.e.*, s.94

¹¹⁷ Mehmet Emin Kahraman-Halil Önal, “Modern Dünyada Minyatür Sanatı”, *Pearson Journal*, C.5, S.8, 2020, s.244

¹¹⁸ Ömer Faruk Atabek, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat, Tezhip, Mnyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011 ss.43-157; Cahide Keskiner, *Minyatürler Kitabı, Zeytinburnu Belediyesi*, İstanbul 2008, ss.19-67; Gülçin Anmaç, “*Mekânları, Tarihi, Hikâyeleriyle Minyatürlere Nakşedilen İstanbul*”, Fatih Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2024.

İKİNCİ BÖLÜM

ABDULLAH BUHÂRÎ VE ÖMER FARUK ATABEK'İN HAYATI VE ESERLERİ

1. ABDULLAH BUHÂRÎ

1.1. HAYATI

Hayatına dair günümüze çok fazla bilgi ulaşmayan Abdullah Buhârî¹¹⁹, Osmanlı'nın siyasi ve kültürel anlamda yüzünü Batı'ya döndüğü 18. yüzyıl sanatçılarından. İsminde geçen Buhârî mahlasının, Farsçada kullanılan -î nispet ekini içermesi nedeniyle¹²⁰ sanatçının Buhara'da doğmuş olduğu çıkarımı yapılabilir¹²¹.

Levnî'nin ardından I. Mahmud döneminde, (1730-1754) eserler veren Abdullah Buhârî, Osmanlıda minyatür geleneğinin son temsilcilerindendir¹²².

1.2. ESERLERİ

17. yüzyıldan itibaren Avrupalılar, İstanbul'a ve Osmanlıya ilgi duymaya başlamışlardır. Bunun bir sonucu olarak Avrupalı elçi ve sanatçılar İstanbul'a gelerek Osmanlı halkını ve kültürünü yakından tanımak istemişlerdir. 18. yüzyılda İstanbul'a gelen ressam Vanmour da bu nedenle halkı ve kıyafetlerini tanıtmak amacıyla resimler yaparak kıyafet albümleri oluşturmuştur¹²³. Avrupalı ressamların İstanbul'a gelerek burada resimler yapmaya başlamaları ve matbaanın Osmanlıya girmesi gibi olaylar sonucunda Osmanlının geleneksel, konulu, el yazması minyatür eserleri de yerini albümler için hazırlanan tek figürlü eserlere bırakmaya başlamıştır. Geleneksel minyatürden batılı anlamda resme geçişin ilk adımı sayılan bu süreçte¹²⁴ Avrupalı resamlardan etkilenen Abdullah Buhârî de kendinden önceki sanatçı Levnî gibi tek kadın ve erkek figürlerinden oluşan ve kıyafet albümü niteliğinde eserler ortaya koymuştur. Bu figürler Türk, Ermeni ve Rum kadınlarının ev içi kıyafetlerini yansıtmışından dolayı belge niteliği taşımaktadır¹²⁵. Abdullah Buhârî, eserlerinde üçüncü boyutu, hacim ve derinliği en iyi şekilde yansıtmıştır. Ayrıca üçüncü boyutu eserlerinde ilk kullanan sanatçı

¹¹⁹ Çağman, *a.g.m.*, s.87

¹²⁰ Ömer Faruk Akün "Divan Edebiyatı", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.IX, İstanbul 1994, s.395

¹²¹ Palancı, *a.g.t.* s.96

¹²² Mahir, *a.g.e.*, s.87

¹²³ Banu Mahir, "Abdullah Buhârî'nin Minyatürlerinde 18. Yüzyıl Osmanlı Kadın Modası", *P Sanat Kültür Antika Dergisi*, S.12, 1999, s.70

¹²⁴ Çağman, *a.g.m.*, s.87

¹²⁵ Mahir, *a.g.m.*, s.70

Levnî'nin aksine, Abdullah Buhârî'nin figürleri bir modele bakılarak yapılmış hissiyatı vermektedir¹²⁶.

Osmanlı için yeni denilebilecek konularda eserler veren Abdullah Buhârî'nin 1726 ile 1745 yılları arasında tarihlenmiş kadın ve erkek figürleri (Resim 13, 14) bulunmaktadır¹²⁷.

Resim 13. Çubuk Tutan Genç

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364

Resim 14. Ayakta Duran ve Oturan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 12a

¹²⁶ Mahir, *a.g.e.*, s.87

¹²⁷ Tanındı-Bağcı-Renda, *a.g.e.*, s. 273

Abdullah Buhârî'nin yirmi iki adet figürlü eseri, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan T.Y. 9364 numara ile kayıtlı albümde yer almaktadır. Bu albümdeki keman çalan, saz çalan, yün eğiren, gül koklayan, vd. gibi kadın figürleri, dönemin modasını yansıtacak şekilde çizilmiştir.

Ayrıca berber, tütün çubuğu tutan, gül koklayan vd. gibi erkek tasvirleri de albümde yer almaktadır. Bunların haricinde Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde bulunan Y.Y. 1042, Y.Y. 1403 envanter numaralı tek yapraklarda ve H.2143 numaralı albümün 10a, 11a numaralı sayfalarında da kadın figürleri bulunmaktadır. Abdullah Buhârî'nin kıyâfet albümü niteliğindeki eserlerinin yanında erotik konulu eserleri de mevcuttur. Bu eserlerin ilki Edwin Binney Koleksiyonunda kayıtlı iken, diğeri A. Sakisian Koleksiyonundan, Y.Y. 1086 envanter numarasıyla Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ne kaydedilmiştir¹²⁸. Abdullah Buhârî, figürlü minyatür eserlerinde arka planı belirsiz bırakarak nohûdî renkli düz kâğıtlar üzerine yapmıştır. Figürlerinde daha çok sarı, yeşil, çilek pembesi¹²⁹, turuncu ve mavi renklerini kullanmıştır. Abdullah Buhari, figürlü minyatür eserlerinin yanı sıra çiçek ve manzara resimleri de yapmıştır. Abdullah Buhârî'nin, TSMK'nde bulunan E.H. 1380 numaralı kitap cildinin üzerinde lake tekniği ile yapılmış beş adet, H. 2155 numaralı albümün 18b, 39b ve 40a yapraklarında ise üç adet olmak üzere toplam sekiz adet gül, lale, karanfil, gelincik ve tomurcuklardan oluşan çiçek resimleri bulunmaktadır (Resim 15). Abdullah Buhârî'nin manzara resimleri ise TSMK'nde bulunan E.H. 1380 numaralı, deri ciltli kitabın ön ve arka yüzündedir¹³⁰. Manzara eserlerinin ilkinde, bahçe içerisinde bir köşk, diğesinde ise dere kenarında bulunan evleri tasvir etmiştir (Resim 16). Abdullah Buhârî'nin manzara eserleri, Matrakçı Nasuh'un topografik eserlerinden farklı olarak, batılı anlayışta ve gerçekçi tarzda yapılmış en erken tarihli peyzaj resimleridir¹³¹.

¹²⁸Altan, *a.g.t.* ss.5-15

¹²⁹ Ersoy, *a.g.m.* s.13

¹³⁰Altan, *a.g.t.*, s.5

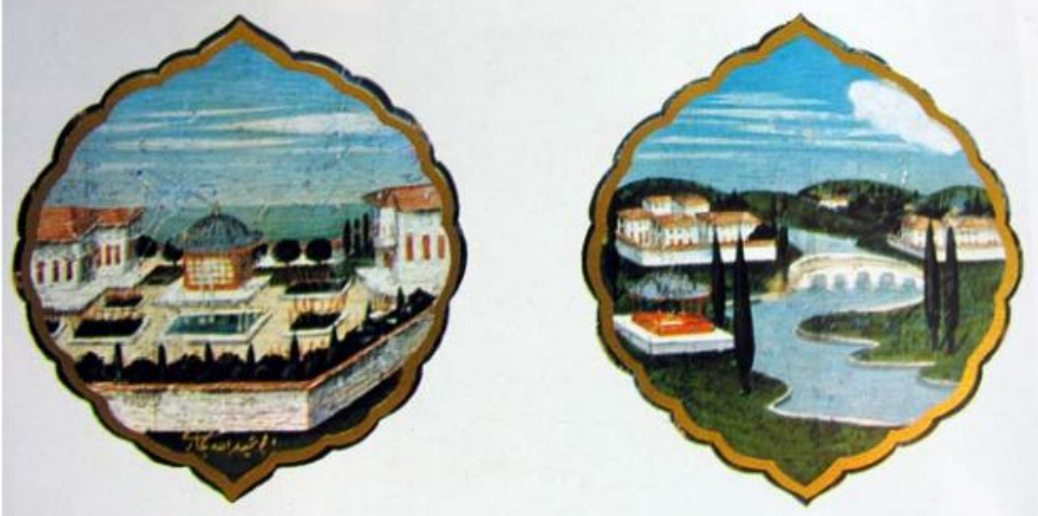
¹³¹ Fahrettin Geçen-Aliseydi Kösem, "Osmanlı Minyatür Eserlerinde Yer Alan Manzara Tasvirleri İçerisindeki Mimari Öğelerin Değerlendirmesi", *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8, S.2, 2019, s.371; Gülşen Ağyürek, *Geleneksel Türk Resim Sanatının Günümüz Söylemi*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2011, s.14; Mahir, *a.g.m.*, s.87

Resim 15. Abdullah Buhârî- Gül Resmi

Kaynak: Duran, 2018:192

Resim 16. Abdullah Buhârî- Manzara Resmi

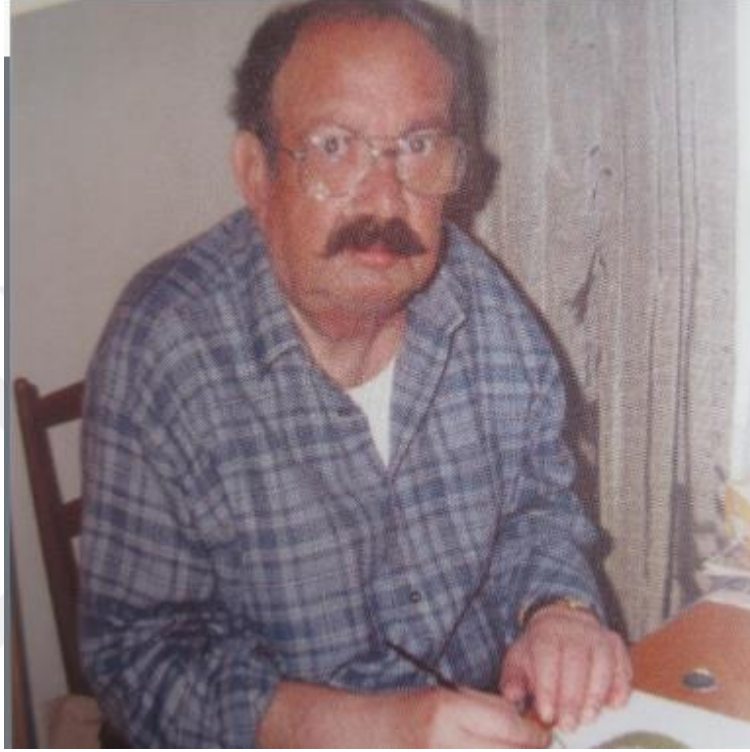
Kaynak: Geçen-Kösem, 2019:372

2. ÖMER FARUK ATABEK

2.1. HAYATI

1933 yılında Afyonkarahisar’da doğan Ömer Faruk Atabek¹³² (Resim 17), Afyonkarahisar Lisesi öğretmenlerinden Ömer Fevzi Bey’in oğludur¹³³.

Resim 17. Ömer Faruk Atabek

Kaynakça: <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2058/omer-faruk-atabek-1933-1999> (Erişim Tarihi: 17.05.2024)

İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde tamamladıktan sonra İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi resim bölümünü kazanmış, eğitimine burada devam etmiştir¹³⁴. Güzel Sanatlar Akademisi’nde okuduğu dönemde Atabek, döneminin en önemli sanatçılarından dersler almıştır¹³⁵. Güzel Sanatlar Akademisi’nde okuduğu sürede galeri hocası ressam Halil Dikmen olmuştur. Atölye olarak ise Zeki Kocamemi’nin atölyesini tercih etmiştir¹³⁶. Atabek, modlaj, mitoloji, sanat tarihi, perspektif ve anatomi gibi akademi derslerinin yanı sıra şark süsleme atölyelerine de misafir öğrenci olarak giderek

¹³² Adnan Tepecik, “Ömer Faruk Atabek Biyografi ve Çalışmalar”, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat-Tezhip-Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.160

¹³³ <https://www.kocatepegazetesi.com/omer-faruk-atabeki-dogumunun-90-yildonumundeanarken/> (erişim tarihi 24.04.2024)

¹³⁴ Tepecik, *a.g.e.*, s.160

¹³⁵ Adnan Tepecik, “Minyatür Sanatının Çağdaş Ustası”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip-Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s.5

¹³⁶ Tepecik, *a.g.e.*, s.160

Mustafa Halim Özyağcı'dan hat, Muhsin Demironat ve Rikkat Kunt'tan minyatür ve tezhip dersleri almıştır. Bunların yanı sıra ebru, cilt, kaat-ı gibi diğer geleneksel sanatları ve farklı sanatların inceliklerini Necmettin Okyay, Hüseyin Tahirzade, İmamzade Hamdi Efendi, Şeref Akdik, Nezihe Bilgütay ve Abdullah Çizgen gibi önemli sanatçı ve hocalardan öğrenmiş, Topkapı Sarayında bulunan Prof. Süheyl Ünver'in de atölye çalışmalarına katılmıştır¹³⁷.

Atabek, ilk ödülünü 1947'de Afyon Halkevleri sergisinde resim dalında alarak sanata ilk adımını atmış ve sanata olan ilgisini akademi ile taçlandırarak 1957 yılında mezun olmuştur¹³⁸.

Askerliğini yedek subay olarak¹³⁹ İstanbul Askeri Müzesinde yapan sanatçı¹⁴⁰, bu süre boyunca İbrahim Hakkı Konyalı ile çalışarak müzenin kuruluşuna yardımcı olmuş, müzenin mehter takımına da şeflik yapmıştır¹⁴¹.

Atabek, 1959 yılında MTA'da çalışmaya başlayarak Tabiat Tarihi Müzesinin ve Manyas Kuş Cenneti Müzesinin kuruluşlarında yer almıştır. Ayrıca kuruluşunda görev aldığı müzelerde sahne sanatlarından olan dioramayı¹⁴² ilk kez uygulayan kişi olarak tarihe geçmiştir¹⁴³. 20 Haziran 1961 yılına gelindiğinde ise bir albay kızı olan Yıldız Yücel ile evlenmişler ve bu evlilikten iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir¹⁴⁴. 1985 yılına kadar sanat alanında yaptığı çalışmaları evinde sürdüren sanatçımız, 1988 yılında Devlet Türk Süsleme Sanatları tarafından düzenlenen yarışmada minyatür alanında¹⁴⁵ ve 1993 yılında Türk Süsleme Sanatları yarışmasında birincilik ödülleri kazanmıştır¹⁴⁶. 1989'de ise Kültür Bakanlığı tarafından seçici kurulda görevlendirilmiştir¹⁴⁷. 1991 yılında Selçuk Üniversitesi'nde Hat dalında yeterlilik alarak doktor olan Ömer Faruk Atabek,

¹³⁷ Münip Özben, "Ömer Faruk Atabek'in Yaşamı ve Sanatı", *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s.6

¹³⁸ Anonim, "Özgeçmiş", *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s.72

¹³⁹ Özben, *a.g.e.*, s.6

¹⁴⁰ Kaldırım, *a.g.t.*, s.26

¹⁴¹ Anonim, "Ömer Faruk Atabek Hayatı", *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.6

¹⁴² Diorama: Karanlık bir salonda büyük bir tuval üzerindeki resme ışık ve filtre sistemlerinin uygulandığı bir gösteri çeşididir. Daha Fazla Bilgi için Bk: Burcu Böcekler "Louis-Jacques-Mandé Daguerre ve Charles Marie Bouton'un Dioraması ve Tarihsel Kökenleri", *Sanat Tarihi Dergisi*, C.24, S.2, 2015, ss.139-160

¹⁴³ Anonim, *a.g.e.*, s.7

¹⁴⁴ Özben, *a.g.e.*, s.6

¹⁴⁵ Süleyman Hayri Bolay, "Bir Atabek Göçtü", *Türk İslam Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.169

¹⁴⁶ Anonim, *a.g.e.*, s.7

¹⁴⁷ Tepecik, *a.g.e.*, s.161

Azerbaycan Bakü’de, Almanya Köln, Göteborg, Frankfurt, Düsseldorf şehirlerinde, İsveç’te ve Türkiye’nin farklı şehirlerinde 23 karma, 22 kişisel sergi açmış¹⁴⁸, 80 kadar sergiye de eserleriyle katılmıştır¹⁴⁹. Atabek eserler vermenin yanı sıra BESAM, MSÜ Mezunları Derneği ve Japon Kültürü Araştırma ve Dayanışma Derneklerinin de üyeleri arasındadır¹⁵⁰. Kültür Bakanlığı tarafından açılan Geleneksel Türk Süsleme Sanatları kurslarında görev alan Atabek, Gazi Üniversitesi Mesleki Yaygın Eğitim Fakültesi Geleneksel Süsleme Sanatları Bölümünde de eğitim görevlisi olarak çalışarak son zamanlarına kadar öğrenciler yetiştirmiştir¹⁵¹.

20 Aralık 1999 yılında Ankara’da vefat eden sanatçı Afyonkarahisar’da aile mezarlığına defnedilmiştir¹⁵².

2.2. ESERLERİ

Cumhuriyet dönemine bakıldığında Batı tarzı resim sanatı oldukça gelişmiştir. Batı tarzı resim sanattan daha eski ve köklü bir geçmişe sahip olan Geleneksel Türk Süsleme Sanatlarının ise bu dönemlerde unutulmaya yüz tuttuğu görülmektedir. Ömer Faruk Atabek, böyle bir dönemde yetişerek Geleneksel Türk Süsleme Sanatlarına hak ettiği değeri veren ve alanında kıymetli eserler ortaya koyan bir sanatçıdır. Yukarıda bahsedildiği üzere Atabek, ilk-orta öğreniminden itibaren sanata olan ilgisiyle dikkat çekmektedir. Bu ilgisini akademiyle devam ettiren Atabek, Geleneksel Türk Sanatlarının son temsilcilerinden dersler alarak, akademi ortamında bu sanatları öğrenme ve inceleme imkânı bulmuştur¹⁵³.

Atabek’in eserleri yalnızca hat, tezhip ve minyatürle sınırlı değildir. Atabek, memleketi Afyonkarahisar’da bulunan Mısri Cami’nin iki büyük kubbe (Resim 18), mihrap, kuşak ve kapı üstlerinin yazılarını, Hacı Nuh Camii, Yeşil Camii, Yarenler Camii, Ankara’da bulunan Çiğdemtepe Camii’nin kapı üstü ve mihrap yazılarını yazmıştır. Camii tezyinatlarına olan katkısının yanı sıra Antalya Side’de bulunan Arinna Otel’in kubbelerinin tezyinatını da yapan sanatçı ayrıca pek çok mezar taşını da yazıp düzenlenmiştir¹⁵⁴.

¹⁴⁸ Özben, a.g.e., s.7; Anonim, a.g.e., s.7

¹⁴⁹ Anonim, “Ömer Faruk Atabek Katıldığı Sergiler”, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, ss.165-167

¹⁵⁰ Anonim, a.g.e., s.7

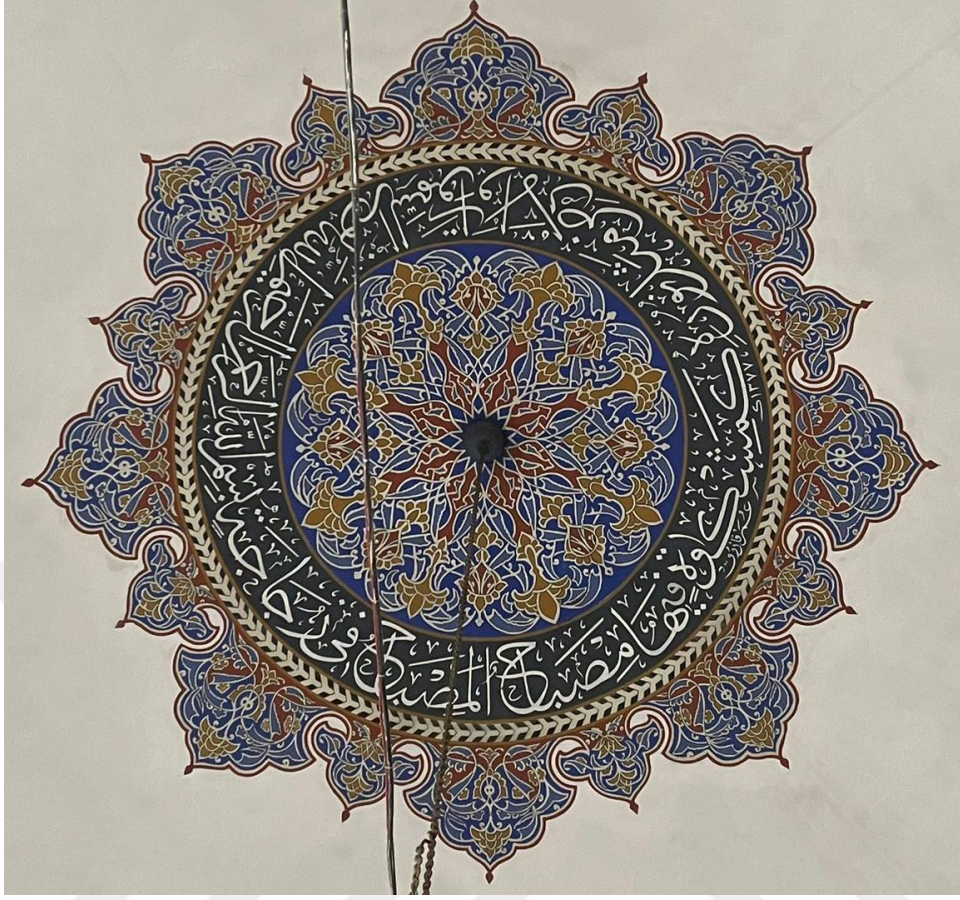
¹⁵¹ Özben, a.g.e., s.7

¹⁵² Anonim, a.g.e., s.8

¹⁵³ Tepecik, a.g.e., s.161

¹⁵⁴ Anonim, a.g.e., s.7

Resim 18. Mısri Cami Kubbe Tezyinatı

Kaynak: Kahveci, 2024

Ömer Faruk Atabek, Geleneksel Türk Süsleme sanatlarını çağdaş bir konuma getirmek için uğraşmış, akademik anlayışla gelenekseli birleştirerek eserler ortaya koymuştur¹⁵⁵. Eserlerinde taklitten kaçınarak yeni ve eskiyi en iyi şekilde bir araya getirmiştir¹⁵⁶. Hat, tezhip ve minyatür eserlerini yaparken 14. yüzyıldan günümüze kadar yapılan çalışmaları incelemiş, Uygur, İran, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinin teknik, renk ve konularını eserlerine yansıtmayı ihmal etmemiştir (Resim 19)¹⁵⁷.

¹⁵⁵Tepecik, a.g.e., s.161

¹⁵⁶Tepecik, a.g.e., s.162

¹⁵⁷Atanur Meriç, “Usta Fırçası ve Renkli Kişiliğiyle Ömer Faruk Atabek”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat-Tezhip- Minyatür*, 2. Baskı, Ankara 2022, s.8

Resim 19. Kadın Tasvirleri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Atabek, hat alanında celi, celi talik, celi sülüs, kûfî, sülüs, müteselsil ve istifli ayet, besmele ve hilye olmak üzere eserler ortaya koymuştur (Resim 20). Tezhip alanında ise çiçekli şemseler, barok şemseler ve çini motifleri öne çıkmaktadır (Resim 21).

Resim 20. Tuğra İstifli Besmele

Kaynak: Atabek, 2011:14

Resim 21. Çini Motifi

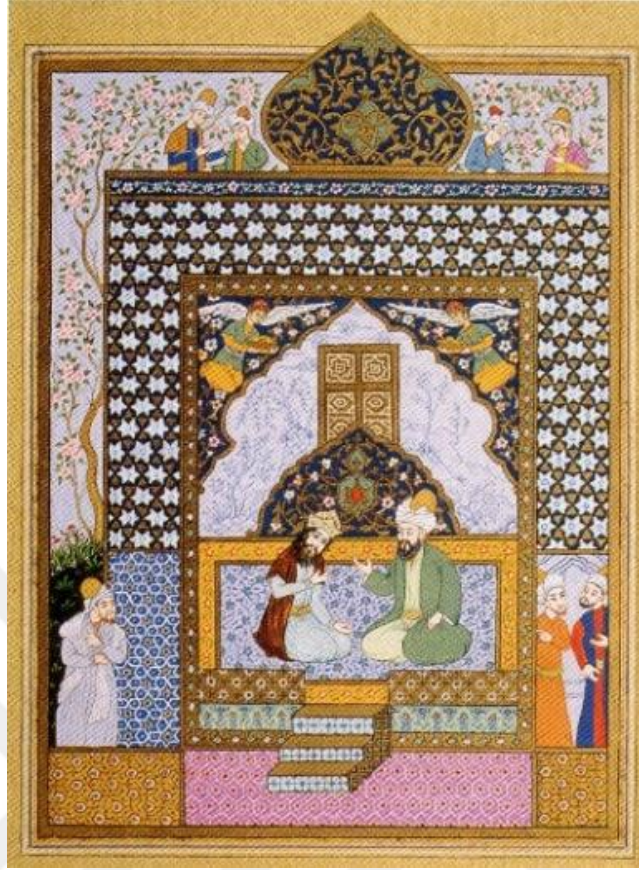
Kaynak: Atabek, 2011:39

Atabek, hat ve tezhip sanatındaki başarısının yanı sıra en önemli ve yenilikçi eserlerini minyatür alanında vermiştir. Sanatçı, pentüral resim konularını minyatür sanatının tekniğine uygun şekilde yansıtarak eserler vermiştir.¹⁵⁸ Ömer Faruk Atabek'in minyatürde seçtiği konular çeşitlilik göstermektedir. Sanatçının eserlerini konularına göre; Mevlana (Resim 22), Yunus Emre ve Nasreddin Hoca'nın hayatlarından sahnelerin işlendiği tasavvufi konulu minyatürler, Selçuklu ve Cumhuriyet döneminin işlendiği tarih konulu minyatürler (Resim 23), kadın ve erkeklerin bulunduğu tek ve çift figürlü minyatürler, çoğunlukla Anadolu halkının resmedildiği günlük yaşamı konu edinen minyatürler, (Resim 24) Anadolu'nun çeşitli yörelerine ait kıyafetlerin konu edinildiği kıyafet minyatürleri, ve folklorik minyatürler şeklinde sınıflandırılabilir¹⁵⁹.

¹⁵⁸ Tepecik, *a.g.e.*, s. 5

¹⁵⁹ Çetin, *a.g.t.*, ss.166-168

Resim 22. Mevlânâ ve Şems

Kaynak: Atabek, 2011:151

Resim 23. Meclisin Açılışı

Kaynak: Atabek, 2022:65

Resim 24. Topak Ev İçinde

Kaynak: Atabek, 2011:100

Atabek'in eserlerinde kullandığı renk ve desenler tamamen özgün olup, aherli kâğıt, murakka, ebru ve papirüsten¹⁶⁰ farklı olarak, dut ve kavak yaprakları (Resim 25) üzerine de minyatür yapmıştır. Seçtiği yaprakları ise kendi bulduğu özel yöntemlerle kurutarak kullanmıştır¹⁶¹.

Resim 25. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:66

¹⁶⁰ Çetin, a.g.t, ss.163-165

¹⁶¹ Meriç, a.g.e., s.8

Ömer Faruk Atabek'i önemli kılan önemli unsur, eserlerinde özgünlüğe ulaşmış olması ve kendi deyimiyle bir esere bakıldığında Atabek üslubuyla yapılmıştır denebiliyor olmasıdır¹⁶². Günümüzde dahi adından söz ettirmesi, şüphesiz ki kendi adıyla anılacak bir üslubu sanat tarihine kazandırmış olmasından ve üslubunu geleceğe taşıyacak öğrenciler yetiştirmesinden kaynaklanmaktadır.

¹⁶² Meriç, *a.g.e.*, s.8

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KADIN FİGÜRLERİ

1. ABDULLAH BUHÂRÎ TEK KADIN FİGÜRLERİ

Resim 26. Çiçek Tutan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 5a

Resim No: 26

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 5a

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette, 3/4 profilden, sağa dönük olarak resmedilmiştir. Figür sağ eliyle karanfil tutarken, sol eliyle entarisinin ucunu tutmaktadır. Beyaz tenli, dolgun yüzlü, pembe yanaklı, yay kaşlı, düz burunlu, çekik gözlü ve küçük dudaklı olarak tasvir edilen kadının ensesinden aşağıya kadar uzanan siyah saçları, dönemin geleneğine uygun olarak kaşlarının üstünde kalacak şekilde kâküllü olarak tasvir edilmiştir¹⁶³. Figürün başında, turuncu renkli, serpmeli çiçek desenli kumaştan, dolama sarılarak yapılmış bir hotoz¹⁶⁴ bulunmaktadır. Aşağıdan yukarıya

¹⁶³ Nureddin Sevin, “On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış”, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1973, s.103

¹⁶⁴ Hotoz: Çağatayca bir kelime olan hotoz, 17. ve 18. yüzyıllarda saray kadınlarının kullandıkları bir başlıktır. Krep yahut bürümcük kumaştan yapılan hotozlar, kadınlar tarafından hem evde hem de dışarıda kullanılmıştır. Kadınlar, hotozlarını giydikleri kıyafetin rengine ve modeline göre tercih etmeye özen göstermişlerdir. İnci, altın, gümüş gibi çeşitli mücevherler ve çiçeklerle süslenen hotozlar, dışarda kullanılacağı zaman üzeri yaşmakla örtülerek, kadınlar alın ve ağızları kapatarak kullanmışlardır. Ayrıntılı Bilgi için Bk: Balta, a.g.e, ss.250-251

doğru daralan hotozun tepe kısmında beyaz bir kumaş, kumaşın üzerinde de siyah püskül görülmektedir. Sarmal şekilde olan hotozun ön kısmına ise sorguç¹⁶⁵ ilıştırılmıştır.

Kadının kıyafeti, dönemin modasını yansıtacak biçimde kürk, entari, iç gömlek ve şalvar olmak üzere 4 parçadan oluşmaktadır¹⁶⁶. Kat kat giyinme geleneği, ilk dönemlerde yaşam koşullarının bir zorunluluğu olsa da zaman içerisinde kıyafetlerin zengin ve güzel görünmesini sağlayan bir süslenme tarzına dönüşmüştür¹⁶⁷.

Kadının üzerinde yere kadar uzanan yarım kollu siyah kürk bulunmaktadır. Kürkün bele kadar olan kısmı tüylü olup, belden altı mavi renkli ve serpme çiçek desenli kumaşla devam etmektedir. Kürkün ön kısımları ve kumaş kenarları tüylerle pervazlanmıştır.

Kürkün içine koyu tarçın renkli, üzerinde sarı-turuncu serpme çiçek desenleri olan, uzun kollu, U kesim göğüs dekolteli, yerde sürünür uzunlukta entari giymiştir. Entarinin ön kısmı göğüs hizasından beline kadar düğmeli olup, aralıklı olarak iliklenmiş, belden alt kısmı açık bırakılmıştır. Entarinin dekolte kısmından, altında bulunan gömleğinin mavi işlemleri görünmektedir. Elinin üzerine kadar uzanan kol kısmında, bilekten itibaren düğme detayları bulunmakla birlikte düğmeler iliklenmemiştir. Sol eliyle ucunu tuttuğu entarinin iç kısmı yine aynı kumaştan olup, kumaş kenarları yeşil renkli astar ile pervazlanmıştır. Entarinin üstünde beli saran bir altın kemer takılıdır. Kemerin ön kısmı iki yuvarlak kemer tokası ile kapanmaktadır. Yuvarlak tokaların ortası, farklı renklerde değerli taşlarla süslenmiştir.

Entarinin altında, pastel tonlarda pembe ve mavi olmak üzere iki farklı rengin kullanıldığı, dikine sıralı¹⁶⁸ çiçek motifli, yollu kumaştan¹⁶⁹ iç gömlek bulunmaktadır. İç

¹⁶⁵ Sorguç: Değerli mücevher ve tüylerden yapılarak hotoz adı verin başlıklara takılan süs. Ayrıntılı Bilgi İçin Bk: Zeynep Tarım Ertuğ, "Sorguç", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXXVII, İstanbul 2009, ss.378-380

¹⁶⁶ 18. yüzyılda kadınlar işlemeli brokar kumaştan hazırlanan önü açık entariler, ipek yahut bürümcük kumaştan gömlekler, şalvarlar ve mevsime göre farklı kürkleri giyinmişlerdir. Ayrıntılı Bilgi için Bk: Balta, *a.g.e.*, s.239

¹⁶⁷ Fatma Koç, "18. Yüzyıl Minyatür Sanatında Osmanlı Kadın Modası", *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S.7, 2009, s.89

¹⁶⁸ Abdullah Buhârî'nin eserlerinde çoğunlukla kadınların iç gömleklerinde görülen dikine yollu kumaşlar, 18. yy'da en çok kullanılan kumaş türlerinden biri olmuştur. İpliği ipektan olan bu kumaş, çoğunlukla dikine çizgili olup çiçek desenlidir. Kumaşın III. Selim zamanında ortaya çıkmasına nispetle, Selimiye olarak anılmış olması ihtimaldir. Topkapı Sarayı'nda bulunan ve I. Mahmud'a ait olan bir kaftan da bu kumaştan hazırlanmıştır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk: Sevüktekin Apak vd., *a.g.e.*, ss.31,40

¹⁶⁹ Yollu: çizgili kumaş. Atila Ergür, "Tekstil Terimleri Sözlüğü", Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002, s.301

gömleğin yakası mavi işleme detaylıdır ve boyu yerden bir karış kadar yukarıdadır. İç gömleğin altından turuncu renkli, sarı serpme çiçek desenli şalvar görünmektedir.

Kadının ayağında topuksuz, sarı renkli pabuçlar vardır¹⁷⁰. Ayakkabı rengine göre figürdeki kadının Müslüman olduğu anlaşılmaktadır.

Kadının boynunda yeşil, kırmızı renkli taşlardan oluşan bir kolye, iki elinin serçe parmaklarında yüzük bulunmaktadır. Tırnakları ise kına ile boyalıdır.

Resim 27. Saz Çalan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 5b

¹⁷⁰ Osmanlı Devleti'nde yaşayan müslim ve gayrimüslim halkın birbirine benzememesi ve ayırt edilebilmesi için giyimleri hakkında bazı hükümler koyulmuştur. Örneğin Yahudilerin dış kıyafetlerinde siyahı tercih etmeleri gerekmekteyken, İslam dini ile özdeşleşen yeşil rengini kullanmaları yasaklanmıştır. Kıyafet haricinde bu kanunlar başlık ve ayakkabılar için de geçerli kılınmıştır. Müslümanlar beyaz başlık, sarı renk ayakkabı, Yahudiler kırmızı başlık ve siyah renk ayakkabı, Hristiyanlar ise siyah başlık kullanmışlardır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk: Balta, *a.g.e.*, s.224

Resim No: 27

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 5b

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette ve 3\4 profilden, sola dönük olarak, tambur¹⁷¹ çalarken resmedilmiştir. Kadın sol eliyle tamburun perde kısmını, sağ eliyle mızrabı tutmaktadır. Osmanlı'da 17.yy'da ilgi görmeye başlayan tambur, 18. yüzyılda en çok kullanılan çalgılardan biri olmuştur.¹⁷² Lady Montagu, İstanbul ziyareti esnasında yazdığı mektuplardan birinde, kadınların da lavta ve gitar benzeri çalgılar çaldıklarından bahsetmiştir.¹⁷³

Beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı olarak resmedilen figürün saçlarının önü kısa, kâküllü olup, arka kısmında ince saç örgüleri uzanmaktadır. Figürün başında altuni renkli, kırmızı serpme desenli, dolama sarılmış, tepesinde beyaz bir kumaş ve ucunda siyah püskülü olan hotozu bulunmaktadır. Hotozun arka kısmında aynı kumaştan iki ince parça sarkmaktadır.

Kadının üzerinde kısa kollu, yere kadar uzanan, siyah kürkü vardır. Kürkün kalça seviyesine kadar olan kısmı ve kolları tüylerle kaplıdır. Kalçadan alt tarafı ise mavi renkli kumaşla devam etmekte olup, kumaşa altın sarısı iri kıvrımlı yaprak desenleriyle¹⁷⁴ sırma işleme¹⁷⁵ görüntüsü verilmiştir¹⁷⁶. Kumaşın etrafı ise tüylerle pervazlanmıştır.

Kürkün içine, uzun kollu, yere kadar uzanan, turuncu serpme çiçek desenli, yeşil, sevai¹⁷⁷ kumaştan bir entari giymiştir. Entarinin yaka kısmındaki bit düğmeler göğüs dekoltesini gösterecek şekilde açık bırakılarak U kesim dekolte görüntüsü verilmiştir. Entarinin dekolte kısmından, altında bulunan iç gömleğinin turuncu yaka detayı

¹⁷¹ Tambur: Uzun saplı, telli çalgı. Daha Fazla Bilgi İçin Bk: Fikret Karakaya, "Tambur", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXXIX, İstanbul 2010, ss.553-556

¹⁷² Göknıl Bışak Özdemir, "Türk Makam Müziğinde Tanbur Çalgısının Yeri ve Önemi", C.13, S.4, 2018, s.136

¹⁷³ Montagu, *a.g.e.*, s.80

¹⁷⁴ 18. yy.'da Lale Devri ile Barok üslubu Osmanlıya girmiştir. İlk olarak mimaride kendini gösteren üslup, zamanla kumaş sanatını da etkilemiştir. Kıvrım yapraklar, gül sepetleri, çiçek girlandları gibi desenler, Batı etkisiyle kumaşlarda kullanılmaya başlanmıştır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk.: Fatma Engin Alpat, "Osmanlı İmparatorluğunun 15. Yüzyıl ve 18. Yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup", *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.4, 2010, ss.27-50

¹⁷⁵ Sırma: Altın yaldızlı veya yaldızsız ince tel. Sırma İşleme: Sırma ile yapılan işlemeye verilen ad. Bk.: Ergür, "a.g.e.", s.238

¹⁷⁶ 18. yüzyılda ekonominin zayıflamasıyla birlikte, kıyafetlere kısıtlamalar getirilmiştir. III. Ahmet tarafından yayınlanan fermanla, sırmalı kumaş üretimi yasaklanmıştır. Getirilen yasakla birlikte sırmalı kumaşlar yalnızca saray için üretilmiştir. Bk: Nilay Ertürk, "Orta Asya'dan Osmanlı İmparatorluğuna Türklerde Giyim Kuşam", Hayalperest Yayınevi, İstanbul 2018, s.41

¹⁷⁷ Sevai: XVII. yy.'dan sonra görülen, küçük bitkisel bezemelerin hâkim olduğu bir kumaş çeşididir. Daha Fazla Bilgi İçin Bk: Ebru Çatalkaya Gök, "Bursa Sevai Kumaş Örneklerinden Bir Grup Üzerine İnceleme", *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C.16, S.44, 2023, ss.1949-1963

görülmektedir. Entarinin, göğüs hizasından bele kadar olan kısmı yeşil düğmelerle iliklenmiş, belden alt tarafı ise açık bırakılmıştır. Entarinin astarı aynı kumaştan olup ön kısımları bordo kumaş ile pervazlanmıştır. Entarinin kolları, el üzerine kadar uzun tutularak kol ağızları yeşil renkli oya ile çevrilmiş ve bilek kısımları açık bırakılmıştır. Açık bırakılan kısımdan kırmızı kumaş üzerine altın sarısı rumi desenli astar görülmektedir. Entarinin bel hizasına, mavi renkli, kırmızı serpme desenli bir kuşak, düğüm atılarak bağlanmıştır. Kuşağın kenarları kırmızı desenli, sarı şeritle pervazlanmıştır.

Entarinin altında, turuncu-bordo renkli, çitari¹⁷⁸ kumaştan iç gömleği bulunmaktadır. Turuncu çizgide çiçek desenleri, bordo çizgide kıvrım yaprak desenleri kullanılmıştır. İç gömleğin önü iki parçalı olup uzunluğu yerden bir karış yukarıdadır. Gömleğin altından mavi renkte, turuncu serpme çiçek desenli şalvarı görünmekte olup, şalvarın paçaları sarı pabuçları görünecek şekilde bilekten bağlanmıştır.

Kadının tırnakları kına ile boyanmıştır. Sağ ve sol serçe parmaklarında yüzük, boynunda yeşil taşlı altın kolye ve kulağında renkli taşlardan yapılmış kuş figürlü küpesi bulunmaktadır.

Resim 28. Kaftanının Eteğini Tutan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 7b

¹⁷⁸ Çitari: Bir ipek, üç pamuk ipliği le dokunuş, çubuklu kumaş. Bk: Mine Esiner Özen, “Türkçe’de Kumaş Adları”, *Tarih Dergisi*, S.33, 1982, s.309

Resim No: 28

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 7b

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette, 3\4 profilden, vücudu sola, yüzü ise sağ tarafa doğru dönük, sağ eliyle kürkünü tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu ve ince dudaklıdır.

Kadının siyah saçlarının ön kısmında, alnın üstünde biten kâkülleri olup, yan kısımları kat kat kesilmiştir. Arka tarafı ise ensesine kadar düz inerken, alt kısmında ince saç örgüleri uzanmaktadır.

Figürün başında, pastel tonlarda pembe renkli, mavi serpme çiçek desenli, dolama sarılmış ve tepesinde mavi bir ponponu olan hotozu bulunmaktadır. Hotoz, kafaya oturan kısmından çapraz bir şekilde başlayarak, arka kısma doğru uzanan mavi bir şerit ile hareketlendirilmiştir. Hotozun ortasına ise çiçek şeklinde, renkli taşlarla yapılmış bir sorguç takılmıştır.

Figürün üzerinde, dirseklerinin üst kısmında biten yarım kollu, ayaklarından bir karış yukarıya kadar uzanan, kahverengi bir kürk bulunmaktadır. Kürk, bele kadar tüylerle kaplı olup, belden alt tarafı kırmızı tomurcuklardan oluşan serpme desenli, mavi bir kumaşla devam etmektedir. Kürkün ön kısımları tüylerle pervazlanmıştır. Astarının ise yine tüylü olduğu ve alt kısmının bordo kumaşla pervazlandığı görülmektedir. Kürkün içinde, uzun sıkma kollu, açık kırmızı renkli, serpme çiçek desenli sevai kumaştan ve yere kadar uzanan entarisi bulunmaktadır. Entarinin göğüs kısmındaki brit düğmeler açık bırakılarak U şeklinde göğüs dekoltesi görünümü verilmiştir. Dekolteden bele kadar olan kısım, kumaşla aynı renk düğmelerle iliklenmiş, belden altı ise açık bırakılmıştır. Entarinin kolları el üzerine kadar uzanmış olup, bilekten açık bırakılmıştır. Kol ağızları ise oyalanmıştır. Entarinin astarı aynı kumaştan yapılarak koyu yeşil renkle pervazlanmıştır. Entarinin üstüne, sarı-siyah renklerde çizgili şal kumaştan¹⁷⁹, kalın bir kuşak, önden düğüm atılarak bağlanmıştır.

Entarinin altına, önü iki parçadan oluşan, mavi ve bordo yollu kumaştan iç gömleği giymiştir. Mavi çizgilerde çiçek desenleri, bordo çizgilerde yaprak desenleri bulunmaktadır. İç gömleğin boyu ise yerden bir karış kadar yukarıdadır. Gömleğinin

¹⁷⁹ Şal: Daha çok Hindistan ve İran'da dokunan yünlü bir kumaş. Düz, çubuklu ya da serpme çiçek desenlerde dokunan kumaş, 18. yüzyıldan itibaren Bursa'da da dokunmaya başlanmıştır. 30-40 cm eninde olan şal, kuşak, omuz örtüsü ve başörtüsü olarak kullanılmıştır. Bk.: Ergür, "a.g.e.", s.250

altından parlak turuncu renkli, aynı tonlarda serpmeli çiçek desenli, dökümlü şalvarı görünmektedir. Ayaklarında ise topuksuz sarı pabuçlar bulunmaktadır.

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ ve sol elinin serçe parmaklarında yeşil taşlı yüzük vardır. Boynunda bordo ve yeşil taşlardan oluşan tasma şeklinde altın bir kolye bulunmaktadır. Kolyenin ön tarafında ucunda bordo taşı olan altın bir sarkıt yer almaktadır.

Resim 29. Kaftanın Eteğini Tutan Kadın

Kaynak İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 9a

Resim No: 29

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 9a

Figür Analizi: Kadın figürü ayakta durur vaziyette, 3/4 profilden, sağ tarafa dönük, sağ eliyle kürkünü tutarken tasvir edilmiştir. Beyaz tenli, dolgun yüzlü, çekik

gözlü, yay kaşlı, düz burunlu ve ince dudaklı kadın tebessüm eder gibi görünmektedir. Kadının saçları siyah olmakla birlikte, kâkülleri kaşlarının üzerinde bitmektedir. Saçının arkasındaki ince örgüler ise beline kadar uzanmaktadır. Kadının kafasında, sarı renkli, siyah serpme desenli, dolama sarılmış hotozu bulunmaktadır. Hotozunun tepesinde küçük siyah bir kumaş ve kırmızı püskül görünmektedir.

Kadının üzerinde kısa kollu, uzunluğu yerden bir karış kadar yukarıda olan, yakası, kol ağızları ve önü tüylerle kaplı kürk vardır. Kürkün kalan kısmında ise mavi renkli, kırmızı serpme çiçek desenli kumaş kullanılmıştır. Astar kısmı ise tüylerle kaplı olup, alt kısmı bordo kumaş ile pervazlanmıştır.

Kürkün içine, uzun kollu, yere kadar uzanan, göğüs ve bel kısmı büzgülü, turuncu serpme çiçek desenli, bakır kahve renkli bir entari giymiştir. Entarinin yaka kısmındaki brit düğmeler açık bırakılarak U kesim dekolte görüntüsü verilmiştir.¹⁸⁰ Entarinin dekolte kısmından, altında bulunan iç gömleğinin mavi yaka detayı görünmektedir. Entarinin, göğüs hizasından bele kadar olan düğmeleri aralıklı şekilde iliklenmiş, belden alt tarafı ise açık bırakılmıştır. Entarinin kolları el üzerine kadar uzanmakta olup, bilek kısmındaki brit düğmeler iliklenmemiştir. Entarinin astarında aynı kumaş kullanılarak, ön kısımları koyu yeşil kumaş ile pervazlanmıştır. Entarinin üzerine, bel hizasından aşağıya doğru sarkan altın bir kemer takılmıştır. Kemerin tokaları yuvarlak olup değerli, renkli taşlarla süslenmiştir.

Entarinin altında, yerden bir karış yukarıda biten, mavi-turuncu çubuklu yollu çitari kumaştan bir iç gömlek bulunmaktadır. Mavi kısımlarında sarı yaprak, turuncu kısımlarında turuncu serpme çiçek desenleri görülmektedir. İç gömleğin altına ise açık kırmızı renkli, turuncu serpme çiçek desenli, sevâî kumaştan dökümlü bir şalvar giymiştir. Ayaklarında topuksuz, sarı renkli pabuçlar bulunmaktadır.

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ ve sol serçe parmaklarında yüzük, boynunda yeşil ve beyaz renkli taşlarla süslenmiş altın bir kolye vardır.

¹⁸⁰ 18. yy.'la birlikte kadın kıyafetlerinde yeni beğeniler ortaya çıkmıştır. Bu yeniliklerden en dikkat çeken yakalardaki derin dekoltereler olmuştur. Önceki yüzyıllarda tercih edilen yuvarlak yakalar, yerini V ve U kesim, göğüslerin görünmesini sağlayan yakalara bırakmıştır. Bk.: Gürtuna, *a.g.t.*, s.63

Resim 30. Entarisinin Eteğini Tutan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 11a

Resim No: 30

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 11a

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette, 3/4 profilden, vücudu sola, başı ise sağ tarafa dönük ve entarisinin sol etek ucunu sağ eliyle tutar şekilde tasvir edilmiştir. Beyaz tenli, dolgun yüzlü, çekik gözlü, yay kaşlı, düz burunlu ve ince dudaklı kadının saçları siyah ve kısa olup, kâkülleri kaşlarının üzerinde bitmektedir. Saçının arkasında ise ince örgüler uzanmaktadır. Kadının başındaki hotozu, koyu gri renkli olup, yaldızlı altın sarısı renginde benek desenlidir. Dolama sarılan hotozun tepesinde beyaz renkli bir kumaş ve altın sarısı bir püskül bulunmaktadır.

Kadının üzerinde, dirseklerinin üzerinde biten yarım kollu, yere kadar uzanan siyah bir kürk bulunmaktadır. Kürkün kolları, önü, bele kadar olan kısmı, etek uçları ve astarı tüylüdür. Kürkün kalan kısmında ise açık gri renkli kumaş kullanılmıştır.

Kürkün altında, yerde sürünür uzunlukta, gri tonlarda, düz bir entari bulunmaktadır. Entarinin kolları, dirseklerinin altında bitecek şekilde kısa bırakılmış, altın sarısı rengindeki brit düğmeleri ise iliklenmemiştir. Entarinin yaka kısmında bulunan altın sarısı rengindeki brit düğmeler açık bırakılarak U kesim dekolte görüntüsü

verilmiştir. Entari üzerindeki tek detay ise göğüs altından bele kadar dik şekilde uzanan altın sarısı şerittir. Bele düğüm atılarak bağlanan gri tonlardaki, baklava ve çiçek desenli kuşak kıyafete hareket kazandırmıştır. Kuşağın sağ kısmında, kürkün altına doğru uzanan sarı şerit detayı da göze çarpmaktadır.

Figürün çapraz bir biçimde entarisinin ucunu tutması sebebiyle iç gömleğin olup olmadığı belli değildir. Giysinin altında yine gri tonlarda dökümlü bir şalvar ve topuksuz düz pabuçları görünmektedir.

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ ve sol serçe parmaklarında yüzükler, sağ bileğinde farklı şekil ve renklerden oluşan bileklik, sol bileğinde ortası taşlı altın bir bilezik ve kulaklarında kırmızı yeşil renklerde küpeleri bulunmaktadır. Figürde en dikkat çeken takı, boynunda bulunan renkli, iri değerli taşlardan oluşan, ortasında sarkıt mücevherli tasma şeklindeki kolyedir.

Abdullah Buhârî bu figüründe, diğer figürlerinden farklı olarak giyside renk ve desen kullanmamıştır.

Resim 31. Genç Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 10a

Resim No: 31

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 10a

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette, 3\4 profilden, vücudu ve başı sağa dönük, sağ kolu kürkünün üzerinde, sol kolu ise dirsekten bükülmüş olarak tasvir edilmiştir. Kadının yüzü ve fiziki diğer figürlerden farklıdır. Kadın, buğday tenli, ince uzun suratlı, düz burunlu, dar ağızlı ve kaşları bitişiğe yakın şekildedir. Kadının siyah saçları kısa, kâküllü ve kat kesimlidir. Omuzlarına kadar uzanan saçlarının uç kısımları ise dışa doğru kıvrıktır. Başında, desensiz açık pembe renkli, dolama sarılı, ucunda mavi ponponu olan hotozu bulunmaktadır.

Figürün üzerinde, dirseklerinin üzerinde bitecek şekilde kısa kollu, yere kadar uzanan, yakası, kol ağızları ve ön kısmı tüylü, kalan kısımları yeşil serpme çiçek desenli, bordo kumaştan yapılmış bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın içine, turuncu serpme çiçek desenli, koyu yeşil renkli, göğüs ve bel kısmı büzgülü, uzun kollu, yerde sürünen bir entari giymiştir. Entarinin yaka kısmında bulunan brit düğmeler açık bırakılarak göğüs dekoltesi verilmiştir. Dekolte kısmından şeffaf gömleğinin yakası görünmektedir. Göğüs altından bele kadar olan beyaz taşlı düğmeler iliklenerek, belden altı açık bırakılmıştır. Entarinin astarı aynı kumaştan olup, kenarları bordo kumaşla pervazlanmıştır. Entarinin üstüne, belden aşağı doğru sarkacak şekilde altın kemer takılmıştır. Kemerin tokaları yuvarlak olup, üzerinde çiçek motifleri vardır.

Entarinin altında, mavi-turuncu yollu çitari kumaştan iç gömleği bulunmaktadır. Mavi çizgiler turuncu çiçek desenli, turuncu çizgiler sarı kıvrımlı yaprak desenlidir. İç gömleği yerden bir karış kadar yukarıda bitmekte olup altında turuncu serpme çiçek desenli, mavi renkte dökümlü şalvarı görünmektedir. Ayaklarına ise sarı, düz pabuçlar giymiştir.

Kadın, takı olarak yalnızca sol elinin serçe parmağına yüzük takmıştır.

Resim 32. Kaftanının Eteğini Tutan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 9b

Resim No: 32

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 9a

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta durur vaziyette, 3/4 profilden, sağa dönük olarak tasvir edilmiştir. Kadın sol eliyle kürkünün ucunu tutarken, sağ kolunu dirsekten kırarak öne doğru uzatmıştır. Beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, çekik gözlü, ince dudaklı kadının siyah saçları kâküllü ve kısadır. Başına eflatun renkli, kırmızı serpme desenli, dolama sarılmış bir hotoz takmıştır. Hotozun tepe kısmından beyaz tepelik kısmı görünmekte, tepeliğin ucunda ise mavi ponpon bulunmaktadır.

Figürün üzerinde, kısa kollu, uzun, siyah bir kürk vardır. Kürkün kolları, bele kadar olan kısmı, önü, etek ucu ve astarı tüylerle kaplıdır. Belden alt tarafı ise mavi renkli, turuncu serpme çiçek desenli kumaşla devam etmektedir.

Kürkün altına giydiği entarisi uzun kollu, yerde sürünür şekilde arkası kuyrukludur. Turuncu serpme çiçek desenli, eflatun entarinin yaka kısmında bulunan brit düğmeler açık bırakılarak U şeklinde göğüs dekoltesi verilmiştir. Dekolte kısmından altında bulunan gömleğin kırmızı yakası görünmektedir. Entarinin göğüs ile bel arasında bulunan düğmeleri yer yer iliklenmiştir. Etek ucundan görünen astarı aynı kumaştan olup,

bordo renkle pervazlanmıştır. Entarinin kolları el üzerine kadar uzun dikilmiştir. Bilek kısmında bulunan düğmeler iliklenmemiştir. Açık kalan kol ağzından kırmızı, sarı desenli astarı görünmektedir. Entarinin üstünden beline kalın, altın bir kemer takılmıştır. Kemerin yuvarlak tokaları beyaz, yeşil ve kırmızı taşlarla yapılmış çiçek motifi ile süslenmiştir.

Entarinin altında, açık kırmızı- mavi renkli yollu kumaştan, turuncu serpme çiçek desenli, önü iki parçalı, yerden iki karış kadar yukarıda biten iç gömleği bulunmaktadır. Kürkte, entaride ve gömlekte aynı desenler¹⁸¹ kullanılarak kıyafetin genel görünümünde uyum yakalanmıştır. İç gömleğin altında, bakır kahve renkli, sarı serpme çiçek desenli ve dökümlü şalvarı, şalvarın altında da sarı düz pabuçları bulunmaktadır.

Kadının tırnakları kına ile boyanmıştır. Sağ ve sol elinin serçe parmaklarında yeşil renkli yüzükler ve boynunda yeşil-beyaz taşlı, üç dilimli sarkıntısı olan, tasma şeklinde altın bir kolye bulunmaktadır.

Resim 33. Yün Eğiren Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y. 9364 11a

¹⁸¹ 18. yy'da Osmanlı kumaşları klasik tarzlarını kaybetmeye başlamışlardır. Bütün yüzeyi kaplayan rumi ve hatai gibi motifler yerini küçük serpme çiçeklere ve çiçek buketlerine bırakmıştır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk.: Ertürk, *a.g.e.*, ss. 49-60

Resim No: 33

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 11a

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu sol, başı sağa dönük, ayakta, ip eğirir vaziyette tasvir edilmiştir. Bu minyatürde, Abdullah Buhârî'nin diğer kadın figürlerinden farklı bir görünüme sahip olan Adalı bir Rum kadını resmedilmiştir¹⁸². Kadının sol elinden iplik eğirmek için kullanılan iğ isimli alet sarkmakta, sağ eliyle ise ucunda yumak olan bir iplik tutmaktadır.

Beyaz tenli, çekik gözlü, yay kaşlı, ince dudaklı, düz burunlu kadının siyah kısa saçları kıvrıkcık olup kat kat kesilmiştir. Kadının başında tepesinde mavi-siyah püskülleri olan, dilimli görümlü, beyaz bir serpuş¹⁸³ bulunmaktadır.

Rum kadının üzerinde uzun kollu, turuncu renkli, basenine kadar uzanan, önü açık bırakılmış bir ceket bulunmaktadır. Ceketin koltuk altında, yakasında, pat kısımlarında ve etek uçlarında altın yaldızlı, kıvrım yaprak desenleri vardır. Ceketin geriye doğru katlanan manşet kısmı çift kat kumaştandır. Katlanan kısımdan görülen kol astarı mavi-eflatun renkli olup, altın yaldızlı desenlerle süslenmiştir. Kol ağzlarına sarı şeritler çekilmiştir. Ceketin altında iki farklı parça görünümünde, uzun kollu, bileklerinin üzerinde biten, kısa bir entari vardır. Entarinin belden üst kısmı mavi renkli ve serpme çiçek desenlidir. Entarinin yaka kısmındaki kırmızı, altın sarısı kıvrım yaprak desenli kumaş, kol ağzlarında ve etek uçlarında da bulunmaktadır. Entarinin pileli etek kısmı ise eflatun renkli ve sarı serpme çiçek desenlidir.

Diğer kadın figürlerinden farklı olarak kadının kuşağı daha ince olup, göğüs altından düğüm atılarak bağlanmıştır. Kuşağın uçları diz kapaklarına kadar uzanmaktadır. Bordo renkli olan kuşağın, uç kısımlarında çiçek desenli, kalın sarı şeritler ve bordo püsküller vardır.

Rum kadının ayakkabıları, diğer figürlerden farklı olarak sarı çiçek desenli ve topukludur. Kadının sağ ve sol serçe parmaklarında yüzükler, kulağında ise küpe bulunmaktadır.

¹⁸² Mahir, *a.g.m.*, s.72

¹⁸³ Serpuş: Başa giyilen, başlık. Ayrıntılı Bilgi İçin Bk: Mehmet Zeki Pakalın, “Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü”, C.III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993, ss. 188-191

Resim 34. Keman Çalan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T.Y.9364 10a

Resim No: 34

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T. Y. 9364 10a

Figür Analizi: Kadın figürü, ayakta, vücudu sola, başı ise sağa dönük vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın sol eliyle tuttuğu kemanı, sol omzuna doğru yaslamıştır. Sağ eliyle ise bir yandan kürkünü tutarken bir yandan da kemanın yayını tutmaktadır.

Kadın beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı ve siyah saçlıdır. Saçının ön kısmı kısa kâküllü olup, arkası omuzlarına kadar uzanmaktadır.

Kadının başında, diğerlerinden farklı olarak, önden boğumlu şekilde sarılmış, turkuaz renkli hotoz bulunmaktadır. Hotozun tepesinden, beyaz renkli serpuşun ucu görünmekte tepe noktasında sarı-turuncu renklere ponpon yer almaktadır. Hotozun sol tarafına renkli taşlardan oluşan, çiçek şeklinde sorguç takılmıştır.

Figürün üzerinde, kısa kollu, boyu uzun, diğer minyatürlerden farklı olarak, beyaz bir kürk bulunmaktadır¹⁸⁴. Kürkün kolları, bele kadar olan kısmı, önü, etek ucu ve astarı tüylerle kaplıdır. Astarının beyaz tüyleri arasında ara ara siyah tüyler sarmaktadır. Kürkün belden aşağı dış tarafı ise kırmızı renkli, sarı serpme çiçek desenli kumaşla devam etmektedir.

Kürkün altında giydiği entarisi, turuncu serpme çiçek desenli, yeşil kumaştan yapılmıştır. Yere kadar uzanan entarinin kolları uzundur. Entarinin yakasında bulunan brit düğmeler açık bırakılarak U kesim göğüs dekoltesi verilmiştir. Dekolte kısmından entarinin altındaki gömleğin yakası görünmektedir. Göğüsten bele kadar uzanan düğmeler iliklenmiş, belden alt tarafı ise açık bırakılmıştır. Entarinin etek kısmından görünen astarı, entariyle aynı kumaştan olup, kenarları bordo renkle pervazlanmıştır. Entarinin uzun kolları el üzerine kadar uzanmakta olup bileğinde bulunan brit düğmeler açık bırakılmıştır. Kolun açık bırakılan kısmından astarının kırmızı renkte olduğu görünmektedir. Entarinin üstünden, bele takılan kalın kemer¹⁸⁵ altın olup, yuvarlak tokaları beyaz, yeşil ve kırmızı taşlarla süslenmiştir.

Entarinin altında, pembe-bordo yollu çitari kumaştan, önü iki parçalı, yerden iki karış kadar yukarıda biten iç gömleği bulunmaktadır. Gömleğin pembe çizgilerinde turuncu çiçek, bordo çizgilerinde sarı kıvrım yaprak desenleri vardır. Gömleğin altında ise sevâî kumaştan turuncu serpme çiçek desenleri olan, parlak turuncu renkli, dökümlü şalvarı bulunmaktadır. Ayaklarına düz, sarı pabuçlar giymiştir.

Kadının tırnakları kınalı olup, serçe parmaklarında yüzükler, boynunda ise renkli taşlardan oluşan altın gerdanlığı bulunmaktadır.

¹⁸⁴ Kürkler ilk dönemlerde soğuktan korunmak için kullanılırken, zamanla süs ve statü için kullanılmaya başlanmıştır. Genellikle içi tüylü, dışı ise çuha, altar ya da seraser gibi sıрма işlemeli kumaşlardan yapılan kürkler, halkın her kesimi tarafından tercih edilir olmuştur. 18. yüzyılda Osmanlı Devlet adamlarının ve halkın kürke olan ilgisinin artması sonucunda yurtdışından ithal edilen kürklere yapılan harcamalar devleti sıkıntıya sokmuştur. Bunun üzerine III. Mustafa ve I. Abdülhamit tarafından yürürlüğe konulan elbise nizamnameleriyle, saray erkânı dışındaki kimselerin samur ve kakum gibi kumaşları kullanmaları yasaklanmıştır. Bk.: Zeki Tekin, “Osmanlılarda Kürk Kullanımı”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.X, Ankara 2002, ss.644-649

¹⁸⁵ Şerit şeklinde olan kemerler, bele takılarak giyilen elbiseyi tutmak ya da süs amacıyla kullanılmışlardır. Kadın ve erkekler tarafından sıkça kullanılan kemerlerin murassa, kayış, palaska ve altın sırmalı gibi pek çok çeşidi bulunmaktadır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk.: Reşat Ekrem Koçu, “*Türkiye Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*”, Sümerbank Kültür Yayınları, 1969, s.152

Resim 35. Pencereden Bakan Kadın

Kaynak: İ.Ü. Kütüphanesi T. Y. 9364 11b

Resim No: 35

Bulunduğu Yer: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi T.Y. 9364 11b

Figür Analizi: Kadın figürü, diğerlerinden farklı olarak 3/4 profilden, ayakta, vücudu ve başı sağa dönük, iç mekânda, pencereden bakar vaziyette tasvir edilmiştir. Pencereden dışarıya bakan kadın sol elini iç kısımda bulunan cama yaslamış, sağ elini ise korkuluğun dışına doğru uzatmıştır.

Beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, çekik gözlü, ince dudaklı, düz burunlu kadının saçları siyah ve kısadır. Saçının sol tarafında ise altın bir toka takılıdır. Kadının başında yüksek, siyah tüylü bir kalpak bulunmaktadır.

Kadının üzerinde yarım kollu, siyah tüylü bir kürk vardır. Kürkün kolları, bele kadar olan kısmı ve önleri siyah tüylerle kaplı olup, geri kalan kısmı mavi renkli, serpmeye çiçek desenli kumaşla devam etmektedir. Kadın pencerenin arkasında kaldığı için kürkün boyu ve astarına dair detaylar görünmemektedir.

Kürkün altında uzun kollu, eflatun renkli, turuncu serpmeli çiçek desenli bir entari bulunmaktadır. Entarinin yaka kısmında bulunan beyaz düğmeler U kesim dekoltesi ortaya çıkacak şekilde açık bırakılmıştır. Dekolte kısmından, entarinin altında bulunan gömleğin yaka detayı görünmektedir. Entarinin göğüs kısmından başlayarak bele kadar uzanan düğmeleri iliklenmiş, belden alt kısmı ise açık bırakılmıştır. Entarinin kollarında bulunan açıklıktan görünen astar kırmızı olup, sarı desenlidir. Kadının beline, kırmızı, sarı tokalı bir kemer takılmıştır. Kemerin tokaları yeşil taşlarla süslenmiştir.

Entarinin altında yollu kumaştan bir iç gömlek bulunmaktadır. Ancak pencerenin korkuluklarının arkasında kalması sebebiyle desen ve rengine dair detaylar net değildir. Kadının şalvar ve ayakkabısına dair detaylar da görünmemektedir.

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ serçe parmağında yüzük, sağ bileğinde bilezik, boynunda kolye ve kulaklarında küpeleri bulunmaktadır.

Resim 36. Gülabdan Tutan Kadın

Kaynak: TSMK H.2143 10a

Resim No: 36

Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi H.2143 10a

Figür Analizi: Kadın figürü ayakta, 3\4 profilden, başı ve vücudu sol tarafa dönük şekilde tasvir edilmiştir. Beyaz tenli, dolgun yüzlü, çekik gözlü, düz burunlu ve küçük dudaklı kadın; sağ elinde altından gülâbdan¹⁸⁶ tutmaktadır. Sol elini çapraz şekilde, sağ dirseğinin biraz üzerine konumlandırmıştır. Saçları geriye doğru taranmış olup, ince saç örgüleri sırtından aşağı doğru uzanmaktadır. Kadının başında diğerlerinden farklı olarak bir tepeliğin üzerine destar sarılarak oluşturulmuş gibi görünen asimetrik bir başlık bulunmaktadır. Başlığın ağız kısmında, alnı çevreleyen, koyu yeşil renkli, serpme çiçek desenli kuşak vardır. Kuşağın üst kısmı, mor renkli, sarı serpme çiçek desenli ve sola yatıktır. Başlığın orta kısmında ise kırmızı tepelik görünmektedir.

Kadının üzerinde yarım kollu, uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın yakası, pat kısımları ve kol ağızları tüylü olup, kalan kısımları ise mavi renkli, sarı serpme çiçek desenli kumaşla devam etmektedir.

Kaftanın altında uzun kollu, yerde sürünür uzunlukta, yeşil renkli, sarı serpme çiçek desenli entari bulunmaktadır. Entarinin yakasında bulunan brit düğmeler açık bırakılarak U kesim göğüs dekoltesi verilmiştir. Dekoltenin olduğu kısımdan, entarinin altındaki gömleğin turuncu oyalari görünmektedir. Entarinin göğüs kısmından bele kadar uzanan düğmeler iliklenerek kapatılmış, belden alt kısmı ise açık bırakılmıştır. Entarinin astarı, ön yüzü ile aynı olup, kenarları bordo renk ile pervazlanmıştır. Entarinin üzerinden beline sarılmış kuşağı, pembe renkli ve serpme çiçek desenlidir. Kuşağın kenarlarında ise beyaz, yaprak desenli şerit bulunmaktadır.

Entarinin altında bulunan iç gömleği, mavi-turuncu renkli, yollu çitari kumaşandır. Mavi çizgilerde altın sarısı yaprak deseni, turuncu çizgilerde ise serpme çiçek deseni bulunmaktadır. İç gömleğin uzunluğu yerden iki karış kadar yukarıdır. Gömleğin altından, kırmızı renkli, sarı serpme çiçek desenli, dökümlü şalvarı görünmektedir. Ayaklarına ise düz, sarı renkli pabuçlar giymiştir.

¹⁸⁶ Gülâbdan: Gül suyu serpme için kullanılan, geniş gövdeli, uzun ve dar ağızlı bir şişedir. Cam, seramik ve maden işçiliğinde örnekleri bulunan gülâbdanlar, altın ve gümüş gibi değerli madenlerle, farklı renk ve desenlerde süslenerek kullanılmışlardır. Daha Fazla Bilgi İçin Bk: Üzlifat Özgümü, "Gülâbdan", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XIV, İstanbul 1996, s.227

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ ve sol serçe parmaklarında birer yüzük, boynunda altın kolye ve kulaklarında küpeleri vardır.

Resim 37. Tabak Tutan Kadın

Kaynak: TSMK H.2143 11a

Resim No: 37

Bulunduğu yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.2143 11a

Figür analizi: Kadın figürü 3/4 profilden, ayakta, vücudu ve başı sola dönük vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın, sağ elinde süslü bir gülabdan tutarken, sol elinde tuttuğu mavi çini tabakla sunum yapar vaziyettedir.

Beyaz tenli, dolgun suratlı, çekik gözlü, yay kaşlı, ince dudaklı, düz burunlu kadının siyah saçları geriye doğru taranmıştır. İnce ince örülen saçları ise kalçasının altına kadar uzanmaktadır. Kadının başında yeşil renkli, gri serpme çiçek ve altın sarısı dikey şerit desenli, kıvrık bir dolama serpuş bulunmaktadır. Serpuşun tepe kısmında ise beyaz bir tepelik görünmektedir. Figürün başında bulunan başlık, Vanmour'un Kart Oynayan Ermeniler adlı tablosundaki kadınların kullandıkları başlıklara benzemektedir. Bu

sebeple Mahir, bu minyatürde tasvir edilen kadının Osmanlı toplumunda yaşayan bir Ermeni olabileceğini söylemektedir¹⁸⁷.

Kadının üzerinde uzun kollu, etekleri yerlerde sürünen, mor renkli, sarı serpme çiçek desenli entari vardır. Entarinin yakasında bulunan brit düğmeler açık bırakılarak U kesim dekolte görüntüsü sağlanmıştır. Göğüs altından bele kadar uzanan düğmeler iliklenerek kapatılmış, belden alt kısmı ise açık bırakılmıştır. Entarinin yakasında ve düğmeli kısmında sarı şerit detayları bulunmakta olup kol ağzları ise oyalıdır. Entarinin etek kısmından görünen astarı aynı kumaştandır. Kenarları ise gri renkle pervazlanmıştır. Entarinin üstünden beline sarılan kuşak, turuncu renkli, sarı baklava ve mavi benek desenlidir. Kuşağın kenarlarında yeşil-pembe çiçek desenli beyaz bir şerit geçmekte olup, sarı püsküller sallanmaktadır.

Entarinin altında dizlerinin üzerinde biten, kısa, sarı renkli, kırmızı serpme çiçek desenli iç gömleği, gömleğin altında ise dökümlü, turuncu, serpme çiçek desenli şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında ise beyaz, çiçek desenli, düz bir pabuç vardır.

Kadının sağ ve sol serçe parmaklarında birer yüzük, sol bileğinde altın bilezik ve kulağında taşlı bir küpe bulunmaktadır.

Resim 38. Karanfil Tutan Kadın

Kaynak: TSMK YY 1041

¹⁸⁷ Mahir, “a.g.m.”, s.72

Resim No: 38

Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, YY 1041

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, ayakta, vücudu sağa, başı ise sola dönük vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın sağ eliyle karanfil tutarken, sol eliyle entarisinin kenarlarını tutarak yukarı kaldırmaktadır.

Beyaz tenli, dolgun yüzlü, çatık kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, küçük dudaklı kadının saçları siyah renkli olup, üst kısmı dalgalıdır. Saçının arka tarafında ise ince uzun saç örgüleri kalçasına kadar uzanmaktadır. Kadının başında pembe renkli, dolama sarılmış, girift yaprak ve çiçek desenli bir hotoz vardır. Hotozun tepesinde lacivert bir püskül, sağ tarafında ise altın renkli sorguç bulunmaktadır.

Kadının üzerinde dar, uzun kollu, U kesim derin göğüs dekolteli, yere kadar uzun, yeşil renkli, altın sarısı serpme çiçek desenli entari bulunmaktadır. Göğüs altından bele kadar uzanan düğmeler iliklenerek kapatılmış, belden altı ise açık bırakılmıştır. Entarinin yakasında, kol ağızlarında ve düğmeli kısmında altın sarısı şeritler bulunmaktadır. Entarinin astarı ön yüzü aynı renkten olup desensizdir. Kenarları ise beyaz renk kumaşla pervazlanmıştır. Entarinin üstünden, beline düğüm atılarak bağlanan kuşağı, lacivert renkli, altın sarısı çiçek ve çizgi desenlidir. Kuşağın uçları karnına doğru sarmaktadır.

Entarinin altında kırmızı renkte, sarı serpme çiçek desenli, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında ise düz, beyaz renkli pabuçları vardır.

Kadının tırnakları kınalı olup, sağ ve sol serçe parmaklarında birer yüzük ve boynunda ise taşlı bir kolyesi vardır.

Resim 39. Hamam Sahnesi

Kaynak: TSMK, Y.Y. 1043

Resim No: 39

Bulunduğu Yer: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Y.Y. 1043

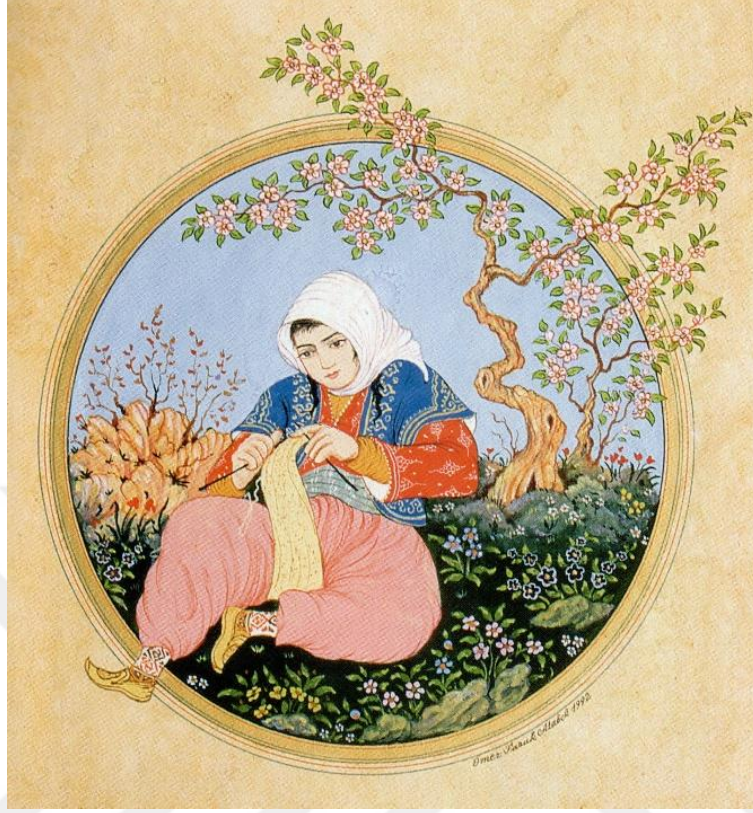
Figür Analizi: Kadın figürü, 3\4 profilden, kurnanın yan tarafında bulunan ahşap bir zemin üzerine oturmuş, çıplak bir şekilde hamamda yıkanır vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın, sol elinde bulunan altın renkli tas ile başına su dökerken, sağ eliyle saçlarını ovalamaktadır. Kadın kilolu, beyaz tenli, yuvarlak suratlı, yay kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, küçük dudaklı olup, uzun, düz, siyah saçları arkasından kalçalarına kadar uzanmaktadır. Çıplak şekilde tasvir edilen kadının bacakları, dikdörtgen kesimli, eflatun renkli, sarı serpme çiçek desenli, ucu kırmızı şerit detaylı bir peştemalle¹⁸⁸ örtülmüştür. Kadının sol serçe parmağında yüzük, sol bileğinde bilezik, kulaklarında küpe ve sol kolunda taşlı bir bâzûbent¹⁸⁹ bulunmaktadır. Ayrıca kadının el ve ayak tırnakları ve topukları kınalıdır.

¹⁸⁸ Peştemal: Hamamda kurulanmak için kullanılan dikdörtgen biçimindeki dokuma kumaş. Daha Fazla Bilgi İçin Bkz: Ergür, *a.g.e.*, s.209

¹⁸⁹ Bâzûbent: Kuvvet vermesi için ya da süs amaçlı kullanılan kol bağı. Bkz: <https://www.lugatim.com/s/pazubent> (Erişim Tarihi 11.07.2024)

2. ÖMER FARUK ATABEK TEK KADIN FİĞÜRLERİ

Resim 40. Yün Ören Kadın

Kaynak: Atabek, 2011:134

Resim No: 40

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü açık alanda, sol tarafına doğru meyilli şekilde, dizini kıvrarak oturmuş vaziyette yün örerken tasvir edilmiştir. Figürde Anadolu kadınının gündelik yaşamından bir sahne canlandırılmıştır.

Genç kadın, beyaz tenli, dolgun yüzlü, düz ince kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, küçük dudaklıdır. Genç kadının başında düz, beyaz bir tülbent vardır. Önü kısa olacak şekilde, sıkıca dolanıp arkadan bağlanan tülbentin altından, öne doğru uzanmış, dalgalı siyah saçları ve alnından bir tutam perçemi görünmektedir.

Genç kadının üzerinde mavi renkli, bele kadar inen, yakasız, önü açık, kısa ve geniş kollu bir cepken¹⁹⁰ bulunmaktadır. Cepkenin ön ve kol kısımları beyaz renkli, rûmi motifleriyle süslenmiştir. Cepkenin altında kırmızı renkli, beyaz rûmillerle bezeli, V

¹⁹⁰ Cepken: Bedenin üst kısmı için eski bir giysi türü. İşlemeli, boyu bele kadar uzanan, önü düz ya da çapraz, yakası biçimli oyulmuş, kolları uzun ve yırtmaçlı üst giysisi. Bk.: Ergür, *a.g.e.*, s.39

yakalı ve kolları bileğinin üzerinde biten bir gömlek vardır. Gömleğin yaka kısmında bulunan beyaz düğmeler açık bırakılmıştır. Gömleğin kol ağızları oyali olup, beyaz kumaşla astarlanmıştır. Gömleğin açık bırakılan yaka kısmından ve kollarından, altında turuncu renkli, düz bir bluz olduğu görünmektedir. Gömleğinin üzerinden beline sarılan kuşağı ise gri-beyaz renkli, çizgili kumaştandır.

Alt giysi olarak düz, pembe ipekli kumaştan yapılmış, ağı yukarıda, paçalara doğru daralan bir şalvar vardır. Şalvarının paçaları, ayağına giydiği çorap detayı görünecek şekilde, bileğinin üstünden boğumlanarak bağlanmıştır. Ayağına kırmızı-siyah renkli, kilim desenli, beyaz yünden örülmüş bir çorap ve ayakkabı olarak sarı çarık¹⁹¹ giymiştir.

Resim 41. Gül Koklayan

Kaynak: Atabek, 2011:132

¹⁹¹ Çarık: Köylüler tarafından yaygın olarak kullanılan, deriden yapılan ayakkabı. Çarık katiyen yalın ayak bir şekilde giyilmez, mutlaka yün çorap üzerine giyilir. Daha Fazla Bilgi İçin Bk.: Koçu, *a.g.e.*, s.64

Resim No: 41

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde, 3\4 profilden, vücudu sol tarafa dönük, başı sola doğru eğik, sağ dizi dik, sol dizini ise altına alarak yere oturmuş vaziyette genç bir kız tasvir edilmiştir. Genç kız, gül tuttuğu sağ kolunu dizinin üzerine koymuş, mendil tuttuğu sol elini ise diğer dizine doğru uzatmıştır.

Beyaz tenli, yuvarlak yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı tasvir edilen genç kızın başında açık mor renkli, beyaz papatyalarla bezeli, uzun, bürümcük kumaştan bir başörtüsü vardır. Örtünün uçları arkaya doğru atılmıştır. Başörtüsünün altından az da olsa görünen saçları siyah ve dalgalı olup, iki yandan göğüslerine doğru uzanmaktadır. Alın kısmında ise iki yana ayrılmış perçemleri görünmektedir.

Genç kızın üzerinde kısa, geniş kollu, bele kadar uzanan, mavi renkli, önü açık, yakasız bir cepken vardır. Cepkenin kol ve ön kısmı beyaz rûmi motifleriyle bezeli olup, kol ağızları ve ön kenarlarında ince şeritler geçmektedir. Geniş ağızlı kol kısmından görünen astarı ise beyaz kumaştandır.

Cepkenin altında uzun kollu, V yakalı, yerde sürünür uzunlukta, açık pembe renkli, beyaz çintemani¹⁹² desenlerle bezeli bir entari bulunmaktadır. Entarinin içinde, yaka kısmından görünen, mavi bir bluz bulunmaktadır. Entarinin üstünden bele bağlanan kuşak, sarı renkli ve kırmızı çizgili kumaştandır. Kızın oturduğu pozisyondan dolayı, kuşağa dair başka bir detay görünmemektedir. Genç kızın ayağında ise sarı renkli çarıklar bulunmaktadır.

¹⁹² Çintemani: Bir işleme motifi olan çintemani, iç içe birbirlerine aynı noktada teğet olan, bir üçgenin köşelerini merkez alacak konumda üç daireden oluşur. Bk.: Ergür, *a.g.e.*, s.52

Resim 42. Uyuyan Kız

Kaynak: Atabek, 2011:131

Resim No: 42

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kız figürü evde, sedir üzerinde, sağ tarafında bulunan yastıklara yaslanarak uyumuş vaziyette, ev hali ile tasvir edilmiştir. Genç kız, sağ kolunu ve sol elini başının altına almış, sol dizini sedirden aşağı sarkıtıp, sağ dizini ise kıvrarak oturmuştur. Genç kızın bulunduğu mekânın geneli ve üzerinde uyuduğu sedir, minder ve yastıklar geleneksel renk ve motiflerle süslenmiştir.

Beyaz tenli, yay kaşlı, uzun kirpikli, küçük burunlu, küçük dudaklı genç kızın siyah, uzun dalgali saçları vardır. Kızın başında çapraz şekilde dolama sarılmış, mor, turuncu, beyaz renklerde çizgili kumaştan yapılmış hotoz bulunmaktadır. Hotozun tepesinde kırmızı, sarı desenli tepelik görünmektedir.

Genç kızın üzerinde uzun kollu, yuvarlak yakalı, açık mavi renkli ve beyaz çintemani desenli bir gömlek vardır. Kızın beline sarı renkli, yeşil, kırmızı, beyaz, pembe,

turuncu renklerde çizgili olarak dokunmuş, yerde sürünür uzunlukta bir kuşak bağlanmıştır. Altında ise açık pembe, geometrik desenli, dökümlü bir şalvar vardır. Şalvarda bulunan geometrik desenlerin ortasında bulunan beneklerle, çiçek görünümü sağlanmıştır. Kızın ayağında ise sarı renkli, desenli pabuç bulunmaktadır.

Resim 43. Nakış İşleyen

Kaynak: Atabek, 2011:72

Resim No: 43

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde genç bir kadın, sedirde, dizlerinin üzerine oturur vaziyette, nakış işlerken tasvir edilmiştir. Genç kadının üzerinde oturduğu sedir ve yanında bulunan yastıklar dönemin geleneksel çiçek motifleriyle süslenmiştir. Önden tasvir edilen kadın, sol eliyle işlediği kumaşın gerili olduğu kasnağı tutarken, sağ eliyle ise ipin geçirilmiş olduğu iğneyi tutmaktadır. Kadının işlediği kumaşa, geleneksel motifler dikkat çekmektedir.

Genç kadın beyaz tenli, yuvarlak suratlı, yay kaşlı, küçük burunlu, küçük ağızlı, al yanaklıdır. Kadının başında açık pembe renkli, dolama sarılı, uçları yere kadar uzun bir hotoz bulunmaktadır. Hotozun tepesinde ise siyah renkli tepelik detayı görünmektedir.

İki yandan göğüslerine doğru uzanan uzun siyah saçları, inci boncuk toka sarılarak süslenmiştir.

Kadının üzerinde bordo renkli, beyaz-yeşil renklerle tahrirlenmiş, çiçek desenli, yarım kollu, geniş, yuvarlak yakalı bir gömlek bulunmaktadır. Gömleğin önünde bulunan düğmeler aralıklı olarak iliklenmiş olup, açık kalan kısımdan, altında bulunan sarı renkli, iç kıyafeti görünmektedir. Gömleğin kolları beyaz, enine renkli çizgili, dirseğinin iki yanına sarkacak uzunlukta ve dilimli olup, kenarları oyalıdır. Kadının belinde turuncu renkli, sarı, yeşil çizgili kumaştan, uzun bir kuşak sarılıdır. Kuşak dizlerinin üzerine doğru uzanmakta olup, uçlarında oyalar vardır. Kadının altında ise gömleğiyle aynı renk, desen ve kumaştan yapılmış şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında ise siyah yün çorapları vardır. Çoraplarında sarı renkle örülmüş, stilize kıvrım yaprak motifi kullanılmıştır.

Genç kadın aksesuar olarak, sağ koluna 3 adet kalın bilezik ve boynuna beyaz taşlı bir kolye takmıştır.

Resim 44. Çinici Kız

Kaynak: Atabek, 2011:73

Resim No: 44

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde, kapalı mekân içerisinde, sedirde oturan, 3\4 profilden, vücudu ve başı sola dönük, başı hafif sola eğik, çini bir vazo boyayan kız tasvir edilmiştir. Kız sol eliyle, dizine yasladığı vazoyu tutarken, sağ eliyle de fırçayı tutmaktadır.

Beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, küçük dudaklı, zayıf, ince uzun boyunlu olarak tasvir edilen kız, dalgın bakışlarıyla yaptığı işe odaklanmış görünmektedir.

Kızın başında beyaz, çizgili kumaştan, yıldızlı şeritlerle farklı kısımlarından boğumlanarak asimetrik görüntü verilen bir hotoz bulunmaktadır. Hotozun altından, iki yandan önüne doğru uzanmış, siyah zülüfleri görünmektedir.

Kızın üzerinde kırmızı renkli, düz, uzun kollu, V yakalı bir gömlek bulunmaktadır. Gömleğin yaka kısmında yıldızlı şeritler geçmekte olup, yakanın sağ kısmında çapraz şekilde inmektedir. Kızın belinde yeşil renkli, düz, uzunca bir kuşak bulunmaktadır. Kuşak, kızın dizlerinden yerlere kadar uzanmakta olup, iki ucunda sarı şeritler vardır. Kızın altında ise siyah, parlak, kadife kumaştan dökümlü bir şalvar ve ayaklarında siyah, sivri uçlu ev terlikleri bulunmaktadır.

Resim 45. Laleli Kız

Kaynak: Atabek, 2011:117

Resim No: 45

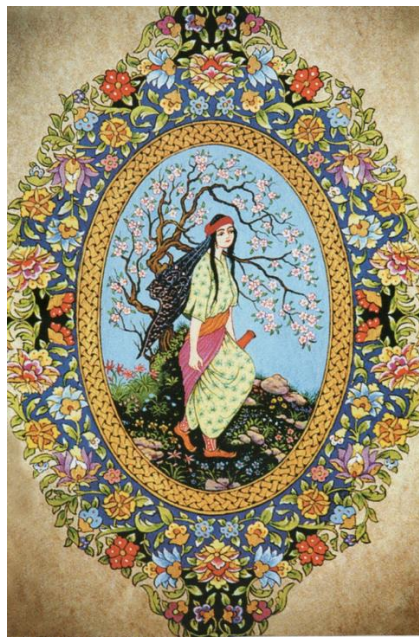
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde dış mekânda, iki dizinin üzerine oturmuş, dizleri sola, başı ise sağ tarafa dönük, iki eliyle topladığı kırmızı laleleri tutan bir kız figürü tasvir edilmiştir.

Beyaz tenli, düz kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, küçük ağızlı, zayıf, uzun boyunlu kızın başında üçgen biçimli, taşlarla süslenmiş bir taç bulunmaktadır. Tacın arkasında başını kapatacak şekilde örtülmüş, bele kadar uzun, pembe zemin üzerine beyaz serpme çiçek desenli bir başörtüsü vardır. Başörtüsünün altından görünen, ince telli, siyah zülüfleri, yüzünün iki yanından boynuna doğru uzanmaktadır.

Kızın üzerinde dirseklere kadar uzanan yarım kollu, mavi zemin üzerine beyaz serpme çiçek desenli, uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın yakasında ve kol ağzlarında altın sarısı renginde desenli kumaş detayları görünmektedir. Geniş kol ağzlarından görünen astar, kırmızı-beyaz çizgili kumaştandır. Kaftanın altında kısa kollu, V yakalı, uzun, pembe zemin üzerine sarı, serpme çiçek desenli entari bulunmaktadır. Entarinin yaka kısmında, kırmızı şerit kullanılmıştır. Sol yaka kısmındaki kırmızı şerit, çapraz şekilde aşağı uzanmaktadır. Entarinin üzerinden beline bağlanan kuşak, beyaz renkli ve enine sarı çizgilidir. Kızın oturma pozisyonundan kaynaklı, ayağında bulunan ayakkabıları görünmemektedir.

Resim 46. Testili Kız

Kaynak: Atabek, 2011:102

Resim No: 46

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde dış mekânda, yan profilden, sol elinde taşıdığı testi ile yürür vaziyette bir kız tasvir edilmiştir. Tasvir edilen kız beyaz tenli, yay kaşlı, düz burunlu, küçük gözlü, küçük ağızlı, zayıf ve uzun boyludur. Kızın başında siyah renkli, işlemeli bir başörtüsü örtmüş, ucunu arkasından beline doğru serbest bırakmıştır. Alnına ise kırmızı renkli bir çeki¹⁹³ sarmıştır. Başörtüsünün altından görünen uzun, siyah saçları, iki yandan göğüslerinin üzerine doğru uzanmaktadır.

Kızın üzerinde yarım kollu, kol ağızları yırtmaçlı, V yakalı, açık yeşil renkli, koyu yeşil serpme çiçek desenli bir gömlek bulunmaktadır. Kızın belinde iki parçadan oluşan kuşak bulunmaktadır. İlk parça, turuncu renkli olup beline sarılmış, ikinci parça ise pembe renkli, üçgen biçiminde katlanarak kalçasını kapatacak şekilde bağlanmıştır. Kızın altında gömleğiyle aynı renk, desen ve kumaştan yapılmış, dökümlü şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında ise, beyaz, kırmızı desenli yün çorap ve turuncu çarıkları vardır.

Resim 47. Nakış İşleyen

Kaynak: Atabek, 2011:91

¹⁹³ Çeki: Kadınların alınlarına bağladıkları ve fes üzerine sardıkları yazma. Bk.: Ergür, *a.g.e.*, s.47; Kırmızı ve yeşil çeki evliliğin simgesidir. Beyaz çeki genç kızlar, mor çeki yaşlılar tarafından kullanılmıştır. Siyah, yasın simgesidir. Açık sarı renkli çeki Hz. Hasan, pembe renkli çeki Hz. Hüseyin sevgisini simgelerken, koyu sarı renkli çeki ise Fatıma anamızı simgelemektedir. Daha Fazla Bilgi için Bk.: Balta, *a.g.e.*, s.24.

Resim No: 47

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

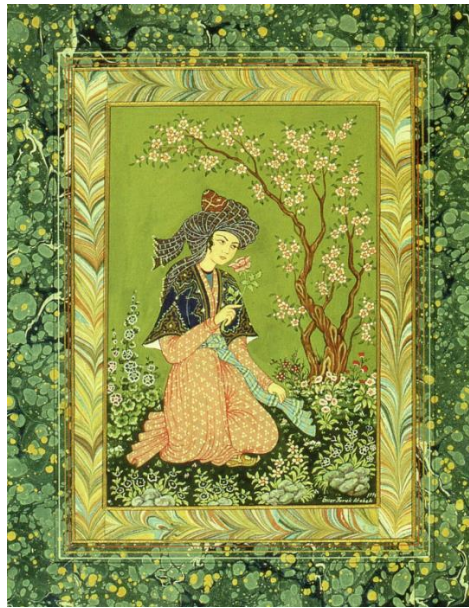
Figür Analizi: Minyatürde dış mekânda, ön profilden, dizlerinin üzerine oturmuş, başı sol taraf eğik, nakış işleyen bir kız tasvir edilmiştir. Kız sol eliyle gergefi tutarken, sağ eliyle iğnesini tutmaktadır. İşlediği kumaştaki lale benzeri çiçek motifleri, geleneksel Türk motiflerine uygun şekildedir.

Beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı, yuvarlak suratlı, genç ve zayıf olarak resmedilen kızın başında mor, beyaz çizgili kumaştan yapılmış bir başörtüsü bulunmaktadır. Örtünün sağ tarafından bağlanan ucu, sağ omzundan göğsüne doğru inmektedir. Ortadan ayrılmış siyah, uzun ve dalgalı saçları arkaya doğru atılmıştır.

Kızın üzerinde bordo renk üzerine sarı kıvrım yaprak desenli, geniş, yuvarlak yakalı, yarım kollu, uzun entari bulunmaktadır. Entarinin göğüsten beline kadar olan kısmı düğmeli olup, ara ara iliklenmiştir. Açık kalan kısımların altına bulunan iç göleğinin sarı kumaşı görünmektedir. Entarinin kolları eflatun renkli, serpmeli çiçek desenli, dirseğinin iki yanına sarkacak uzunlukta ve dilimli olup, kenarlarında sarı çizgiler vardır. Kadının belinde mor, kırmızı, sarı çizgili kumaştan, uzun bir kuşak sarılıdır. Kuşak dizlerinin üzerine doğru uzanmaktadır.

Kızın oturduğu pozisyondan kaynaklı, ayakkabıları görünmemektedir. Aksesuar olarak ise, sağ bileğinde taşlı bir bileklik ve boynunda üç sıra taşlı bir kolye vardır.

Resim 48. Gül Koklayan

Kaynak: Atabek, 2011:114

Resim No: 48

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde, dış mekânda, vücudu ve başı hafif sola dönük, sağ dizi dik, sol dizini ise altına alarak yere oturmuş vaziyette genç bir kız tasvir edilmiştir. Genç kız, dizine dayadığı sağ eliyle gül tutarken, sol eliyle kuşağının ucunu tutmaktadır.

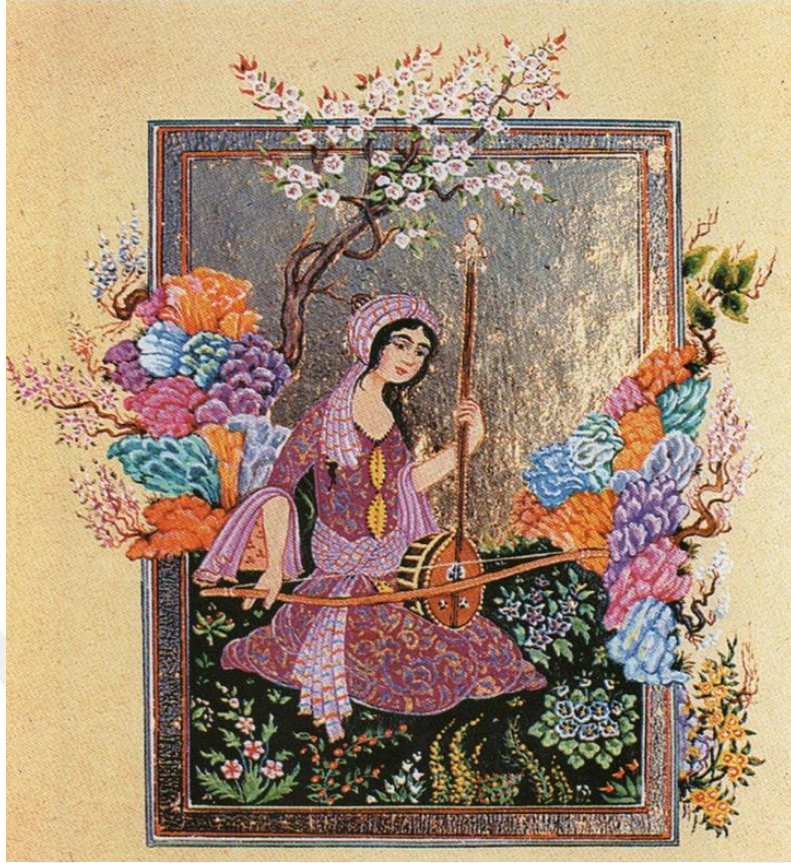
Kız açık tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı, zayıf olup, genç görünlü olarak resmedilmiştir. Kızın başında kahverengi, beyaz çizgili kumaştan, dolama sarılmış bir hotoz bulunmakta olup, omzunun arkasına doğru sarkan kumaşın uçları oyalıdır. Hotozun tepe kısmında ise bordo üzerine beyaz desenli tepelik detayı görünmektedir. Siyah olan saçının bir tutamı, hotozun altından yüzüne dökülmüştür.

Kızın üzerinde lacivert renkli, yarım kollu, yakasız, bele kadar inen, kısa bir cepken bulunmaktadır. Cepkenin ön kenarları altın sarısı renkli, rûmi bordürlüdür. Omuz ve kol ağızlarında ise aynı şekilde rûmi motifleri bulunmaktadır. Geniş kol ağzından görünen astarı ise beyaz renkli kumaştandır.

Cepkenin altında uzun kollu, V yakalı, yere kadar uzun, açık pembe zemin üzerine beyaz çintemani desenli bir entari bulunmaktadır. Entarinin yaka kısmından, içine giydiği mavi içliği görünmektedir.

Kızın beline, açık mavi renkli, beyaz, sarı, lacivert çizgili kumaştan bir kuşak sarılmıştır. Kuşağın uç kısımları ise oyalıdır. Ayağında sarı renkli, beyaz desenli bir çarık bulunmaktadır.

Resim 49. İklığ Çalan Kız

Kaynak: Atabek, 2011:84

Resim No: 49

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde açık alanda, 3\4 profilden, vücudu ve başı sola dönük, dizlerinin üzerine oturmuş, ıklığ¹⁹⁴ çalan bir kız tasvir edilmiştir. Kız sol eliyle, dizinin üzerine koyduğu ıklığın sapını, sağ eliyle ise yayını tutmaktadır.

Kız, beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı ve zayıf olarak resmedilmiştir. Kızın başında dolama sarılmış, eflatun renkli, kırmızı çizgili kumaştan yapılmış bir hotoz bulunmaktadır. Hotozun kumaşı, sağ tarafından öne doğru uzanmaktadır. Ortadan ikiye ayrılmış, perçemli, uzun siyah saçları, yanlardan göğüslerine doğru inmektedir.

Kızın üzerinde yarım kollu, V yakalı, mürdüm renkli, sarı-mavi hatai ve kıvrım yaprak desenli, uzun bir entari bulunmaktadır. Entarinin yaka kısmındaki brit düğmeler

¹⁹⁴ İklığ: Kemençeye benzeyen, 3 telli, tiz sesli, eski bir Türk yaylı sazıdır. Bk.: Serhat Yener, “Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde Enstrüman Figürleri Üzerine Bir İnceleme” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.16, S.1, 2012, s.173

boynu görünecek şekilde açık bırakılmış, göğüsten bele kadar uzanan düğmeler ise ara ara iliklenerek kapatılmıştır. Entarinin kolları mor renkli, düz, dirseğinin iki yanına sarkacak uzunlukta ve dilimli olup, kenarları sarı oyalıdır. Entarinin altında ise sarı, düğmeli, iç gömleği görünmektedir. Kızın belinde eflatun renkli, kırmızı, sarı mavi çizgili kumaştan bir kuşak sarılıdır. Oturma şeklinden kaynaklı ayağındaki ayakkabıları görünmemektedir.

Resim 50. Gül Koklayan

Kaynak: Atabek, 2011: 87

Resim No: 50

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, ayakta, vücudu ve başı sola dönük, sağ elinde bulunan pembe gülü koklarken tasvir edilmiştir. Kadının üzerinde Isparta'nın

yöresel kıyafetleri vardır¹⁹⁵. Kadınlar günlük hayat içerisinde genellikle içlerine mintan ya da gömlek, gömleğin üstüne üçetek entari, entarinin üstüne cepken, altlarına bol kesimli şalvar giymişlerdir. Başlarına ise dizi altınlarla süslenen fesler takmışlar, feslerin üstüne de renkli, oyalı yazmalar örtmüşlerdir¹⁹⁶. Beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, uzun suratlı, düz burunlu, küçük dudaklı olarak tasvir edilen kadın da yöresel kıyafetlere uygun şekilde giyinmiştir.

Kadının başında kırmızı çuhadan¹⁹⁷ yapılmış, pullarla süslenmiş bir fes bulunmaktadır. Fesin alın kısmı, dizi altınlarla süslenmiş olup, fesin yanlarından başlayarak, çene altından geçen boncuklu çene bağları vardır. Fesin altında krem renkli, kenarları mavi iğne oyalı yazma bağlıdır. Fesin arkasında kalçaya kadar uzanan kırmızı ve açık yeşil kumaşlar vardır.

Kadının üzerinde lacivert, düz, kısa kollu, yakasız, bele kadar uzanan bir cepken bulunmaktadır. Cepkenin altında uzun kollu, mor renkli, mavi-beyaz çizgili kumaştan üçetek entari bulunmaktadır. Entarinin ön etekleri sağ tarafa doğru toplanarak, belinde bulunan çarpana¹⁹⁸ dokuma, mavi, uzun, püsküllü kuşağa sıkıştırılmıştır. Entarinin altında ise sarı renkli, serpme çiçek desenli, uzun kollu bir içlik bulunmaktadır. İçliğin kolları entarinin altından görünmekte olup, kol ağzları mavi oyalıdır.

Kadının altında açık renk üzerine kırmızı serpme çiçek desenleri olan, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında beyaz, kırmızı çizgili yün çoraplar ve kırmızı çarıklar giymiştir.

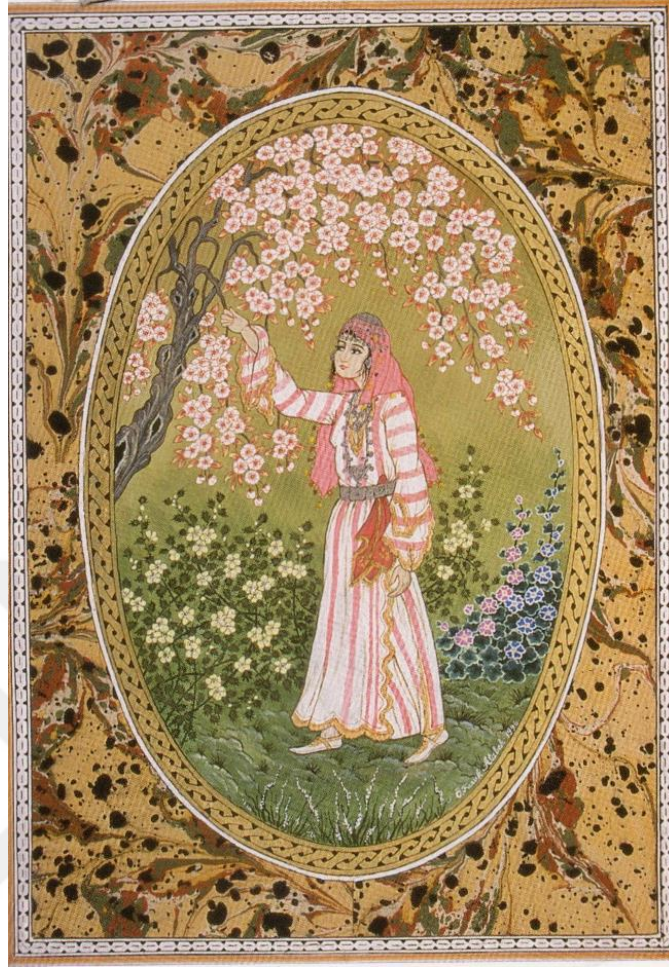
¹⁹⁵ Atabek, a.g.e., s.87

¹⁹⁶ Zerrin Kartal-Filiz N. Ölmez, “İsparta Yöresel Kadın Giysileri”, *İsparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*, 2014, s.50

¹⁹⁷ Çuha: Sıkı şekilde yünden dokunmuş, dayanıklı ve havlı kumaş. Bk.: Esiner Özen, a.g.m.,s.309

¹⁹⁸ Çarpana: Anadolu’da “kolan”, “kuşak” gibi ensiz dokumaların yapımında kullanılan levhaların adıdır. Ayrıntılı Bilgi İçin Bk.: Şerife Atılhan “Çarpana Dokumaların Sanatsal Özellikleri”, *Folklor Akademik Dergisi*, C.3, S.4, 2010, ss.190-201

Resim 51. İzmir Yöresi Kıyafeti

Kaynak: Atabek, 2011:130

Resim No: 51

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kız figürü açık alanda, ayakta, 3\4 profilden, vücudu ve başı sağ tarafa dönük, sağ eliyle çiçekli dalı tutarken tasvir edilmiştir.

Kız beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, yuvarlak, dolgun suratlı, düz burunlu, küçük dudaklı zayıf ve uzun boyludur.

Kızın başında büyük, kare şeklinde, pembe renkli, kenarları renkli oyalı yazma örtülüdür. Örtünün altından, siyah saçının bir tutamı yüzüne doğru dökülmüştür. Başının tepesinde ise gümüş tepelik¹⁹⁹ bulunmaktadır. Tepeliğin etrafında ise uçları pullu sallantılar vardır.

¹⁹⁹ Tepelik: Anadolu kadınlarının, genellikle feslerinin üstüne taktıkları, altın ve gümüşlerle süslü başlık. Bkz: Asuman Şenel, “Burdur Geleneksel Giysileri ve Giysi Aksesuarları”, Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009, s.133

Kadının üzerinde uzun kollu, pembe-beyaz çizgili, V yakalı, ayak bileklerine kadar uzun, üçetek entari bulunmaktadır. Entarinin yaka, kol ağzı ve etek kenarları dilimli olup sarı şeritle süslenmiştir. Entarinin kol ağzı geniş ve çift katlı şekilde yapılmıştır. Entarinin yırtmaçlı kısmından, altında bulunan şalvarı görünmektedir. Şalvar, entariyle aynı renk, desen ve kumaştandır.

Kızın belinde dilimli, gümüş bir kemer takılıdır. Kemerine ise kırmızı, sarı işlemeli mendilini sıkıştırmıştır. Ayaklarında beyaz, çizgili yün çorap ve beyaz, sarı detayları olan çarıkları bulunmaktadır.

Kızın boynunda biri kısa, diğeri bele kadar uzun iki adet gümüş kolye takılıdır. Uzun olan kolyenin ucu üçgen şeklindedir. Kulaklarında ise gümüş küpeleri vardır.

Resim 52. Aydın Germencik Kıyafeti

Kaynak: Atabek, 2011:129

Resim No: 52

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde önden, ayakta, sol elinde gül tutan, Aydın²⁰⁰ yöresine ait kıyafetleriyle genç bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlıdır. Kadının başında kırmızı renkli, alın kısmı altın dizilerle süslü bir fes bulunmaktadır. Fesin tepesinde gümüşten yapılmış bir tepelik vardır. Fesin üzerine tüm saçını kapatacak şekilde pembe renkli bir yazma sıkıca bağlanarak omuzlarına doğru bırakılmıştır. Yazmanın kenarları iğne oyası ile süslenmiştir. Yazmanın üzerinde ise yeşil renkli, önü üçgen şekilde katlanmış, başın etrafından dolandırılarak sarılmış bir çeki bulunmaktadır. Çekin kenarları gümüş pullarla süslenmiştir. Kadının başında, çene altından göğsünün üzerine kadar uzanan, sıra sıra gümüş paralarla süslenmiş bir çenelik²⁰¹ bulunmaktadır.

Kadının üzerinde uzun kollu, bele kadar uzanan, kırmızı renkli, altın sarısı iplikle işlenmiş, kıvrım yaprak ve çiçek desenli bir cepken bulunmaktadır. Cepkenin altına iki farklı kumaştan yapılmış bir üçetek entari giymiştir. Entari uzun kollu olup, etek kısmı 3 parçadan oluşmaktadır. Kol ağzları ve etek kenarları dilimli olan entarinin kolları ve etek kısmı, krem renkli ve mavi serpme çiçek desenli kumaştan olup, kenarları sarı şeritlerle çevrelenmiştir. Entarinin üst kısmı ise krem renkli, geometrik desenli bir kumaştan yapılmıştır. Entarinin etek kısmından görünen iç astarı düz mavi renkli kumaştan yapılmıştır. Çizgili kumaştan yapılmış iç gömleğinin etek kısmı, üçetek entarinin altından görünmektedir. Kadının altında pembe renkli, kırmızı çintemani desenli, dökümlü bir şalvar bulunmaktadır.

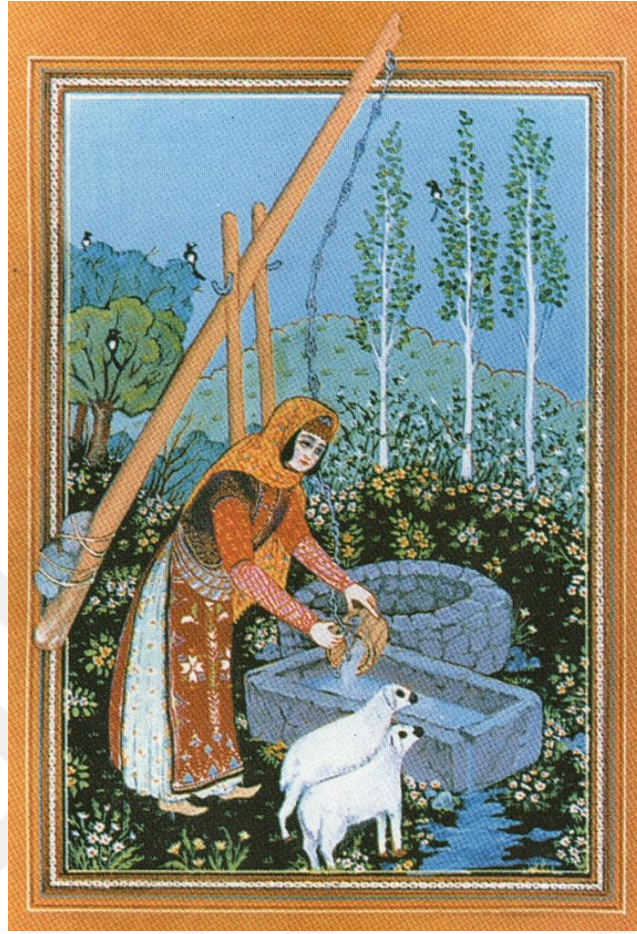
Kadının belinde kahverengi, beyaz çizgili kumaştan, dolanarak bağlanmış bir kuşak bulunmaktadır. Kuşağın altından ise dikdörtgen şeklinde, belinden dizlerinin üzerine kadar uzanan, sarı renkli, siyah-kırmızı çizgi desenli bir önlük bağlanmıştır.

Kadının ayağında kırmızı renkli, sivri burunlu yemeni bulunmaktadır. Aksesuar olarak, altın paralardan oluşan bir kolye takmıştır.

²⁰⁰ Atabek, a.g.e., s.129

²⁰¹ Çenelik: Çene altından geçirilerek alnın iki yanından fese veya başörtüsüne tutturularak kullanılan bir takıdır. Bk.: İlknur Bektaş Demirbağ, *Türk Geleneksel Giyimde Takı ve Aksesuarlar*, Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996, s.41.

Resim 53. Serenli Kuyu Başında

Kaynak: Atabek, 2011:128

Resim No: 72

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü $3\frac{1}{4}$ profilden, vücudu ve başı sol tarafa doğru dönük, ayakta, yere doğru eğilmiş, serenli kuyu²⁰² başında hayvanlarını sularken tasvir edilmiştir. Kadın elleriyle kuyudan su çektiği kovayı tutarak, kuzularının su ihtiyaçlarını gidermektedir. Kadın beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlıdır. Kadının başında mavi renkli, alın kısmı iki sıra altın dizilerle süslenmiş bir fes, fesin üzerinde ise sıkıca bağlanarak geriye doğru atılan sarı, serpmeye çiçek desenli yazma bulunmaktadır. Başına bağladığı yazma saçının büyük çoğunluğunu kapatmış olsa da yüzünün iki yanından düz, siyah saçları görünmektedir.

Kadının üzerinde beline kadar uzanan, önü açık, koyu tonlarda, üzeri sarı işlemelerle süslenmiş bir yelek bulunmaktadır. Yeleğin altında yarım kollu, kırmızı

²⁰² Kaldıraç sistemi ile çalışan su çıkartma aracı. Ayrıntılı Bilgi İçin Bk.: Ergün Veren, "Bozkır Yöresinde Çingiraklı Kuyu Seren Kültürü", *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*, ss.940-965.

renkli, sarı çintemani desenli, beline kadar uzanan, önü kapalı cepkeni ve cepkenin altında uzun kollu, kırmızı çizgili iç gömleği bulunmaktadır. Kadının belinde sarı, mavi ve beyaz çizgi desenli kumaştan yapılmış kuşağı, sarı olarak bağlanmıştır. Kıyafetin altına yere kadar uzanan, mavi renkli, beyaz serpmeli çiçek desenli etek giymiştir. Eteğin üzerine ise, önünü ve arkasını kapatacak şekilde hazırlanmış önlük ve arkalık kadının belinden bağlanmıştır. Düz, dikdörtgen kesimli, bordo renkli dokumadan yapılmış önlük ve arkalık, beyaz, yeşil ve mavi renklerde, geometrik, çiçek ve yaprak desenleriyle süslenmiş olup, kenarları siyah renkle pervazlanmıştır. Ayaklarında nohûdî renkli pabuçları bulunmaktadır.

Resim 54. Bursa Keles Kıyafeti

Kaynak: Atabek, 2011:67

Resim No: 54

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde ön profilden, dış mekânda, ayakta, elleri belinde, Bursa Keles'in geleneksel kıyafetini giymiş bir kadın tasvir edilmiştir²⁰³. Kadın beyaz tenli, dolgun yuvarlak yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, düz burunlu ve ince dudaklıdır. Kadının başında kırmızı ipten sık iğne tekniğiyle örülmüş, bir fes bulunmaktadır. Fesin ön kısmı

²⁰³ Atabek, a.g.e., s.67

boncuk ve pullarla örülen ve 3 parçadan oluşan meldin²⁰⁴ adındaki örgülerle süslenmiş olup kenarlarında püsküller bulunmaktadır. Fesin üzerine, kenarları pul ve boncuklarla oyalanmış, yeşil renkli çember örtülmüştür.

Kadının üzerinde uzun kollu, yeşil renkli, yakasız, önü açık, kol ağzı ve ön kenarları siyah-beyaz, zikzak bordür işlemeli, Bursa yöresinde güdük²⁰⁵ adı verilen cepkeni vardır. Cepkenin altında siyah renkli, bol işlemeli, uzun kollu gömlek bulunmaktadır. Gömleğin altında bulunan ve dize kadar uzanan krem renkli iç gömleği, önlüğünün altından görünmektedir. Belinde altın kemer takılıdır. Yuvarlak kemer tokaları gümüşten olup, üzeri işlemelidir.

Kadın, alt giysisi olarak pamuklu kumaştan, krem renkli, pembe çiçek ve zikzak desenli, ağı yukarıda bir şalvar giyinmiştir. Şalvarın üstünde kırmızı renkli, yün dokuma, üzeri çiçek motifli, dikdörtgen bir önlük bağlanmıştır. Önlüğün kenarlarından ise püsküller sarmaktadır. Kadının ayağında ise yün çorap ve sarı renkli, kırmızı desenli çarık bulunmaktadır.

Resim 55. Nakış İşleyen

Kaynak: Atabek, 2001:90

²⁰⁴ H. Nurgül Begiç, “Kadın Girişimciliğinde Alternatif Bir Üretim: Geleneksel Giysisi Keles Yöresi Yapma Bebekleri”, *İdil Dergisi*, C.4, S.16, 2015, s.118

²⁰⁵ Begiç, a.g.m., s.116

Resim No: 55

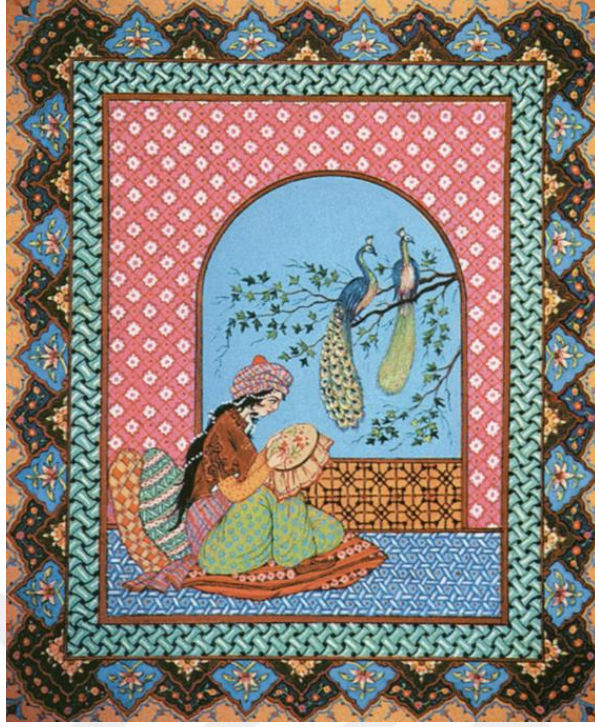
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü dış mekânda, 3\4 profilden, vücudu ve başı sağa dönük, yere oturmuş nakış işlerken tasvir edilmiştir. Kadın sol eliyle kasnağı, sağ eliyle iğneyi tutmaktadır. Beyaz tenli, düz kaşlı, çekik gözlü, ince dudaklı, düz burunlu, uzun yüzlü kadının kumral saçları, başörtüsünün altından, yanaklarına ve alnına dökülmüştür. Kadının başında yere kadar uzun, beyaz, kenarları renkli çiçek desenli bir örtü bulunmaktadır.

Kadının üzerinde uzun kollu, yere kadar uzun, yeşil renkli, önü açık bırakılmış bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın omuzlara doğru genişleyen, altın sarısı renkli, dilimli, çiçek motifleriyle süslenmiş yaka detayı dikkat çekmektedir. Kaftanın etek kısmında ve geniş kol ağzlarında bulunan pembe renkli kumaşlar, kaftana hareket katmıştır. Kaftanın iç astarı ise düz kahverengi kumaştandır. Kaftanın altında sarı renkli, yere kadar uzun, uzun kollu bir entari bulunmaktadır. Entarinin yakası V kesimli olup, göğüs kısmında bulunan sarı büyük düğmeler iliklenmiştir. Entarinin altında yaka kısmından görünen, mavi renkli, içliğı bulunmaktadır. Entarinin üzerinden kadının belini saran yeşil renkli kuşak, kıyafetini tamamlamak için kullanılmıştır.

Kadının ayaklarında altın sarısı renginde, çiçek desenli ayakkabıları bulunmaktadır. Aksesuar olarak ise bakır renkli, damla şeklin, sallantılı küpeler takmıştır.

Resim 56. Nakış İşleyen

Kaynak: Atabek, 2011: 77

Resim No: 56

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü, iç mekânda, yan profilden, yere oturmuş, nakış işler vaziyette tasvir edilmiştir. Kız beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük dudaklı, küçük burunludur. Kızın başında kırmızı, sarı, mavi çizgili, dolama sarılı hotozu bulunmaktadır. Hotozun altından görünen, beline kadar uzun siyah saçları, arkadan bağlanıp incilerle örülmüştür.

Kadının üzerinde yarım kollu, hâkim yaka, kahverengi, bele kadar uzanan cepken bulunmaktadır. Cepkenin kol ve yaka kısımları desenli olup, kalan kısımları düzdür. Astarı ise beyaz kumaştan yapılmıştır. Cepkenin altında sarı zemin üzerine benek desenli, uzun kollu iç gömleği vardır. Kadının yan profilden tasvir edilmiş olmasından dolayı kıyafetlerinin ön detayları görünmemektedir.

Kadının belinde mor renkli, kırmızı, yeşil çizgili, kalın bir kuşak bağlıdır. Kuşağın ucu, arkadan yere kadar uzanmaktadır. Altında ise, yeşil zemin üzerine mavi serpme çiçek desenli, dökümlü şalvar vardır. Ayaklarına kırmızı yün çoraplar ve kahverengi çedikler giymiştir.

Resim 57. Kedili Kız

Kaynak: Atabek, 2011: 76

Resim No: 57

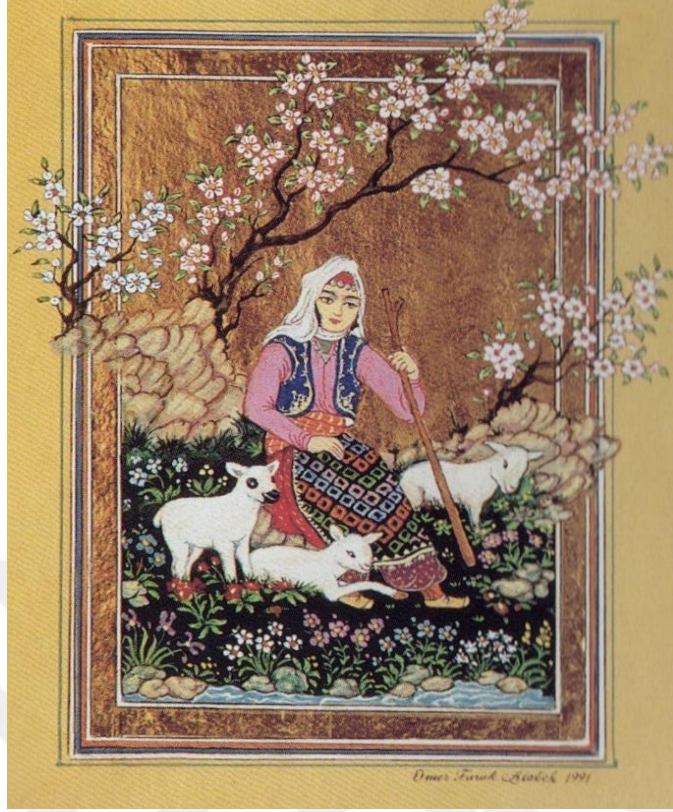
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kız figürü 3/4 profilden, vücudu ve başı sol tarafa doru dönük, dizlerinin üzerine çökmüş, elindeki yemekle kedi besler vaziyette tasvir edilmiştir. Kızın sol elinde küçük bir kâse, sağ elinde ise kediye uzattığı yemek vardır.

Kız buğday tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı, dolgun suratlıdır. Başında gri renkli, düz, farklı yönlerde doğru sarılmış bir hotoz bulunmaktadır. Saçı, hotozun içinde olup, zülüfleri şakaklarından yüzüne doğru inmektedir.

Kızın üzerinde uzun kollu, kahverengi, yere kadar uzun, V yakalı entari bulunmaktadır. Entarinin yakadan bele kadar olan kısmında açık kahverengi renkli düğmeler bulunmakta olup, iliklidir. Entarinin omzuna doğru genişleyen yaka detayı açık kahverengi olup, dilimlidir. Entarinin içinde boynundan tek düğme ile iliklenmiş, mavi içliği bulunmaktadır. Kadının belinde ise ince, uzun, yeşil renkli, önden düğüm atılarak bağlanmış kuşağı bulunmaktadır. Kuşağın bir ucu yere doğru uzanırken, diğer ucu ise kuşağın bel kısmına sokulmuştur. Kadının ayağında kırmızı renkli çedikleri bulunmaktadır.

Resim 58. Çoban Kızı

Kaynak: Atabek, 2012:78

Resim No: 58

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde 3\4 profilden, vücudu ve başı sol tarafa doğru dönük, oturur vaziyette, yöresel kıyafetiyle kuzularını otlatan genç bir kadın tasvir edilmiştir. Kızın sağ eli dizinin üzerinde olup, sol eliyle ise sopasını tutmaktadır. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu ve küçük ağızlıdır. Kadının başında kırmızı bir fes bulunmaktadır. Fesin alın kısmı dizi altınlarla süslenmiştir. Fesin üzerinden ise beyaz bir tülbent bağlanmıştır.

Kadının üzerinde mor renkli, kol ağızları ve ön kısmı sarı işlemeli, bir yelek bulunmaktadır. Yeleğin altında uzun kollu, pembe renkli, V yakalı, bir gömlek vardır. Gömleğin yaka kısmından, altına giydiği içliği görünmektedir. Kadının belinde turuncu renkli, sarı çizgili kumaştan kalın bir kuşak sarılıdır. Kadın altına bordo renkli, ayak bileklerinin üstünden uçurla bağlanmış şalvar giymiştir. Şalvarın üstünde ise siyah renkli, pembe, yeşil, kırmızı ve mavi renklerde kare desenli dokuma önlüğü, dizlerinin altına kadar uzanmaktadır. Kadının ayaklarında kırmızı yün çorapları ve sarı çarıkları vardır. Aksesuar olarak ise, boynuna gümüş muskalık takmıştır.

Resim 59. Serenli Kuyu Başında

Kaynak: Atabek, 2011:125

Resim No: 59

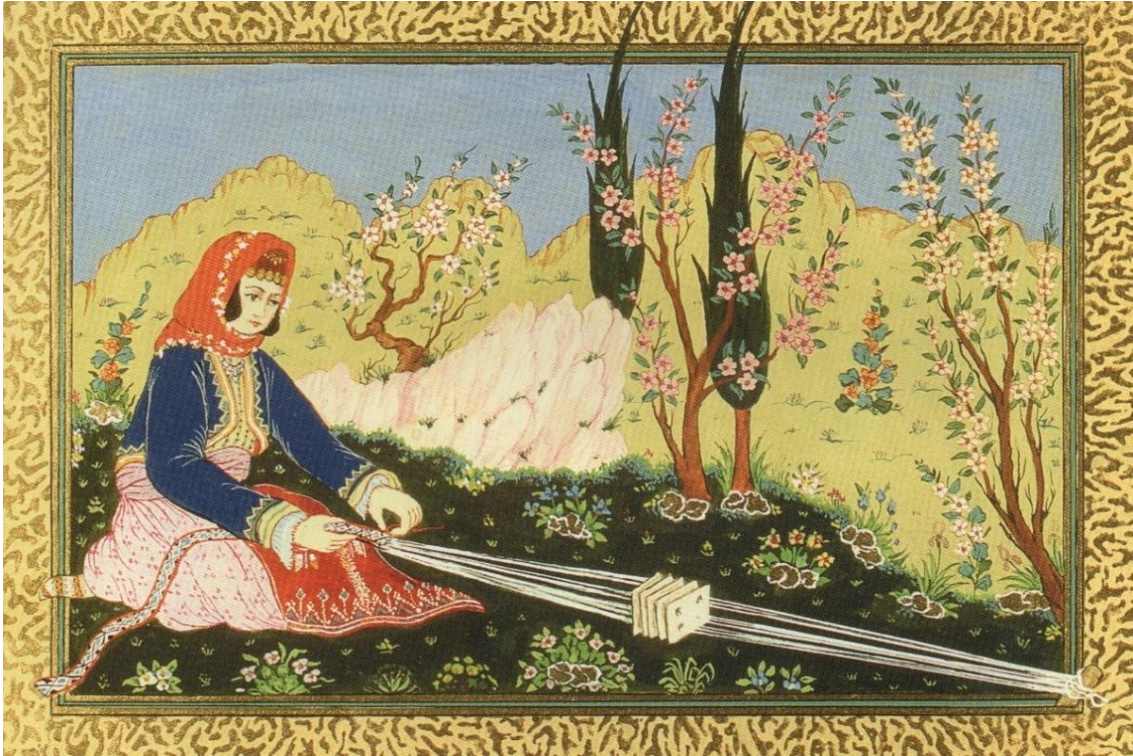
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı ve vücudu sola dönük, yere eğilir vaziyette, serenli kuyu başında, kuyudan çektiği suyla bakracını doldururken tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yuvarlak yüzlü, düz kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu ve küçük ağızlıdır. Kadının başında saçlarını tamamen kapatacak şekilde örtülerek, uçları arkaya doğru atılmış, beyaz bir tülbent bulunmaktadır. Tülbentin üzerinde, alın kısmından geçirilerek, başın arkasından uçları sarkacak şekilde bağlanmış, mor-pembe renklerde çeki bulunmaktadır.

Kadının üzerinde beline kadar uzanan, önü açık, mor renkli, üzeri sarı işlemelerle süslenmiş bir yelek bulunmaktadır. Yeleğin altında yarım kollu, kırmızı renkli, sarı çintemani desenli, beline kadar uzanan cepkeni ve cepkenin altında uzun kollu, kırmızı çizgili iç gömleği bulunmaktadır. Kadın, kuşağının arka kısmını üçgen olacak şekilde

katlayarak, beline bağlamıştır. Kıyafetinin altına pembe çizgili, etek kenarları dilimli üçetek entari giymiştir. Etek kenarları kırmızı renkle pervazlanmıştır. Üçetek entarinin üzerinde ise, önünü ve arkasını kapatacak şekilde hazırlanmış önlük ve arkalık kadının belinden bağlanmıştır. Düz, dikdörtgen kesimli, bordo renkli dokumadan yapılmış önlük ve arkalık, beyaz, yeşil ve mavi renklerde, geometrik ve çiçek motifleriyle süslenmiştir. Kadının altında ise mavi renkli, beyaz serpmeli çiçek desenli, dökümlü bir şalvar, ayaklarında kırmızı renkli, sarı motifli yün çorap ve turuncu renkli çarıkları bulunmaktadır.

Resim 60. Çarpına Kolon Dokuyan

Kaynak: Atabek, 2011: 93

Resim No: 60

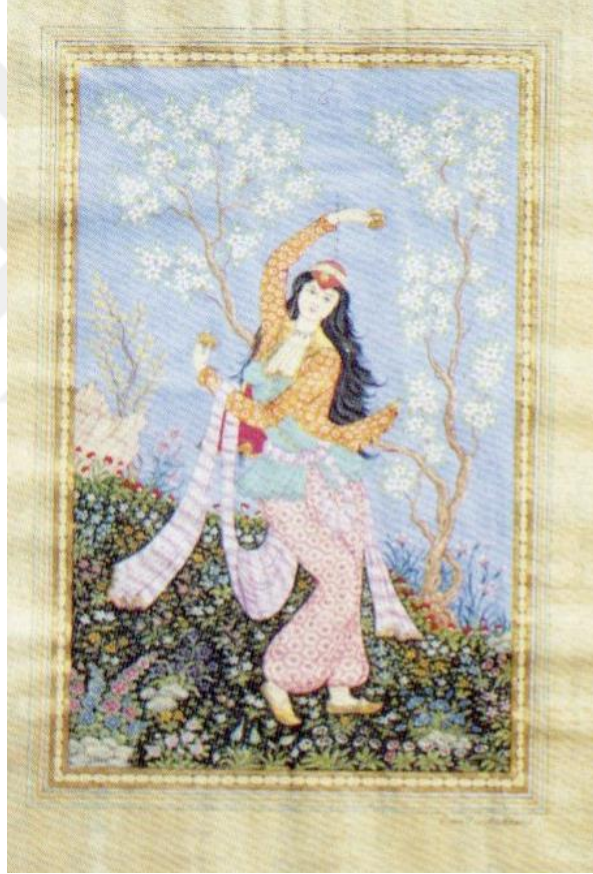
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü açık alanda, 3/4 profilden, vücudu ve başı sol tarafa doğru dönük, yere dizlerinin üzerine oturmuş, çarpına kolon dokur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük dudaklı, küçük burunlu, dolgun suratlıdır. Kadının başında kırmızı renkli fes bulunmaktadır. Fesin alın kısmı dizi altınlarla, tepe kısmı pullarla süslenmiştir. Fesin üzerine ise kırmızı renkli, sarı-beyaz oyalı yazma örtülerek, boynundan bağlanmıştır.

Kadının üzerinde uzun kollu, lacivert renkli, bele kadar uzanan, yakasız bir cepken bulunmaktadır. Cepkenin kenarları sarı, beyaz şerit ve yeşil, sarı su yolu motifleriyle bordürlenmiştir. Su yolu motifi, kol ağızlarına da uygulanmıştır. Cepkenin altında sarı, yeşil çizgili kumaştan, uzun kollu gömlek bulunmaktadır. Gömleğin altına ise beyaz bir içlik giymiştir. Bileklerinden görünen beyaz içliğin kol ağızları kırmızı oyalıdır.

Kadının belinde düz, pembe kumaştan bir kuşak sarılıdır. Altında ise pembe renkli, çintemani desenli dökümlü bir şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında beyaz renkli, bordo-sarı su yolu desenli yün çorabı vardır. Kadın aksesuar olarak ise boynuna kolye takmıştır.

Resim 61. Rakkase

Kaynak: Atabek, 2022:38

Resim No: 61

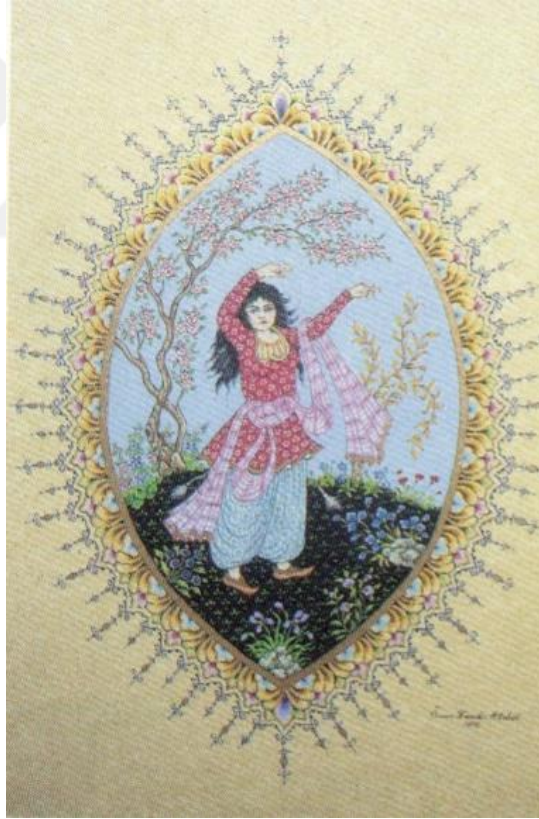
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde dış mekânda, ön profilden, zarif bir dans hareketi içerisinde olan bir rakkase tasvir edilmiştir. Kadın sol dizini öne doğru kırmış, sağ kolunu başının tepesine kaldırmış, sol kolunu sağ tarafa doğru uzatmış vaziyette bir dans figürü sergilemektedir. Kadın beyaz tenli, ay yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu,

küçük ağızlıdır. Siyah, uzun saçları arkasından beline kadar uzanmaktadır. Kadının başında kırmızı renkli, önu üçgen biçimde alnına inen bir başlık bulunmaktadır. Başlığın ön kısmı, sarı şerit ve altın bir para ile süslenmiştir.

Kadının üzerinde uzun kollu, beline kadar uzanan, turuncu renkli, serpmeye çiçek desenli, önu açık bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın altında basenlerine kadar uzanan, mavi renkli, göğüs dekolteli, geniş kesimli gömlek bulunmaktadır. Gömleğin göğüs kısmından beline kadar uzanan sarı düğmeleri iliklenmiştir. Dekolte kısmından ise şeffaf yaka detayı görünmektedir. Kadının beline bağlanan mor-beyaz çizgili kumaştan yapılmış kuşağın uçları uzun bırakılmış olup, bir ucu koluna dolanmakta, diğer ucu ise yere doğru uzanmaktadır. Kıyafetin altına pembe renkli, beyaz serpmeye çiçek desenli, ağı yukarıda olan bir şalvar, ayaklarına sarı pabuçlar giymiştir. Kadın aksesuar olarak renkli taşlardan oluşan altın bir kolye kullanmıştır.

Resim 62. Rakkase 2

Kaynak: Atabek, 2022:38

Resim No: 62

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde dış mekanda, ön profilden, ellerini havaya kaldırarak dans eder vaziyette bir rakkase tasviri yapılmıştır. Kadın beyaz tenli, badem gözlü, küçük

burunlu, küçük dudaklı ve dolgun suratlı olup, siyah saçları beline kadar uzun ve kat kesimlidir.

Kadının üzerinde uzun kollu, U kesim yakalı, kalçalarına kadar uzanan, kırmızı üzerine beyaz serpme çiçek desenli bir üst kıyafeti vardır. Kıyafetin yaka kısmından, içinde bulunan sarı-beyaz çizgili iç gömleğinin yaka detayı görünmektedir.

Kadının belinde mor-beyaz çizgili, uzun, dolanarak bağlanmış bir kuşak bulunmaktadır. Kuşağın uzun bırakılan bir ucu kadının sol koluna dolanmış olup, diğer ucu ise yere doğru sarkmaktadır. Kadın, kıyafetin altına mavi üzerine beyaz serpme çiçek desenli, dökümlü şalvar giymiştir. Ayaklarında sarı renkli pabuçları bulunmaktadır.

Resim 63. Rubâilî Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:39

Resim No: 63

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde 3/4 profilden, vücudu ve başı sola doğru dönük, açık alanda ayakta duran bir kadın figürü tasvir edilmiştir. Kadın sol eliyle pembe bir gül tutarken, sağ eliyle başında bulunan örtünün kenarından tutmaktadır.

Kadın beyaz tenli, yuvarlak suratlı, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı ve uzun, siyah saçlıdır. Kadının siyah dalgalı saçları, arkadan beline kadar uzanmakta olup, alnına kısa kâkülleri dökülmektedir. Saçının arka kısmı ise incilerle süslenmiştir.

Kadının başında tüylü, sarı bir tac ve başının tepesini örtecek şekilde bağlanmış, yere kadar uzun ve geniş, beyaz bir örtü bulunmaktadır. Kadının üzerine uzun kollu, V yakalı, yere kadar uzun, bordo renkli, altın renkli işlemelerle süslenmiş entari bulunmaktadır. Entarinin iç astarı düz, bordo renkli olup, kenarları beyaz renkle pervazlanmıştır. Entarinin yaka açıklığından görünen içliği ise mavi renkli olup, yaka kısmına sarı şerit çekilmiştir.

Entarinin üzerine, bel hizasından aşağıya doğru sarkan beyaz renkli, ince bir kuşak bağlanmıştır. Kuşağın uçları dizlerine kadar uzun bırakılmıştır. Kadının ayağında beyaz renkli pabuçları bulunmaktadır. Aksesuar olarak ise boynuna, iri incilerden oluşan bir kolye takmıştır.

Resim 64. Saki

Kaynak: Atabek, 2022:39

Resim No: 64

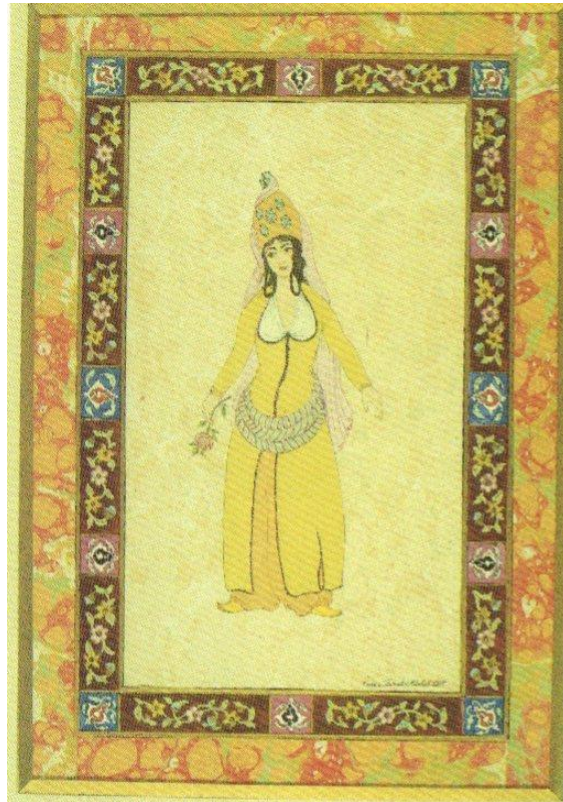
Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde yan profilden, başı ve vücudu sola doğru dönük, derenin kenarına dizlerinin üzerine oturmuş vaziyette bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın sağ elinde çini ibrik, sol elinde çini kap tutmakta olup, içecek servis etmektedir. Yan profilden görünen kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı, uzun sivri suratlı ve zayıftır. Kadının saçları siyah olup, boynunu açık bırakacak şekilde başına bağladığı, pembe çiçek desenli yazmasının altından kâkülleri ve zülüfleri görünmektedir.

Kadının üzerinde uzun kollu, turuncu renkli gömlek bulunmaktadır. Gömleğin yaka kısmındaki düğmeler aralıklı olarak iliklenerek dekolte görünümü verilmiş olup, aşağı kadar devam eden düğmelerin tamamı iliklenmiştir. Gömleğin geniş kol ağızları, beyaz renkli, çiçek desenli şeritlerle süslenmiştir. Kadının belinde pembe çizgili kumaştan kuşak bağlı olup, kuşağın ucu yere doğru uzanmaktadır.

Kadın altına mavi renkli, serpmeye çiçek desenli, ağı yukarıda olan bir şalvar ve ayaklarına sarı tonlarında pabuçlar giymiştir.

Resim 65. Saray Kadını

Kaynak: Atabek, 2022:36

Resim No: 65

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü ön profilden, ayakta, kolları iki yana sallanmış, sağ elinde gül tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Atabek'in diğer kadın figürlerinden farklı olarak saray kıyafeti ile tasvir edilen kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı, yuvarlak suratlıdır. Saçları siyah, dalgah ve uzun olup, arkaya doğru uzanmaktadır. Alnına dökülen kâkülleri ise kaşlarının üzerindedir. Kadının başında sarı renkli, yukarı doğru sivrilen hotoz bulunmaktadır. Hotozun üzerinde ise 5 adet taşlı sorguç takılıdır. Hotozun tepesinden sarılan açık pembe renkli kumaş, arkadan, kadının kalçasına doğru uzanmaktadır.

Kadının üzerinde uzun kollu, sarı renkli, düz, yere kadar uzun entari bulunmaktadır. Entarinin yakasında bulunan düğmeler göğsünün altına kadar açık bırakılarak dekolte görünümü sağlanmıştır. Göğüs altından göbeğine kadar uzanan düğmeleri iliklenmiş, alt kısmı ise açık bırakılmıştır. Entarinin açık bırakılan yaka kısmından görünen iç gömleği, beyaz renkli ve V yakalıdır. Entarinin üzerinden beline sarılan sarı, yeşil, beyaz çizgili kumaştan yapılan kuşağı aşağı doğru sarkmıştır. Giysinin altında sarı tonlarında, düz, dökümlü bir şalvar ve ayaklarında sivri burunlu, sarı çarıkları vardır.

Resim 66. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

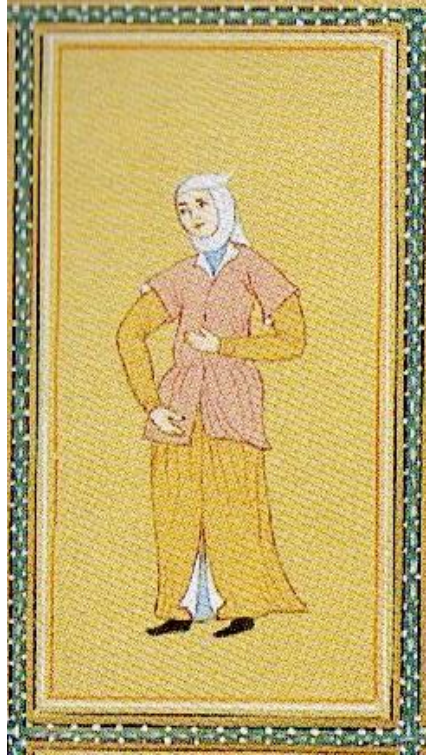
Resim No: 66

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı, vücudu ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, düz kaşlı, çekik gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı, dolgun suratlıdır. Siyah, düz saçları ortadan ikiye ayrılarak, arkaya doğru örülmüştür. Örülen saç, kalçalarına kadar uzanmaktadır.

Kadının üzerinde yarım kollu, yere kadar uzanan, yeşil renkli kaftan bulunmaktadır. Kaftanın yaka kısmında bulunan tek düğme iliklenerek, göğsüne kadar uzanan düğmeler açık bırakılmıştır. Göğüsten bele kadar uzanan düğmeler ise iliklenerek belden alt kısmı da açık bırakılmıştır. Kaftanın astarı aynı renkte olup etek uçları beyaz renkle pervazlanmıştır. Kaftanın altında uzun kollu, dizlerinin üzerine kadar uzanan, lacivert renkli iç gömleği bulunmaktadır. Kıyafetin altına ise kırmızı renkli, paça kısmı lacivert, ağı yukarıda olan bir pantolon giymiştir. Kadının belinde lacivert renkli, kenarları beyaz şeritli, dökümlü bir kumaş bulunmaktadır. Kumaşın iki ucu, kadının belinin yanlarına, kırmızı toka ile tutturularak, kıyafetin genel görünümüne hareket kazandırılmıştır. Ayaklarında ise sarı renkli pabuçlar bulunmaktadır.

Resim 67. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 67

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, ayakta, başı ve ayakları sağ tarafa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, ince dudaklı, yuvarlak suratlıdır.

Kadının başında saçlarını ve boynunu kapatacak şekilde sıkıca bağlanmış bir başörtüsü bulunmaktadır. Kadının üzerinde pembe tonlarında, kısa kollu, basenini örtecek uzunlukta, V yakalı, önü kapalı, beli büzgülü bir ceket bulunmaktadır. Ceketin altında uzun kollu, yere kadar uzanan, sarı renkli, düz bir iç gömleği, iç gömleğinin altında ise sıfır yakalı, mavi renkli, düz iç entarisi bulunmaktadır. Ayaklarında siyah renkli, düz pabuçları vardır.

Resim 68. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 68

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı ve ayakları sağ tarafa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, birleşik kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, küçük ağızlı, dolgun suratlıdır. Kadının başında beyaz renkli, tepesinden dolanarak yan tarafa bağlanmış bir tülbent bulunmaktadır. Tülbentin altından az da olsa görünen saçları siyah ve düzdür. Kadının üzerinde yeşil tonlarında, kısa kollu, yere kadar uzanan, önü açık, düz bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın dışarı doğru katlanan yaka kısmı ve astarı siyah renklidir. Kaftanın altında uzun kollu, ayak bileklerine kadar uzun, mavi renkli, V yakalı bir gömlek ve gömleğin altında sarı renkli, yere kadar uzun iç entarisi bulunmaktadır. Kadının ayaklarında düz, sivri burunlu pabuçları vardır.

Resim 69. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 69

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu, başı ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta poz verir vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, kalın kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, küçük ağızlı, dolgun suratlıdır. Kadının başında beyaz renkli bir başörtü olup arkaya doğru uzanmaktadır. Örtünün alın kısmında sarı bir şerit bulunmaktadır. Başörtüsünün altından görünen saçları siyah ve düzdür.

Kadının üzerinde yarım kollu, kahverengi renkli, basene kadar uzun, koyu kahverengi kıvrım dal ve yaprak motifli bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın astarı beyazdır. Kaftanın altında uzun kollu, yerden bir karış yukarıya kadar uzanan, lacivert renkli iç gömleği bulunmaktadır. Gömlek altın sarısı rûmi desenlerle işlenerek sıрма görüntüsü verilmiştir. Gömleğin yaka kısmı siyah renkli olup, göğse kadar uzanan düğmeler aralıklı olarak iliklenmiştir. Gömleğin astarı açık mavi renklidir. Kıyafetin altına giydiği siyah, beyaz çizgili kumaştan yapılmış iç donunun ise paçaları görünmektedir. Ayaklarında siyah, düz pabuçları vardır.

Resim 70. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2016:96

Resim No: 70

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu, başı ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, birleşik kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı, dolgun suratlıdır.

Kadının başında beyaz renkli bir başörtüsü bulunmaktadır. Örtü göğüslerini ve omuzlarını kapatacak şekilde dolanarak bağlanmış olup, ucu arka kısımdan, kalçasının altına kadar uzanmaktadır. Örtünün etrafında dolanarak sarılmış, sarı renkli kumaş bulunmaktadır.

Kadının üzerinde mavi renkli, uzun kollu, uzun bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın ucu, belinde bulunan altın kemere dolanmıştır. Kaftanın altından görünen beyaz kumaş detayı ise kıyafete hacim kazandırmıştır. Kaftanın altında turuncu renkli, uzun kollu, yerden iki karış kadar yukarıda biten, pileli entarisi bulunmaktadır. Entarinin altına ise dar paçalı, ağı yukarıda, sarı renkli şalvar giyinmiştir. Ayaklarında ise kahverengi tonlarında pabuçları vardır

Resim 71. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 71

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu, başı ve ayakları sağ tarafa doğru dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın kumral tenli, birleşik kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı ve yuvarlak suratlıdır. Kadının başında sarı renkli, çizgi desenli kumaştan dolama sarılı hotoz bulunmaktadır. Hotozun üst kısmından tepelik detayı görünmektedir. Hotozun altından görünen siyah, dalgalı saçları iki yandan göğüslerine kadar uzanmaktadır.

Kadının üzerinde kırmızı renkli, uzun kollu, yerden iki karış kadar yukarıda biten, V yakalı bir entari bulunmaktadır. Entarinin göğüs kısmından bele kadar uzanan düğmeleri iliklenmiştir. Belinde ise sarı-beyaz çizgili kumaştan yapılan kuşağı önden düğüm atılarak bağlanmıştır. Kuşağın uzun bırakılan iki ucu dizlerine kadar inmektedir.

Entarinin altında yuvarlak yakalı, mavi renkli iç gömleği bulunmaktadır. Gömleğin yaka kısmındaki tek düğme iliklenmiş, alt kısmındaki birkaç düğme açık bırakılmıştır. Kıyafetin altında gömleğiyle aynı renkte iç don bulunmaktadır. Ayaklarında ise siyah, ön kısmında sarı şerit detayları olan, sivri burunlu pabuçları vardır. Kadın aksesuar olarak ise boynuna boncuklardan yapılmış bir kolye takmıştır.

Resim 72. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 72

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden başı, vücudu ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, birleşik kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı ve küçük suratlıdır. Kadının başında kahverengi renkli bir tepelik bulunmaktadır. Tepeliğin etrafına sarı renkli bir bant dolanarak başın arka tarafından bağlanmıştır. Başlık saçların tamamını kapatmamaktadır. Başlığın altından görünen düz, siyah saçları yüzüne ve arkaya doğru uzanmaktadır.

Kadının üzerinde yarım kollu, dizlerinin altına kadar uzanan, kahverengi renkli, V yakalı, önü kapalı, beli büzgülü bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın altında sıfır yakalı, uzun kollu, yere kadar uzun, sarı renkli entari bulunmaktadır. Sade bir görünüme sahip olan kadının ayaklarında ise siyah renkli, uzun boğazlı, sivri topuklu, sivri burunlu bir ayakkabı bulunmaktadır.

Resim 73. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No:73

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu, başı ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, çatık kaşlı, çekik gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı ve dolgun suratlıdır. Kadının başında mavi, desenli bir başlık bulunmaktadır. Başlık, başın tamamını değil yalnızca tepe kısmını kapatacak şekilde yapılmış olup, arka kısmından iki kumaş parçası sarmaktadır. Kadının başlığın altından görünen siyah, düz zülüfleri yüzüne doğru uzanmaktadır.

Kadının üzerinde kısa kollu, yere kadar uzanan, kırmızı renkli, V yakalı bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın omuz, göğüs ve etek kısmı altın sarısı renge işlemelerle bezelidir. Kaftanın dışa doğru katlanmış yaka detayı mavi renkli, etek kısmından görünen astarı ise kahverengi renklidir. Kaftanın altında siyah, sarı benek desenli, uzun kollu, yere kadar uzanan entari bulunmaktadır. Ayaklarında ise düz, siyah renkli pabuçlar vardır.

Resim 74. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 74

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı, vücudu ve ayakları sağ tarafa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, birleşik kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı, dolgun suratlıdır. Kadının başında koni şeklinde, sarı renkli bir başlık bulunmaktadır. Başlığın kenarları incilerle süslü olup, yine incilerden oluşan bir çeneliği bulunmaktadır. Başlığın arka kısmından ise tüy uzanmaktadır. Koni şeklindeki başlığın altından başlıkla aynı renkte bir başörtüsü boynunu ve saçlarını kapatacak şekilde örtülmüştür.

Kadının üzerinde uzun kollu, yere kadar uzanan, V yaka, önü kapalı, yeşil renkli kaftan bulunmaktadır. Kaftanın altında ise yine aynı renkte, düz bir entari vardır. Kadının ayaklarında kırmızı pabuçlar bulunmaktadır. Aksesuar olarak ise 3 kat dolanmış uzun, incilerden yapılmış bir kolyesi olup, kolyenin bir katını sol omzundan geçirerek beline doğru sarkıtmıştır. Sarkan kısımda kırmızı boncuklardan yapılmış çiçek detayı görünmektedir.

Resim 75. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 75

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde bulunan kadın 3\4 profilden, başı, vücudu ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyettedir. Kadın esmer tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı ve yuvarlak suratlıdır. Kadının saçları ise siyah ve uzun olup, beline kadar uzanmaktadır. Kadının başında turuncu, beyaz çizgili kumaştan, basenlerine kadar uzanan bir başörtüsü bulunmaktadır. Örtünün ön kısmında inciden yapılmış süsler takılmıştır.

Kadının üzerinde kısa kollu, basene kadar uzanan, V yakalı, beli büzgülü, sarı renkli, kırmızı benek desenli bir ceket bulunmaktadır. Ceketin göğüs ile bel arası kapalı olup, belden alt kısmı açık bırakılmıştır. Ceketin altından, yere kadar uzanan kuşak, ceket ile aynı renkte olup çiçek desenli ve uçları püsküllüdür. Ceketin altında sarı renkli, uzun kollu, yerden iki karış kadar yukarıda biten, sıfır yakalı, pileli entari bulunmaktadır. Entarinin altında ise turuncu-beyaz, dikine çizgili, paçaları beyaz oyalarla süslenmiş, ağı yukarıda olan şalvar bulunmaktadır. Ayaklarında kırmızı renkli pabuçları vardır. Aksesuar olarak ise kulağında incili halka küpesi ve boynunda 3 kat dolanmış inci kolyesi bulunmaktadır.

Resim 76. Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 76

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, vücudu, başı ve ayakları sağ tarafa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, kalın dudaklı ve yuvarlak suratlıdır. Kadının başında bulunan beyaz renkli, kırmızı serpme desenli başörtüsü, başının arkasından aşağı doğru uzanmaktadır. Başörtüsünün altından görünen saçları, siyah ve düz olup arkaya uzanmaktadır.

Kadının üzerinde yarım kollu, yere kadar uzanan, kırmızı renkli, alın sarısı bulut desenli, önü açık bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın omuzlarına doğru genişleyen, dilimli altın renkli işlemeli yaka ve kol ağzlarında bulunan desenler kaftana hareket kazandırmıştır. Kaftanın altında uzun kollu, yere kadar uzanan, yuvarlak yakalı, mavi renkli, sarı-pembe serpme çiçek desenli iç gömleği bulunmaktadır. İç gömleğin yaka kısmı siyah renkle pervazlanmıştır. Kaftanın ve iç gömleğin astarı beyazdır. Kadının belinde altın bir kemer takılmıştır. Ayağında ise lacivert renkli, kısa topuklu ayakkabıları vardır.

Resim 77: Kadın Tasviri

Kaynak: Atabek, 2011:96

Resim No: 77

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı, vücudu ve ayakları sağa dönük, sol eli göğüs altında, sağ eli göbek altında, ayakta durur vaziyette tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, birleşik kaşlı, çekik gözlü, düz burunlu, ince dudaklı, dolgun suratlıdır. Kadının başında pembe renkli kumaştan, dolanarak sarılmış bir örtü, örtünün üstünde alın kısmından dolanarak sol tarafında bağlanmış, sarı renkli, çiçek desenli kumaş detayı bulunmaktadır.

Kadının üzerinde dirseklere kadar uzanan yarım kollu, yere kadar uzun, koyu yeşil renkli, beyaz, kırmızı, siyah serpme çiçek desenli, hakim yakalı bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın yakasında bulunan brit düğmeler U kesim göğüs dekoltesi oluşacak şekilde açık bırakılmış, göğüsten bele kadar uzanan düğmeler ise aralıklı olarak iliklenerek, belden alt kısmı açık bırakılmıştır.

Kaftanın altında uzun kollu, basenini örtecek uzunlukta, dekolteli, turuncu renkli, serpme çiçek desenli iç gömleği bulunmaktadır. İç gömleğin kol ağzlarında bulunan uzun, püsküllü kumaş detayları kıyafete hareket kazandırmıştır. Kıyafetin altına sarı, kırmızı yollu kumaştan dökümlü bir şalvar, ayaklarına ise nohûdî renkli pabuçlar giymiştir. Kaftanın üzerinden beline takılan kemer altın olup, beyaz desenlidir.

Resim 78. Kat'ı Çalışması\ Kuyu Başında

Kaynak: Atabek, 2022:63

Resim No: 78

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatür, kat'ı²⁰⁶ üzerine yapılmıştır. Kadın figürü 3/4 profilden, ayakta, kuyunun başında su çekerken tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, düz kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı, dolgun yuvarlak suratlıdır. Başörtüsünün altından yüzünün iki yanına dökülen zülüfleri, siyah ve dalgalıdır. Kadının başında kırmızı renkli, önü altın dizili fes bulunmaktadır. Fesin üzerinden boynunu ve başını kapatacak şekilde başörtüsü bağlanarak ucu uzun bırakılarak arka tarafa doğru salınmıştır.

Kadının üzerinde mavi renkli, ebru desenli, bele kadar uzanan, önü tek düğme ile kapatılmış yelek bulunmaktadır. Yeleğin altında kırmızı renkli, düz, yarım kollu, önü kapalı bir cepken, cepkenin altında ise pembe renkli, uzun kollu iç gömleği bulunmaktadır. Kadının belinde çizgili kumaştan kuşak sarıdır. Kadın giysisinin altına iç gömleğiyle aynı renk ve desende dökümlü bir şalvar giymiştir. Şalvarın üzerinde önünü ve arkasını kapatacak şekilde mavi renkli, bordo-lacivert ebru desenli önlük ve arkalık bulunmaktadır. Dikdörtgen kesim, yere kadar uzun önlük ve arkalık, kuşağın altından beline bağlanmıştır. Ayaklarında ise sarı renkli çarıkları bulunmaktadır.

Resim 79. Kat'ı Çalışması\ Kitap Okuyan

Kaynak: Atabek, 2022:64

²⁰⁶ Katı': Kâğıt veya deri üzerine çizilmiş olan yazı, motif ya da şekli oyup çıkararak bir başka kâğıt ya da deriye yapıştırmak suretiyle yapılan bir sanat. Daha Fazla Bilgi İçin Bkz: Filiz Çağman, "Katı'", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. XXV, Ankara, 2022, ss.32-35

Resim No: 79

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde dış mekânda, 3/4 profilden, başı ve vücudu sağa dönük, sedirin üzerinde oturmuş, elinde kitap tutan bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, düz kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük ağızlı, dolgun yuvarlak suratlıdır. Kadının tepesinde toplanan siyah, düz saçları baş örtüsünün altından görünmektedir. Kadının başında lacivert-sarı ebru desenli başörtüsü, boynundan arkaya doğru atılmıştır. Başörtüsünün kenarı kırmızı şerit ile çevrelenerek ön kısmında beyaz bir çiçekli bir süs takılmıştır.

Kadının üzerinde uzun kollu, lacivert-kahverengi tonlarında ebru desenli gömlek bulunmaktadır. Gömleğin sarı düğmeleri, yakası V kesim olacak şekilde açık bırakılmıştır. Kadının belinde farklı renklerde, çizgili kumaştan yapılmış uzun bir kuşak bağlıdır. Kuşağın uzun bırakılan uçları dizlerinin üzerinden yere kadar uzanmaktadır. Kadın giysisinin altına lacivert-sarı ebru desenli dökümlü bir şalvar ve ayaklarına kırmızı renkli, incilerle süslenmiş terlikler giymiştir.

Resim 80. Kat'ı Çalışması\ Gül Koklayan

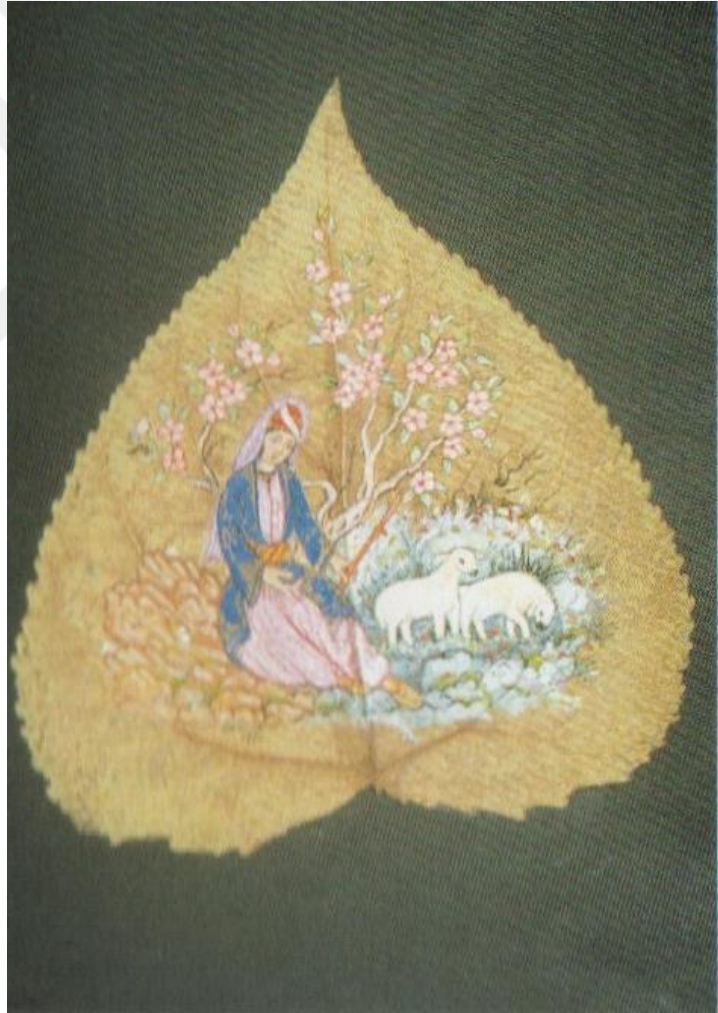
Kaynak: Atabek, 2022:65

Resim No: 80

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Minyatürde 3\4 profilden, vücudu ve başı sola dönük, dış mekânda, dizlerinin üzerine oturmuş, sağ eliyle tuttuğu gülü koklar vaziyette bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, ince dudaklı, küçük suratlı, uzun boyunlu ve zayıftır. Başörtüsünün altından görünen siyah dalgalı saçları, omuzlarına kadar uzanmakta olup incilerle süslüdür. Kadının başında lacivert-sarı ebru desenli, tepesinden dolanarak, arkasından bağlanmış bir başörtüsü bulunmaktadır. Kadının üzerinde bol kesim, bele kadar uzanan, renkli, ebru desenli hırka bulunmaktadır. Hırkanın altında yuvarlak yakalı, sarı renkli gömlek vardır. Kadının belinde sarı, yeşil, beyaz, krem renklerinde, çizgili kumaştan yapılmış kuşak sarıdır. Giysisinin altına ise mavi, beyaz, kırmızı renkli, ebru desenli şalvar bulunmaktadır

Resim 81. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:66

Resim No: 81

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Atabek, minyatürü kendine has bir tarzla yaprak üzerine yapmıştır. Minyatürde kuzularını otlatan genç bir kız görünmektedir. Genç kız kayaların üzerine yan oturmuş vaziyette, elinde sopasıyla tasvir edilmiştir. Kız beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, düz burunlu, küçük dudaklı ve yuvarlak yüzlü ve zayıftır. Başında kırmızı, iki sıra altın dizilerle süslenmiş bir fes bulunmakta olup, fesin üzerine pembe renkli, beline kadar uzanan bir yazma örtmüştür.

Kızın üzerinde lacivert renkli, uzun kollu, dizlerine kadar uzanan, altın renkli sırma işlemeli bir hırka bulunmaktadır. Hırkanın altında pembe renkli, V yakalı gömlek vardır. Gömleğin yaka kısmından ise altında bulunan siyah içliği görünmektedir. Kızın altında gömleğiyle aynı renk ve kumaştan dökümlü şalvarı bulunmaktadır. Belinde ise hırkanın üzerinden sarılmış, sarı-turuncu çizgili şal kumaştan kuşağı vardır.

Ayağına turuncu renkli yün çorap ve sarı terlik giymiştir. Boynuna ise altın paralı bir kolye takmıştır.

Resim 82. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:66

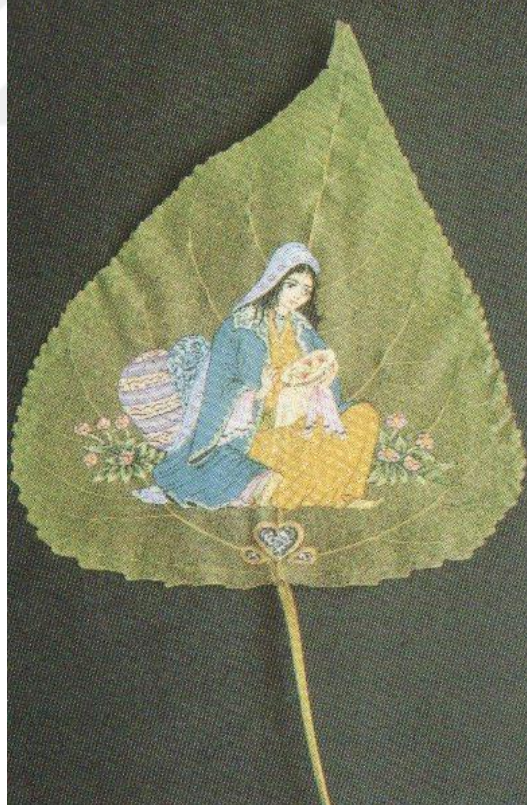
Resim No: 82

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Yaprak üzerine yapılmış olan minyatürde, 3\4 profilden, vücudu ve başı sol tarafa doğru dönük, dış mekânda, sol dizinin üzerine oturmuş vaziyette, sağ elinde çiçek tutan bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, dolgun yüzlü, yay kaşlı, badem gözlü, küçük dudaklı ve küçük burunludur. Kadının başında mor renkli, beyaz çizgili kumaştan, yatay şekilde dolanma sarılı bir hotoz bulunmaktadır. Başının arkasından hotozun kumaşı sallanmaktadır. Hotozun tepesinde ise kırmızı renkli, beyaz desenleri olan sivri bir tepelik görünmektedir. Hotozun altından yüzünün iki yanına doğru uzanan saçları ise siyah ve dalgalıdır

Kadının üzerinde yarım kollu, mavi renkli, beyaz rumi desenli, bele kadar uzanan bir cepken bulunmaktadır. Cepkenin altında uzun kollu, yere kadar uzanan, pembe renkli, beyaz çintemani desenli, V yakalı bir entari vardır. Entarinin açık bırakılan yaka kısmından, mavi renkteki içliği görünmektedir. Belinde ise mavi, beyaz çizgili kumaştan bir kuşak bağlanmıştır. Beline bağlanan bu kuşağın ucu dizlerine kadar uzanmaktadır. Ayağında ise sarı çarıkları vardır.

Resim 83. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:66

Resim No: 83

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü dış mekânda, 3\4 profilden, vücudu ve başı sola dönük, yere oturmuş nakış işlerken tasvir edilmiştir. Kadın sol eliyle kasnağı, sağ eliyle iğneyi tutmaktadır. Beyaz tenli, düz kaşlı, çekik gözlü, ince dudaklı, düz burunludur. Kadının başörtüsünün altından görünen siyah, dalgalı saçları, iki yandan omuzlarına doğru dökülmektedir. Kadının başında yere kadar uzun, beyaz, kenarları renkli çiçek desenli bir başörtüsü bulunmaktadır.

Kadının üzerinde uzun kollu, yere kadar uzun, mavi renkli, önü açık bırakılmış bir kaftan bulunmaktadır. Kaftanın omuzlara doğru genişleyen, beyaz renkli, dilimli, rumi motifleriyle süslenmiş yaka detayı dikkat çekmektedir. Kaftanın etek kısmında ve geniş kol ağzlarında bulunan pembe renkli kumaşlar, kaftana hareket katmıştır. Kaftanın altında sarı renkli, beyaz çintemani desenli, yere kadar uzun, uzun kollu bir entari bulunmaktadır. Entarinin yakası V kesimli olup, göğüs kısmında bulunan beyaz düğmeler iliklenmiştir. Entarinin yaka kısmından altına giydiği mavi renkli içliği görünmektedir. Entarinin üzerinde kadının belini bağlanmış yeşil renkli bir kuşak bulunmaktadır. Kadının ayaklarında ise sarı renkli pabuçları bulunmaktadır.

Resim 84. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:67

Resim No: 84

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Atabek'in yaprak üzerine yapmış olduğu bir diğerk minyatürde, dış mekânda, yere oturmuş vaziyette, 3\4 profilden, başı ve vücudu sol taraf doğru dönük, sağ elinde gül, sol elinde mendil tutan bir kadın tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, küçük dudaklı, yuvarlak suratlıdır. Kadının siyah uzun saçları, kat kesimli olup sırtına doğru uzanmaktadır. Sırtına doğru uzanan saç, inci toka ile süslenmiştir. Alnına ise kısa, ortadan ayrılmış kâkülleri dökülmektedir. Kadının başında mor renkli, yatay olarak, dolama sarılı bir hotozu vardır. Hotoz beyaz çizgi ve kırmızı-sarı benek desenlidir. Başının arkasından, hotozun uzun bırakılan kumaşı sallanmaktadır. Tepesinde ise kırmızı kumaştan, sarı desenli, sivri tepelik görünmektedir.

Kadının üzerinde lacivert renkli, yarım kollu, önü açık, yere kadar uzanan bir hırka vardır. Hırkanın omuzlara doğru genişleyen yaka detayı, siyah ve dilimli olup, sarı-beyaz desenlidir. Hırkanın ön kısmında, yakasından başlayarak yere kadar uzanan siyah bir şerit bulunmaktadır. Geniş kol ağzlarında ise yaka detayında olduğu gibi dilimli, siyah süslemeler vardır. Hırkanın altında kırmızı hakim yakalı, uzun kollu, pembe renkli, beyaz çintemani desenli, yere kadar uzanan bir entari bulunmaktadır. Görünen tek ayağında ise kahverengi renkli bir çarık vardır.

Resim 85. Yaprak Üzerine Minyatür

Kaynak: Atabek, 2022:66

Resim No: 85

Bulunduğu Yer: Özel Koleksiyon

Figür Analizi: Kadın figürü 3\4 profilden, başı ve vücudu sola dönük, yere eğilir vaziyette, serenli kuyu başında, kuyudan su çekerken tasvir edilmiştir. Kadın beyaz tenli, yuvarlak yüzlü, düz kaşlı, badem gözlü, düz burunlu ve küçük ağızlıdır. Kadının başında kırmızı renkli, alnı altın dizilerle süslenmiş fes, fesin üzerinden ise saçlarını kapatacak şekilde örtülerek, uçları arkaya doğru atılmış, sarı bir başörtüsü bulunmaktadır.

Kadının üzerinde beline kadar uzanan, önü açık, mavi renkli, üzeri beyaz işlemelerle süslenmiş bir yelek bulunmaktadır. Yeleğin altında yarım kollu, kırmızı renkli, sarı çintemani desenli, beline kadar uzanan cepkeni ve cepkenin altında uzun kollu, pembe çizgili iç gömleği bulunmaktadır. Kadının belinde mor-sarı çizgili kuşak sarılmıştır. Kadın giysisinin altına açık mavi renkli, beyaz serpme çiçek desenli, dökümlü bir şalvar giymiştir. Şalvarın üzerinde, önünü ve arkasını kapatacak şekilde hazırlanmış, önlük ve arkalık kadının belinden bağlanmıştır. Düz, dikdörtgen kesimli, bordo renkli dokumadan yapılmış önlük ve arkalık, beyaz, yeşil ve mavi renklerde, geometrik ve çiçek motifleriyle süslenmiştir. Kadının ayaklarında ise kırmızı renkli yün çorap ve sarı renkli çarıkları bulunmaktadır.

3. KADIN FİGÜRLERİNİN MUKAYESE VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Abdullah Buhârî'nin eserlerinde daha çok saraylı ve kentli kadınlar tasvir edilirken Ömer Faruk Atabek'in eserlerinde Anadolu kadını kendi doğal ortamında tasvir edilmiştir. Her iki sanatçının eserlerinde yer alan kadın figürlerinden detaylar aşağıda yer alan tablolarda mukayese edilmiştir.

3.1. KADIN FİGÜRLERİNİN ÖZELLİKLERİ

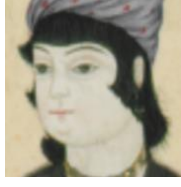
3.1.1. Kadın Figürlerinin Fiziksel Özellikleri

Buhârî'nin kadın figürleri beyaz tenli, yay kaşlı, dolgun yüzlü, ince dudaklı ve kilolu olarak tasvir edilmişlerdir. Tırnakları kınalıdır. Yüz ifadeleri genellikle sabit ve ifadesizdir, eserlerde birbirlerine benzer tipler görülmektedir. Tasvir edilen kadınların saçları genellikle uzun, sık ve örgülüdür. Kâkül ve zülüfleri yüzlerine dökülmektedir.

Atabek'in kadın figürleri, birbirlerinden farklı tiplerde, çoğunluğu beyaz tenli, yay kaşlı, badem gözlü, küçük burunlu, yuvarlak suratlı, ince dudaklı, küçük ağızlı ve zayıf olarak tasvir edilmişlerdir. Yüz ifadeleri doğal ve samimidir, iç dünyalarındaki duygu

yüzlerine yansıtılmıştır. Tasvir edilen kadınların saçları genellikle örtülüdür. Örtülerin altından görünen saçlar düz ya da dalgalı ve genellikle uzun tasvir edilmiştir.

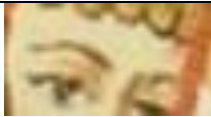
Tablo 1. Kadın Figürlerinin Saçları

Saçlar	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Kısa Saçlar	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.47, Resim 32 Detay)	-	
	Uzun Saçlar	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.42, Resim 29 Detay)	 (s. 85, Resim 61 Detay)	 (s.66, Resim 46 Detayı)
	Kâküller	 (s.47, Resim 32 Detay)	 (s.40, Resim 28 Detay)	 (s.87 Resim Detay)	 (s.89, Resim 65 Detay)
	Zülüfler	 (s.48, Resim 33 Detay)	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.68, Resim 48 Detay)	 (s.81, Resim 57 Detay)
	Örgülü Saçlar	 (s.53, Resim 46 Detay)	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.63, Resim 43 Detay)	

Tablo 1 (Devam). Kadın Figürlerinin Saçları

Saçlar	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Düz Saçlar	 (s.58, Resim 39 Detay)	 (s.36, Resim 26 Detay)	 (s.90, Resim 66 Detay)	 (s.80, Resim 56 Detay)
	Dalgalı Saçlar	 (s.56, Resim 38 Detay)		 (s.64, Resim 44 Detay)	 (s.60, Resim 41 Detay)
	Kıvrıkcık Saçlar	 (s.48, Resim 33 Detay)			-

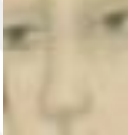
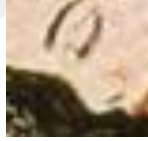
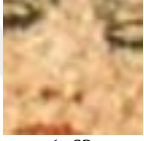
Tablo 2. Kadın Figürlerinin Kaşları

Kaşlar	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
	Çatık Kaşlar	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.97, Resim 73 Detay)
	Düz Kaşlar	-	 (s.78, Resim 55 Detay)
	Yay Kaşlar	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.84, Resim 60 Detay)
	Birleşik Kaşlar	-	 (s.92, Resim 68 Detay)

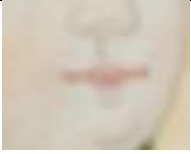
Tablo 3. Kadın Figürlerinin Gözleri

Gözler	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Çekik Gözler	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.78, Resim 55 Detay)	 (s.97, Resim 73 Detay)
	Badem Gözler	-		 (s.74, Resim 52 Detay)	 (s.60, Resim 41 Detay)

Tablo 4. Kadın Figürlerinin Burunları

Burun	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Düz Burun	 (s.44, Resim 30 Detay)	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.65, Resim 45 Detay)	 (s.59, Resim 40 Detay)
	Küçük Burun	-		 (s.62, Resim 42 Detay)	 (s.63, Resim 43 Detay)

Tablo 5. Kadın Figürlerinin Ağız ve Dudakları

Dudak-Ağız	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	İnce Dudak	 (s.38, Resim 27 Detay)		 (s.78, Resim 55 Detay)	
	Küçük Ağız	 (s.45, Resim 40 Detay)		 (s.71, Resim 50 Detay)	

Tablo 6. Kadın Figürlerinin Yüzleri

	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
Yüz	Yuvarlak, Dolgun Yüzler	 (s.38, Resim 27 Detay)	 (s.59, Resim 40 Detay)
	Uzun Yüzler	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.78, Resim 55 Detay)
	Uzun Boyun	-	 (s. 65, Resim 45 Detay)

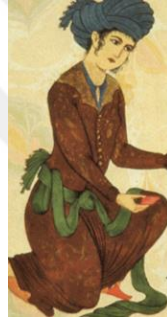
Tablo 7. Kadın Figürlerinin Tenleri

	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
Ten	Beyaz Ten	 (s. 56, Resim 38 Detay)	 (s.67, Resim 47 Detay)
	Buğday Ten	 (s. 45, Resim 40 Detay)	 (s. 81, Resim 57 Detay)
	Esmer Ten	-	 (s. 99, Resim 75 Detay)

Tablo 8. Kadın Figürlerinin El-Ayakları

	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
El-Ayak	Kınalı Tırnaklar (El)	 (s.40, Resim 28 Detay)	-
	Kınalı Tırnaklar (Ayak)	 (s.58, Resim 39 Detay)	-

Tablo 9. Kadın Figürlerinin Beden Yapıları

	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
Beden Yapıları	Zayıf	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.81, Resim 57 Detay)
	Kilolu	 (s.58, Resim 39 Detay)	-

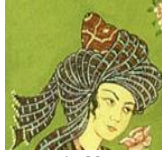
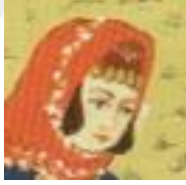
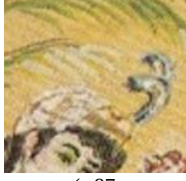
3.1.2. Kadın Figürlerinin Giysi Özellikleri

Buhârî'nin minyatürlerindeki kadın figürlerinin üst kıyafet olarak giydikleri iç gömlekleri genellikle işlemeli, renkli ve çiçek desenli olup, önü kapalı ve diz altına kadar uzanmaktadır. İç gömleklerinin üzerine giydikleri entariler, derin V ve U kesim göğüs dekolterleri, çiçek motifleri, ön açıklığı, kullanılan brit düğmeleri ve yere kadar uzanan

boylarıyla dönemin modasını en iyi şekilde yansıtmaktadır. Entarilerin üzerine bellerinden bağlanan kuşaklar, genellikle şal kumaştan, renkli, çizgili yahut çiçek desenlidir. Buhârî'nin kadın figürlerinde görülen diğer önemli kıyafet ise kürklerdir. Bu dönemde kadınların ev ve saray içerisinde dahi kürk kullandıkları görülmektedir. Kullanılan kürkler genellikle bele kadar uzanmakta olup, belden alt kısımları sırma işlemeli yahut çiçek desenli kumaşlarla devam etmektedir. Kadınlar alt giysisi olarak bol, dökümlü ve parlak kumaşlardan yapılmış, çiçek desenli şalvarlar tercih etmişlerdir. Kıyafetlerde genellikle kırmızı, turuncu, mavi, mor, sarı gibi renklerin kullanıldığı görülmektedir. Tasvirlerde, kıyafetler kadar kadınların başlarını süsleyen hotozlar da dikkat çekmektedir. Çoğunlukla bürümcük, renkli ve desenli kumaşlardan yapılan sivri ve yüksek hotozlar, değerli taşlardan oluşan sorguçlarla ve renkli püsküllerle süslenmiştir. Kadınlar ayaklarına farklı renklerde pabuçlar giymişlerdir.

Atabek'in minyatürlerde görülen kadın kıyafetleri arasında cepkenler, yelekler, işlemeli bluzlar, uzun kaftanlar, iç gömlekler, üçetek entariler, şalvarlar, kuşaklar, önlük-arkalıklar ve başörtüleri bulunmaktadır. Giysilerde kullanılan renk ve desenler, Anadolu'nun çeşitli yörelerine özgü oluşlarıyla önem kazanmaktadır. Kadınların kıyafetlerinde genellikle kullanımının rahatlığı sebebiyle pamuklu dokuma kumaşlar ve yün örgüler tercih edilmiştir. Cepken ve yelek gibi dış kıyafetler ise genellikle kadife kumaştan yapılmıştır. Kıyafetlerde pembe, sarı, mavi, kırmızı, yeşil vd. renkler birbirleri ile uyum içerisinde kullanılmıştır. Desen olarak Anadolu'ya özgü motifler, rûmiler ve çiçekler görülmektedir. Atabek'in minyatürlerinde tasvir edilen kadınlar başlarını hotoz, fes, çeki, yazma, tülbent gibi günlük kullanıma uygun başlık ve örtüler ile örtmüşlerdir. Ayaklarına genellikle yün çoraplar, terlikler, deriden yapılmış çarıklar ve farklı pabuçlar giymişlerdir. Atabek'in eserlerindeki kadınların, Buhârî'nin eserlerindeki kadın figürlerinden farklı olarak, mahremiyete uygun şekilde dekoltesiz kıyafetler tercih etmeleri ve saçlarını tamamen kapatacak şekilde örtmeleri iki farklı dönemin kadın yaşantıları açısından ayırt edici özelliklerindendir.

Tablo 10. Başa Giyilenler

Başa Giyilenler	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî			Ömer Faruk Atabek	
	Başlık, hotoz, serpuş	 (s.53, Resim 36 Detay)	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.48, Resim 33 Detay)	 (s.68, Resim 48 Detay)	 (s.64, Resim 44 Detay)
	Başörtüsü	-			 (s.59, Resim 40 Detay)	 (s.60, Resim 41 Detay)
	Fes				 (s.77, Resim 54 Detay)	 (s.84, Resim 60 Detay)
	Çeki				 (s.66, Resim 46 Detay)	 (s.83, Resim 59 Detay)
	Taç				 (s.65, Resim 45 Detay)	 (s.87, Resim 63 Detay)
	Kalpak	 (s.52, Resim 35 Detay)			-	

Tablo 11. Üst Bedene Giyilenler

Üst Beden Giysileri	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî			Ömer Faruk Atabek	
	Kürk	 (s.38, Resim 27 Detay)	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.44, Resim 30 Detay)	-	
	Kaftan	 (s.45, Resim 40 Detay)	 (s.53, Resim 36 Detay)	 (s.78, Resim 55 Detay)	 (s.65, Resim 45 Detay)	
	Cepken	-			 (s.84, Resim 60 Detay)	 (s.74, Resim 52 Detay)
	Yelek	-			 (s.82, Resim 58 Detay)	
	Ceket, Hırka	 (s.48, Resim 33 Detay)			 (s.99, Resim 75 Detay)	

Tablo 11 (Devam). Üst Bedene Giyilenler

Üst Bedene Giyilenler	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Entari	 (s.40, Resim 28 Detay)	 (s.55, Resim 37 Detay)	 (s.73, Resim 51 Detay)	 (s.87, Resim 63 Detay)
	Üçetek	-		 (s.74, Resim 52 Detay)	 (s.71, Resim 50 Detay)
	İç Gömlek -Gömlek	 (s.38, Resim 27 Detay)	 (s.36, Resim 26 Detay)	 (s.64, Resim 44 Detay)	 (s.88, Resim 64 Detay)
	Bluz	-		 (s.59, Resim 40 Detay)	

Tablo 12. Alt Bedene Giyilenler

Alt Beden Giysileri	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Pantolon	-		 (s.90, Resim 66 Detay)	
	Şalvar	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.71, Resim 50 Detay)	 (s.62, Resim 42 Detay)

Tablo 13. Önlük-Arkalık-Kuşak

Önlük- Arkalık-Kuşak	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Önlük, Arkalık	-		 (s.74, Resim 52 Detay)	 (s.83, Resim 59 Detay)
	Kuşak	 (s.40, Resim 28 Detay)	 (s.55, Resim 37 Detay)	 (s.70, Resim 49 Detay)	 (s.74, Resim 52 Detay)

Tablo 14. Ayğa Giyilenler

Ayğa Giyilenler	Figürün Özellikleri	Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Pabuç	 (s.42, Resim 29 Detay)	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.86, Resim 62 Detay)	 (s.85, Resim 61 Detay)
	Çarık	-		 (s.59, Resim 40 Detay)	 (s.66, Resim 46 Detay)
	Terlik			 (s.103, Resim 79 Detay)	 (s.64, Resim 44 Detay)
	Topuklu Ayakkabı	 (s.48, Resim 33 Detay)		 (s.96, Resim 72 Detay)	
	Yün Çorap	-		 (s.63, Resim 43 Detay)	 (s.59, Resim 40 Detay)

3.1.3. Kadın Figürlerinin Takı ve Mücevher Özellikleri

Abdullah Buhârî'nin kadın figürlerinde dikkat çeken en önemli unsurların başında takılar gelmektedir. Kadınlar tarafından kullanılan takılar genellikle muhtelif renklerdeki değerli taşlardan yapılmış kolyeler, küpeler, yüzüklerden oluşmaktadır. Ayrıca kadınlar

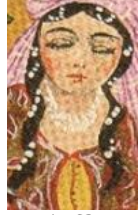
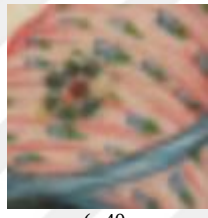
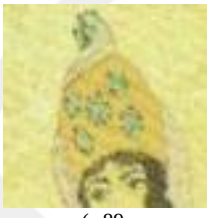
kıyafetlerine hareket katan renkli taşlarla süslenmiş altın kemerler de kullanmışlardır. Başlıklarına da renkli taşlardan yapılmış farklı sorguçlar taktıkları görülmektedir.

Atabek'in figürlerinde muhtelif takılar görülmekle birlikte daha az ve gündelik yaşamda kullanıma uygun olarak kullanılan küpe ve kolye gibi takıların yanı sıra, kemerler ve yöresel özellikleriyle öne çıkan tepelik, çenelik gibi farklı aksesuarlar görülmektedir.

Tablo 15. Takı ve Mücevherler

Takı ve Mücevherler	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî			Ömer Faruk Atabek
	Küpe	 (s.53, Resim 36 Detay)	 (s.58, Resim 39 Detay)	 (s.38, Resim 27 Detay)	 (s.78, Resim 55 Detay)
	Kolye	 (s.44, Resim 30 Detay)	 (s.47, Resim 31 Detay)	 (s.40, Resim 28 Detay)	 (s.67, Resim 47 Detay)
	Yüzük	 (s.36, Resim 26 Detay)			-
	Bilezik-Bileklik	 (s.44, Resim 30 Detay)	 (s.44, Resim 30 Detay)	 (s.63, Resim 43 Detay)	

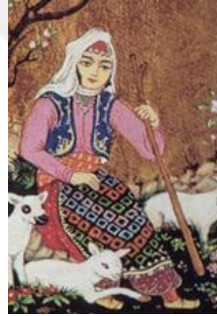
Tablo 15 (Devam). Takı ve Mücevherler

Takı ve Mücevherler		Abdullah Buhârî		Ömer Faruk Atabek	
	Kemer	 (s.47, Resim 32 Detay)	 (s.36, Resim 26 Detay)	 (s.73, Resim 51 Detay)	 (s.77, Resim 54 Detay)
	Toka	 (s.52, Resim 35 Detay)		 (s. 63, Resim 43 Detay)	
	Sorguç	 (s.50, Resim 34 Detay)	 (s.40, Resim 28 Detay)	 (s.89, Resim 65 Detay)	
	Muhtelif mücevherler	 Bâzubend (s.58, Resim 39 Detay)		 Tepelik, (s.73, Resim 51 Detay)	 Çenelik (s.74, Resim 52 Detay)

3.1.4. Kadın Figürlerinde Statü ve Etnik Köken

Buhârî, minyatürlerinde saraylı, şehirli, gayrimüslim kadınları tasvir etmiştir. Atabek, minyatürlerinde çoğunlukla kırsal kesimde yaşamını sürdüren kadınları tasvir etmiş olsa da bunun yanı sıra Abdullah Buhârî'nin tasvirlerine benzer üslupta, farklı dönem ve milletlere ait kadın figürlerini de eserlerinde resmetmiştir. Atabek'in bu tarzda yapmış olduğu minyatürlerde görülen saraylı kadınların dekolterileri de minyatürde devamlılığın sağlandığının göstergesidir.

Tablo 16. Kıyafetlerde Statü

Kıyafetlerde Statü	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
	Zengin Görünümlü Saraylı Giysiler	 (s.47, Resim 32 Detay)	 (s.89, Resim 65 Detay)
	Kentli Giysiler	 (s.52, Resim 35 Detay)	-
	Kırsal Kesim Giysileri	-	 (s.82, Resim 58 Detay)
	Gayrimüslim Giysileri	 (s.48, Resim 33 Detay)	-

Tablo 17. Farklı Etnik Kökenli Kadınlar

Farklı Etnik Köken	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek		
	Farklı Etnik Kökenli Kadınlar ²⁰⁷	-	 (s.99, Resim 75 Detay)	 (s.90, Resim 66 Detay)	 (s.97, Resim 73 Detay)

3.1.5. Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri

Buhârî, minyatürlerinde kadın figürlerini genellikle iç mekânda, ayakta poz verir vaziyette, gündelik hayat içerisinde çalgı çalarken, pencereden dışarıyı seyredirken, gül koklarken, hamamda yıkanırken ve muhtelif şekillerde tasvir etmiştir.

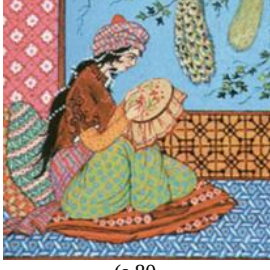
Atabek, minyatürlerinde kapalı ve açık alanlarda, yün ören, hayvan otlatan, nakış işleyen kadınların günlük yaşamlarından sahneleri göz önüne sermenin yanı sıra Aydın, İzmir, Bursa, Isparta gibi şehirlerin folklorik kıyafetlerini²⁰⁸ de tasvir ederek, belge niteliği taşıyan eserler üretmiştir.

Ömer Faruk Atabek'in resim 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77 numaralı toplam 12 minyatüründe kadınların el pozisyonları bir kalıptan çıkmış izlenimi vermektedir. Bu minyatürlerde kadınlar sol elleri göğüs altında, sağ elleri göbek altında, aynı pozisyonda tasvir edilmiştir.

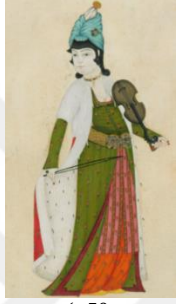
²⁰⁷ Uygurlardan, 18. Yüzyıla kadar Herat, Hint, Orta Asya, İran Osmanlı minyatürlerinde dönem dönem değişmiş kadın kıyafetlerinin örnekleri. Bk.: Atabek, *a.g.e.*, s.96

²⁰⁸ Atabek, *a.g.e.*, ss.67,87,129, 130

Tablo 18. Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri

	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri	İç Mekân	 (s.52, Resim 35 Detay)	 (s. 62, Resim 42 Detay)
	Dış Mekân	-	 (s.65, Resim 45 Detay)
	Ayakta	 (s.56, Resim 38 Detay)	 (s.73, Resim 51 Detay)
	Oturur Vaziyette	-	 (s.80, Resim 56 Detay)

Tablo 18 (Devam). Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri

Kadın Figürlerinin Kompozisyonunda Yer Alış Şekilleri	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
	Çiçek Koklarken, Tutarken	 (s.36, Resim26 Detay)	 (s.60, Resim 41 Detay)
	Enstrüman Çalarken	 (s.50, Resim 34 Detay) (s.38, Resim 27 Detay)	 (s.70, Resim 49 Detay)
	Hamamda Yıkanırken	 (s.58, Resim 39 Detay)	-
	Nakış İşlerken	-	 (s.63, Resim 43 Detay)

Tablo 18 (Devam). Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri

Kadınların Kompozisyonunda Yer Alış Şekilleri	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek
	Su Doldururken	-	 (s.83, Resim 59 Detay)
	İp Eğirirken, Örgü Örerken	 (s.48, Resim 33 Detay)	 (s.59, Resim 40 Detay)
	Çini Boyarken	-	 (s.64, Resim 44 Detay)
	Dans Ederken	-	 (s.86, Resim 62 Detay)

Tablo 18 (Devam). Kadın Figürlerinin Kompozisyonlarda Yer Alış Şekilleri

Kadınların Kompozisyonunda Yer Alış Şekilleri	Figürlerin Özellikleri	Abdullah Buhârî	Ömer Faruk Atabek	
	Yöresel Kıyafetleriyle Poz Verirken	-	 (s.77, Resim 54 Detay)	 (s.74, Resim 52 Detay)
	Kitap Okurken	-	 (s.103, Resim 79 Detay)	
	Hayvan Otlatırken	-	 (s.82, Resim 58 Detay)	
	Gündelik Muhtelif Durumlarda	 (s.55, Resim 37 Detay)	 (s.53, Resim 36 Detay)	 (s.66, Resim 46 Detay)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Abdullah Buhârî, Batılılaşmanın etkisi başta olmak üzere dönemin beğeni ve isteklerine uygun olarak, saraylı, şehirli, gayrimüslim ve haremde bulunan muhtelif kadınları, poz verirken, gül koklarken, pencereden dışarıyı seyrederken, çalgı aleti çalarken, kıyafet albümü niteliğindeki kompozisyonlar içerisinde ve günlük yaşam sahnelerinde tasvir etmiştir. Abdullah Buhârî, kadın figürlerini genellikle mekân algısından uzak, düz bir zemin üzerine yapmıştır.

Buhârî'nin figürlerinde dönemin kadın modası net bir şekilde görülmektedir. Buhârî'nin eserlerindeki kadınlar genellikle iç gömleği, entari, şalvar, kaftan ve kürkten oluşan katmanlı, gösterişli, bol ve dekolteli kıyafetler içerisinde tasvir edilmişlerdir. Kıyafetlerdeki canlı renkler, lüks kumaşlar, zengin ve detaylı süslemeler, değerli mücevherler ve dikkat çeken başlıklar 18. yüzyıl modasına uygun şekilde yansıtılmıştır.

Kadınların üzerinde görülen kıyafetlerde kullanılan canlı renkler, pahalı kumaşlar, zengin ve detaylı işlemelerin yanı sıra kullandıkları, değerli taşlardan yapılmış altın küpe, yüzük, kolye ve kemer gibi takılar, kadınların bu dönemde lüksten ve gösterişten kaçınmadıklarının bir göstergesidir.

Abdullah Buhârî, diğer figürlerinden farklı olarak T.Y. 9364 11a numaralı minyatüründe gayrimüslim bir kadını tasvir etmiştir. Bunun yanı sıra TSMK, Y.Y. 1043 envanter numaralı minyatüründe bulunan kadın ise hamamda, çıplak olarak tasvir edilmesi bakımından döneminin ender rastlanan kadın figürlerindendir.

Buhârî'nin kadın figürleri kadının toplumsal statüsü ile de ilişkilendirilmiştir. Tasvir edilen figürler, 18. yüzyılda kadınların saray hayatını ve estetik kaygılarını anlamak adına önemli bir kaynaktır.

20. yüzyılda yaşanan savaşlar, özellikle halkın top yekûn bir şekilde içerisinde yer aldığı Kurtuluş Savaşı, Türk toplumunun ve sanatının birçok alanında derin izler bırakmıştır. Bu dönemde, toplumsal olayları ve toplumsal olayların izlerinin görüldüğü kadın figürlerini, kendine has bir üslupla eserlerine yansıtan Ömer Faruk Atabek, 20. yüzyılda eserler veren önemli minyatür sanatçıları arasındadır.

Buhârî'nin minyatürlerinde, sarayın kapalı kapıları ardından, kısıtlı bir şekilde dünyaya açıldığı görülen kadınlar, bu dönemde yaşanan mücadelelerle birlikte, kendini tam da olayların ortasında bulmuştur. Özellikle Anadolu kadınlarının savaş sırasında erkekler ile birlikte verdikleri mücadeleler, onların daha sonraları toplum içerisindeki

statülerinde önemli değişimlere yol açmış, bu değişim sanat eserlerinde kadın figürünün aktif bireyler olarak tasvir edilmesini sağlamıştır. Atabek'in eserlerinde görülen kadın figürleri, zarif duruşlarının yanı sıra güçlü karakterleri ile de dikkat çekmektedirler. Kadınlar, bu dönemde toplumdan soyutlanmış bir şekilde değil, kırsal kesimde yaşayan, zor koşullarla mücadele eden, güçlü, aktif, hayatın içerisinde çalışan ve üreten kadınlardır. Günlük yaşam sahneleri, farklı yörelere ait folklorik kıyafetleri ile poz veren kadın figürleri, saraylı kadın figürleri ve farklı etnik kökenlere ait kadın figürleri Atabek'in minyatürlerinde işlenen temalar arasındadır. Atabek'in tasvir ettiği farklı dönem ve milletlere ait kadın figürleri, mekândan soyutlanmış olmaları ve üslupları bakımından Abdullah Buhârî'nin eserleri ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca Atabek, kendine özgü geliştirdiği teknikler ile yaprak ve katı' üzerine yaptığı minyatürlerle de dikkat çekmektedir.

Atabek'in minyatürlerinde görülen evlerin duvar ve pencere gibi mimari elemanları ile kullanılan eşyalar, dönemin kültürel yapısını yansıtmakta, detaylı bir şekilde işlenerek, kadınların kullandıkları mekânlar hakkında ipuçları verilmiştir. Minyatürlerde, Anadolu'nun kırsal kesimlerindeki yerleşik hayattan farklı olarak, göçebe yaşamın izlerine de rastlanmaktadır. Buna bağlı olarak da kadınlar, daha çok açık alanlarda, doğa ile iç içe, ağaçların, otların ve çiçeklerin ortasında doğanın da ön planda olduğu, günlük yaşamdan muhtelif sahnelerde tasvir edilmişlerdir.

Atabek'in minyatürlerinde kadınlar tarafından tercih edilen kıyafetler genellikle kırsal kesimlerde kullanılan kıyafet tarzlarına uygun şekilde çok katmanlı, sade, basit, gündelik hayat içerisinde kolaylık sağlayacak tarzda ve geleneksellikleriyle betimlenmişlerdir. Tasvir edilen kadınların, günlük hayatın içerisinde çok fazla aksesuar tercih etmedikleri de görülmektedir. Kıyafetler, kolye, küpe, bilezik gibi takılar yerine kemerler, kuşaklar, başlarında kullandıkları pullu fesler, tepelikler ve yazmaların kenarındaki oyalarla zenginleştirilmiştir. Ömer Faruk Atabek, minyatürlerinde, kadının varlığını ve topluma olan katkısını yansıtarak, kırsal kesimde yaşayan kadınları tasvir etmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan Abdullah Buhârî ve Ömer Faruk Atabek'in minyatürlerinde kadın figürleri, farklı yüzyıllarda, farklı tarihi ve sosyo-kültürel ortamlarda meydana getirilmiştir. Buhârî'nin eserlerindeki saraylı ve şehirli kadınlar zenginliği, gösterişi, toplumun üst sınıfını ve sarayın kaygıdan uzak, rahat ve eğlenceli hayatını yansıtırken; Atabek'in eserlerindeki kadınların çoğu sadeliği, doğallığı,

gelenekselliği, toplum içerisinde üretkenliği ve çalışkanlığı ile var olmayı, Anadolu'nun kırsal kesimlerinde sürdürülen hayatı yansıtmaktadır Abdullah Buhârî, saraylı ve şehirli kadınları yüksek statüye sahip, estetik bir obje olarak tasvir ederken, Ömer Faruk Atabek, kırsal kesimde yaşayan kadınları çalışan, meşgul, dayanıklı bireyler olarak doğal ve gerçekçi bir bakış açısıyla tasvir etmiştir. Bu bağlamda farklı dönemlerdeki sosyal, kültürel ve sanatsal değişimler, kadın figürleri üzerinden gözlemlenebilmektedir. Ömer Faruk Atabek'in saraylı kadın tasvirleri Abdullah Buhârî tasvirleri ile benzerlik göstermektedir. Kırsal kesim kadınlarının tasvirinde sadelik, doğallık, geleneksellik ön plandayken saraylı kadın tasvirlerinde zenginlik ve ihtişam vurgulanmıştır. Dolayısıyla tasvirlerde yer alan kadın algısı kadının sosyal statüsü ile yakından ilişkilidir.

Minyatür eserleri, dini, tarihi ve kültürel birer zenginlik olmalarının yanı sıra, yapıldıkları dönemi görseller ile belgelemeleri bakımından kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca minyatür, bir ortamı sayfalarca yazarak bir kitap ile anlatabilmeye karşılık renk, desen ve çizgiler ile tek sayfada anlatabilme sanatıdır.

Minyatür sanatının unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi için, özellikle çağdaş Türk minyatür sanatçılarının ve eserlerinin çalışmalara daha çok konu edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle Afyonkarahisar'da yetişmiş olan Ömer Faruk Atabek'in ve eserlerinin tanıtılması hem çağdaş sanatların gelişmesinde hem de Afyonkarahisar'ın sanatsal faaliyetlerde adını duyurmasında faydalı olacaktır. Bunun yanı sıra çağdaş minyatür sanatçılarının eserlerinin sergilendiği salonların sayılarının çoğaltılmasının ve bu sergilerde Selçuklu, Osmanlı, İran, Özbek, Babür gibi farklı dönemlerin minyatür sanatçılarına ait eserlerin birlikte sergilenip, mukayesenin ve değerlendirmenin önünün açılmasının verimli olacağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada 18. yy. Osmanlı minyatür sanatçısı olan Abdullah Buhârî ve 20. yy. Türk çağdaş minyatür sanatçısı olan Ömer Faruk Atabek minyatürlerinde tek kadın figürleri etraflıca incelenerek mukayese edilmiş, kadının toplumsal değişimlere nasıl uyum sağladığı ve bu değişimin minyatür sanatına nasıl yansıtıldığı ortaya konulmuştur. Çalışmanın hazırlanma aşamasında gösterilen tüm dikkat ve çabaya rağmen eksiklikler bulunabilir, bununla birlikte yapılmış olan çalışmanın konu ile ilgili yapılacak yeni çalışmalara ışık tutması ve kaynaklık etmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- AĞYÜREK, Gülşen. *Geleneksel Türk Resim Sanatının Günümüz Söylemi*, (Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2011.
- AKKURT, Ahmet. *Cumhuriyet Sonrası Türk Minyatürünün Özellikleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015.
- AKÜN, Ömer Faruk. “Divan Edebiyatı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.IX, İstanbul 1994, ss.389-427.
- ALPAT, Fatma Engin. “Osmanlı İmparatorluğunun 15. Yüzyıl ve 18. Yüzyıllar Arası Saray Kumaşlarında Kullanılan Bitkisel Üslup”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.4, 2010, ss.27-50.
- ALTAN, Güzin *Abdullah Buhari'nin Minyatürleri ve Türk Sanatındaki Yeri*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990.
- ANMAÇ, Gülçin. *Mekânları, Tarihi, Hikâyeleriyle Minyatürlere Nakşedilen İstanbul*, Fatih Belediyesi Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2024.
- ANONİM, “Ömer Faruk Atabek Hayatı”, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.6-8
- ANONİM, “Ömer Faruk Atabek Katıldığı Sergiler”, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip-Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, ss.165-167
- ANONİM, “Özgeçmiş”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s.71-72
- APAYDIN, Elif. *XVIII. Yüzyıl Minyatürlerinde Kap Formları (Levni, Buhari ve Enderuni'nin Eserleri Üzerine Bir İnceleme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011.
- ASLANAPA, Oktay. *Türk Sanatı*, Remzi Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul 1989.
- ATEŞ, Ahmet. “Farsça Bir Varka Gülşah Mesnevisi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.5, S.5, Temmuz 2012, ss.34-50.
- ATILGAN OKAY, Sevay. “XV.Yüzyılda İran ve Çevresinde Gelişen Minyatür Üslupları ve Sorunları Üzerine Bir Etüt,” *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 2007. Ss.347-364
- ATILHAN, Şerife. “Çarpana Dokumaların Sanatsal Özellikleri”, *Folklor Akademik Dergisi*, C.3, S.4, 2010, ss.190-201
- BAGERİ, Menizeh. *Türk ve İran Minyatür Sanatının İncelenmesi ile Grafik Eğitiminde Minyatürün Önemi Üzerine Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2004.
- BAĞCI Serpil, Filiz Çağman, Günsel Renda, Zeren Tanındı. *Osmanlı Resim Sanatı*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2006.
- BALTA, Nevin. “*Anadolu Kadın Başlıkları*”, Alter Yayıncılık, Ankara 2014.
- BAŞKAN, Seyfi. *Başlangıcından Cumhuriyet Dönemine Kadar Türklerde Resim*, 2. Baskı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2014.
- BAYRAK KAYA, Elif “Ömer Faruk Atabek Minyatüründe Kadın İmgesine”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.12, S.67, 2019, ss.435-447
- BEGİÇ, H. Nurgül. “Kadın Girişimciliğinde Alternatif Bir Üretim: Geleneksel Giysili Keles Yöresi Yapma Bebekleri”, *İdil Dergisi*, C.4, S.16, 2015, ss.107-124
- BEHZAD, Hüseyin Tahirzade “Minyatür Tekniği”, *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.1, Ankara 1953, ss.29-32.
- BEKTAŞ DEMİRBAĞ, İlknur. *Türk Geleneksel Giyimde Takı ve Aksesuarlar*, (Sanatta Yeterlilik Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

- BERKLİ, Yunus. “Uygur Resim Sanatının Üslup Özellikleri”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, C.10, S.45, 2010, ss.155-166.
- BİŞAK ÖZDEMİR, Göknıl. “Türk Makam Müziğinde Tanbur Çalgısının Yeri ve Önemi”, *Fine Arts*, C.13, S.4, 2018, s.133-240.
- BOLAY, Süleyman Hayri. “Bir Atabek Göçtü”, *Türk İslam Sanatları Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.168-170
- BÖCEKLER, Burcu. “Louis-Jacques-Mandé Daguerre ve Charles Marie Bouton’un Dioraması ve Tarihsel Kökenleri”, *Sanat Tarihi Dergisi*, C.24, S.2, 2015, ss.139-160.
- CEZAR, Mustafa. *Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1977.
- ÇAĞMAN, Filiz, Zeren Tanındı. *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*, Tercüman Sanat ve Kültür Yayınları, İstanbul 1979.
- ÇAĞMAN, Filiz. “Abdullah-ı Buhârî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.I, İstanbul 1988, ss.87-88
- ÇAĞMAN, Filiz. “Anadolu Türk Minyatürü”, *Anadolu Tarihi Ansiklopedisi*, C.V, Görsel Yayınlar, İstanbul 1985, ss.930-951
- ÇAĞMAN, Filiz. “Katı”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. XXV, Ankara, 2022, ss.32-35.
- ÇAĞMAN, Filiz. “*Tarihi Gelişimi İçinde Osmanlı Saray Minyatürleri*”, Geleneksel Türk Sanatları, Ed: M. Özel, 1. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.
- ÇATALKAYA GÖK, Ebru. “Bursa Sevai Kumaş Örneklerinden Bir Grup Üzerine İnceleme”, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, C.16, S.44, 2023, ss.1949-1963.
- ÇELİK, Halide. *Paris Bibliotheque Nationale’deki Resimli Makâmât Yazmaları*, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2016.
- ÇETİN, Aysın. *Türk Minyatür Sanatı İçerisinde Ömer Faruk Atabek’in Yeri ve Günümüze Tekniğinin Yansıması*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.
- ÇOLAK, Songül “Bir İngiliz Hanımefendisi’nin -Lady Montegu- Gözüyle Osmanlı Kadını”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.7, S.13, ss.368-403.
- DARGA, A. Muhibbe. *Anadolu’da Kadın On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*, Yapı Kredi Yayınları, 2018.
- DEVECİ, Abdurrahman. “Selçuklu Dönemi Resim Çalışmaları”, *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.5, S.9, Ekim 2015, ss.93-111.
- DMA-Keir Collection IV- 12 <https://dma.org/art/collection/object/5341401> (Erişim Tarihi: 14.07.2024)
- DURAN, Gülnur. “Osmanlı Resim Sanatında Natüralist Üslûpta Çiçekler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.31, 2018, ss.177-199.
- ELMALI, Hüseyin. “Tasvir”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XL, İstanbul, 2011, ss.135-136
- ELMAS, Hüseyin. *Çağdaş Türk Resminde Minyatür Etkileri*, (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1998.
- ERBAY, Hürol Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme, *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, C.1, S.2, 2019, ss.1-25.
- ERGÜR, Atila. “*Tekstil Terimleri Sözlüğü*”, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul 2002.
- ERİŞTİ, Özgür Ceren. “Geç Dönem Osmanlı Resim Sanatında Kadın İmgesinin Temsili”, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, C.2, S.2, 2015, ss.59-79.
- ERSOY, Ayla. “18. Yüzyılın Minyatürleri ve 19. Yüzyılda Batı Tarzı Resme Geçiş” *İLGİ Dergisi*, S.64, 1991, ss.12-17.

- ERTÜRK, Nilay. “Orta Asya’dan Osmanlı İmparatorluğuna Türklerde Giyim Kuşam”, Hayalperest Yayınevi, İstanbul 2018.
- ESİN, Emel. “Uygur Sanatı”, *Türk Ansiklopedisi*, C.33, Milli Eğitim Basımevi, 1983, Ankara, ss.131-141.
- ESİNER ÖZEN, Mine. “Türkçe’de Kumaş Adları”, *Tarih Dergisi*, S.33, 1982, ss.291-340.
- GEÇEN, Fahrettin, Aliseydi Kösem. “Osmanlı Minyatür Eserlerinde Yer Alan Manzara Tasvirleri İçerisindeki Mimari Öğelerin Değerlendirmesi”, *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8, S.2, 2019, ss.365-374.
- GÖKTAŞ, Gülay. “Sanat Tarihinde Kadın İmgesi ve Egon Schiele Eserlerinde Kadının Temsili”, *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, C.7, S.14, 2021, ss.121-139.
- GÜLAÇTI, Nurettin. “Sanatsal Bir Obje Olarak Kadın ve Bazı Topumlarda Kadına Bakış”, *İdil Dergisi*, C.1, S.2, 2012, ss.76-91.
- GÜRTUNA, Sevgi. *Osmanlı Kadın Giysisi*, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.
- <https://archive.org/details/surname-i-vehbi/0060.jpg> (Erişim Tarihi 11.08.2024)
- <https://arhm.ktb.gov.tr/artists/detail/2058/omer-faruk-atabek-1933-1999> (Erişim Tarihi: 17.05.2024)
- <https://asia.si.edu/explore-art> (Erişim Tarihi: 2.11.2023)
- <https://www.davidmus.dk/islamic-art/ceramics/item/145> (Erişim Tarihi: 2.11.2023)
- <https://www.ktsv.com.tr/67-hocalarin-hocasi-suheyl-unver> (Erişim Tarihi:09.12.2023)
- <https://www.lugatim.com/s/pazubent> (Erişim Tarihi 11.07.2024)
- IRLAYICI TEKBAŞ, Serap. *Surname-i Vehbi Minyatürlerindeki Eğlence Sahnelerinin Resim Eğitimi Açısından İncelenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008.
- İŞİK ŞEN, Vildan. “Bizans İkonalarından Günümüze Sanatta Meryem ve Çocuk Motifi”, *İdil Dergisi*, C.6, S.32, 2017, ss.1359-1383
- İŞİKÖREN, Naciye Derin. “Kadın İmgesi ve Tarih Boyu Değişimi”, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, S.16, 2015, ss.115-131.
- İLDEN, Serkan, Deniz Daruga. “Osmanlı Minyatürlerinde Kadın İmgesi”, *II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 19-20 Eylül, Kayseri 2012, ss.261-276.
- İNAL, Güner. *Türk Minyatür Sanatı (Başlangıcından Osmanlılara Kadar)*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1976.
- İREPOĞLU, Gül. “*Levni Nakış Şiir Renk*”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1999.
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Arşivi (T.Y 9364 <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TY/nekty09364.pdf>)
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi (TY, nr.5964, vr. 27b-28a)
- KALDIRIM, Derya. *Türk Geleneksel Sanatında Yaprak Üzerine Minyatür Sanatı Uygulamalarında Ömer Faruk Atabek Etkisi*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2015
- KARADUMAN, Burcu Kaya. “Sanat Tarihinde Kadın Bedeninin Değişen İmgesi”, *İdil Dergisi*, 2023, ss.1867-1876
- KARAKAŞ, Selim. *Türk Tarihinde Maniheizm (VIII.-XIII. Yüzyıllar)*, (Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010.
- KARAKAYA, Fikret. “Tambur”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.XXXIX, İstanbul 2010, ss.553-556.

- KARAKEÇİLİ, Emine “Selçuklu Resim Sanatında Uygur Etkisi (13. Yüzyıl), *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.51, 2021, ss.356-366.
- KARTAL, Zerrin, Filiz N. Ölmez. “Isparta Yöresel Kadın Giysileri”, Isparta Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014.
- KAYMAZ, İhsan Şerif “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.26, 2010, ss.333-366.
- KESKİN, Yasemin. *Lâle Devri’nde Kadınlar: Eyüp Örneği*, (Doktora Tezi), Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, 2015.
- KESKİNER, Cahide. *Minyatürler Kitabı*, Zeytinburnu Belediyesi, İstanbul 2008.
- KOÇ, Fatma. “18. Yüzyıl Minyatür Sanatında Osmanlı Kadın Modası”, *Türk-İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, S.7, 2009, ss.82-98.
- KOÇU, Reşat Ekrem. “Türkiye Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü”, Sümerbank Kültür Yayınları, 1969.
- KONAK, Ruhi. “Minyatür Sanatı Bağlamında Minyatür ve Nakış Kelimelerinin Anlamına İlişkin Bilgiler”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.19, S.1, Kasım 2015, ss.227-238.
- KÖSE, Zühal, Gülsün Şahan. “Geçmişten Günümüze Resim Sanatında Kadına Bakış: Sanatta Kadın İmgesi ve Kadın Ressamlar”, *International Journal of Human Sciences*, C.18, S.3, 2021, ss.431-449.
- KÖSEOĞLU, Gülşah. *Varka ve Gülşâh Mesnevisi Minyatürlerinde Renk, Biçim ve Kompozisyon*, (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2019.
- KUBAN, Doğan. *100 Soruda Türkiye Sanatı Tarihi*, 3. Baskı, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1978.
- KURT FİDAN, Maksude. “Hristiyanlıkta Kadın İmgesi: Günahkâr Havva ve Bakire Meryem Düalizmi”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.22, S.2, 2002, ss.239-252.
- LE COQ, A. VON. “*Die Buddhistische Spatantike In Mittelasien Die Manichaeischen Miniaturen*”, Verlag Dietrich Reimer Ernst, Berlin 1923.
- LEBLEBİCİOĞLU, GALİP. <https://www.afyonturkeligazetesi.com/yazarlar/galip-leblebiciglu/omer-fevzi-atabek/638/> (erişim tarihi 24.04.2024)
- MADEN KALKAN, Çile. “Çin ve Osmanlı Minyatürlerinde “Kadın Figürü” *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, C.37, ss.1040-159.
- MAHİR, Banu. “Abdullah Buharî’nin Minyatürlerinde 18. Yüzyıl Osmanlı Kadın Modası”, *P Sanat Kültür Antika Dergisi*, S.12, 1999, ss.70-72
- MAHİR, Banu. *Osmanlı Minyatür Sanatı*, 3. Baskı, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2017.
- MAHİR, F. Banu. “Minyatür”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. XXX, TDV Yayınları, Ankara 2020, ss.118-123.
- MERİÇ, Atanur. “Usta Fırçası ve Renkli Kişiliğiyle Ömer Faruk Atabek”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, 2. Baskı, Ankara 2022, s.8.
- MONTAQU, Lady. “*Türkiye Mektupları 1717-1718*”, Çev:Aysel Kurtoğlu, Tercüman 1001 Temel Eser.
- NASRATTINOĞLU, İrfan Ünver. <https://www.kocatepegazetesi.com/omer-faruk-atabeki-dogumunun-90-yildonumunde-anarken/> (erişim tarihi 24.04.2024)
- ÖZALTIN, Fatma Nilhan, Filiz Nurhan Ölmez. “Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde El Sanatlarından İzler”, *ART-E Dergisi*, C.4, S.7, 2011, ss.1-30.
- ÖZBEN, Münip. “Ömer Faruk Atabek’in Yaşamı ve Sanatı”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat- Tezhip- Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, ss.6-7

- ÖZCAN, Abdülkadir. “Lale Devri”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXVII, Ankara, 2003, ss.81-84.
- ÖZGÜMÜŞ, Üzlifat. “Gülâbdan”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XIV, İstanbul 1996, s.227.
- ÖZLÜK, Işıl Pınar “Lale Devri’nde Kadın Giyimi”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, C.1, S.1, 2012, ss142-167.
- PAKALIN, Mehmet Zeki. “Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü”, C.III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1993.
- PALANCI, Çiğdem. *18. Yüzyıl Minyatür Sanatında Kadın Figürü*, (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2019.
- RENDİ, Günel. “Minyatür”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, Yem Yayınları, İstanbul 1997, ss.1262-1271
- SARIÇOBAN, Gülay “Millî Mücadele’de Anadolu Kadını”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.21, S.4, 2017, ss1331-1346.
- SELİMGİL, Bahar. “Metin And, Osmanlı Tasvir Sanatları 1: Minyatür” *Mizanü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, S.13, 2021, ss.659-665.
- SEVER DEMİR, Seçil. “Nakkaş Levnî Minyatürlerinde Kadın Figürü Üzerine Bir Değerlendirme”, *Beşerî Bilimler Ekseninde Güncel Araştırmalar: Kuramlar, Kavramlar, Uygulamalar*, Ed: B. Tunçsiper-D. İnan, 1. Baskı, Kriter Yayınevi, İstanbul 2020.
- SEVİN, Nureddin. “On Üç Asırlık Türk Kıyafet Tarihine Bir Bakış”, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1973.
- SEVİNÇ, Tahir. “II. Mustafa’nın İktidar Mücadelesi ve 1703 Edirne İsyanıyla Tahttan İndirilmesi”, *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi*, C.4, S.9, 2017, ss.25-42.
- SEVÜKTEKİN APAK, Melek, -Filiz Onat Gündüz, Fatma Öztürk Eray. “Osmanlı Dönemi Kadın Giyimleri”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1997.
- ŞAHİN, Caner. *8. Yüzyıldan Günümüze Minyatür Sanatı Tarihinin İnfografik Gösterimi*, (Sanatta Yeterlilik Tezi), Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İstanbul 2021.
- ŞENEL, Asuman. “Burdur Geleneksel Giysileri ve Giysi Aksesuarları”, Burdur İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2009.
- ŞEŞEN, Ramazan. “Câmiu’t-Tevârîh”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.VII, İstanbul 1993, ss.132-134.
- TARIM ERTUĞ, Zeynep. “Sorguç”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXXVII, İstanbul 2009, ss.378-380
- TEKİN, Zeki. “Osmanlılarda Kürk Kullanımı”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.X, Ankara 2002, ss. 644-649
- TEMİZER, Nihal Cihan. “19. Yüzyılda Batı’da ve Osmanlıda Kadının Sosyal ve Ekonomik Hayattaki Yeri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.1, 2022, ss.51-70.
- TEPECİK, Adnan. “Minyatür Sanatının Çağdaş Ustası”, *Ömer Faruk Atabek Hüsn-i Hat-Tezhip- Minyatür*, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2022, s.5
- TEPECİK, Adnan. “Ömer Faruk Atabek Biyografi ve Çalışmalar”, *Türk İslam Süsleme Sanatları Hüsn-i Hat-Tezhip-Minyatür*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2011, s.160-164
- TEZ, Zeki. *Yasaklı Sanat Olarak Minyatür, Resim ve Grafik Tarihi*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2018.
- TOGAY, Gökçen. *Ömer Faruk Atabek’in Minyatür Sanatı Eğitimine Katkıları*, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2005.

- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Milli Saraylar Arşivi (H 1344, vr. 367a-366b- H.1703 y.35b- H.2164 y.15b- H.2143 10a- H.2143 11a- YY 1041-Y.Y. 1043- H.841 y.33b)
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. “Osmanlı Tarihi”, *Türk Tarih Kurumu Yayınları*, C.V, 6. Baskı, Ankara 2000.
- VEREN, Ergün. “Bozkır Yöresinde Çingiraklı Kuyu Seren Kültürü”, *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*, ss.940-965.
- YALÇIN, Şehnaz. “Levnî”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.XXVII, Ankara 2003, ss.154-155.
- YALÇINKAYA, Işın. “Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eski Anadolu Uygarlıkları Paleolitik Çağ (Eski Çağ\Yontma Taş Çağı)”, *Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi*, Ankara, 2009.
- YAMAN, Bahattin. “Ahvâl-i Kıyâmet Yazmaları Resimlerinde Kıyamet Sonrası Hayat”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.24, S.2, 2007, ss.217-234.
- YENER, Serhat. “Osmanlı Dönemi Minyatürlerinde Enstrüman Figürleri Üzerine Bir İnceleme” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.16, S.1, 2012, ss.169-186.
- YENİŞEHİRLİOĞLU, Filiz. “Osmanlı Klasik Döneminde Kültür ve Sanat”, *Türkler Ansiklopedisi*, C.XI, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 825-839
- YURAYDIN, Hüseyin G. *Matrakçı Nasuh*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1963.